

**ACTITUDS, COMPORTAMENT POLÍTIC I XARXES
ORGANITZATIVES DELS IMMIGRANTS A LA CIUTAT DE
BARCELONA**

Laia Jorba
Josep San Martin
Amparo González

Coordinació i direcció:
Laura Morales
Eva Anduiza

ÍNDIX DE CONTINGUT

0. Introducció	7
1. El context: població immigrada al municipi de Barcelona	11
1.1. Descripció sociodemogràfica dels col·lectius immigrants estudiats en el municipi de Barcelona	11
1.2. Gestió de la immigració a nivell municipal	16
1.2.1. Enfocament i discursos. Acollida i Transversalitat	16
1.2.2. Programes d'actuació i gestió de la diferència lingüística, cultural i religiosa	18
1.2.3. Recursos i la seva distribució. Subvencions i convenis	20
1.3. Mecanismes de participació individual i col·lectiva en els assumptes municipals	21
1.3.1. Mecanismes de participació individual. Dret de vot, referèndums i processos consultius	21
1.3.2. Mecanismes de participació col·lectiva. Consell d'Immigració, Consell d'Associacions i suport a l'associacionisme (immigrant)	22
2. Actituds i comportament polític dels immigrants	27
2.1. Principals aspectes metodològics de l'enquesta i comparació sociodemogràfica entre la població estudiada i la mostra final	27
2.2. Anàlisi descriptiva (per a cadascun dels grups d'origen)	29
2.2.1. Característiques sociodemogràfiques i del procés migratori.	30
2.2.2. Implicació en la política	39
2.2.3. Confiança política	42
2.2.4. Participació política	44
2.2.5. Capital social: associacionisme i confiança	49
2.2.6. Percepció de l'estructura d'oportunitats polítiques	53
2.2.7. Autoidentificació, actitud versus els grups ètnics i valors	55
2.3. Anàlisi multivariant: interès per la política local, confiança amb el govern municipal i participació política no electoral	59
2.3.1. Interès per la política local	60
2.3.2. Confiança en el govern local	61
2.3.3. Participació política no electoral	62
3. Les associacions d'immigrants a Barcelona	69
3.1. Principals aspectes metodològics i desenvolupament del treball de camp	69
3.1.1. Elaboració del cens	69
3.1.2. Realització de les entrevistes.	72
3.2. Perfil general de les associacions d'immigrants	73
3.2.1. Antiguitat de les associacions de Barcelona: any de fundació	73
3.2.2. Origen o nacionalitat predominant	75
3.2.3. Mida i perfil dels membres	78
3.3. Recursos de les entitats	84
3.4. Àrees i activitats d'actuació	90
3.5. Xarxes interorganitzatives	105
4. Conclusions	117
5. Annexos	124
6. Referències citades	125

ÍNDIX DE TAULES I GRÀFICS

Gràfic 1. Creixement població resident a Barcelona segons lloc de naixement, 1996-2006.....	11
Gràfic 2. Percentatge de població nascuda a l'estranger segons districte, 1996-2006.....	12
Gràfic 3. Evolució del pes relatiu de diversos col·lectius sobre el total de població immigrant, 1996-2006.....	13
Gràfic 4. Estructura per edat i sexe dels grups triats, 2006.....	13
Gràfic 5. Nivell d'estudis i situació laboral de la població entre 25 i 65 anys, per grup d'origen (2001).....	14
Taula 1. Població nascuda a l'estranger per país de naixement en Espanya i Barcelona, 2007.....	28
Taula 2. Comparació de les dades de l'enquesta amb la població per als col·lectius d'immigrants (percentatges).....	29
Taula 3. Característiques principals del procés migratori per col·lectiu (% columna).....	30
Taula 4. Freqüència d'assistència a serveis religiosos per grup (percentatges per al conjunt d'enquestats i per aquells que assenyalaren pertànyer a alguna religió).....	35
Taula 5. Coneixement lingüístic i nivell educatiu per grup (% columna).....	37
Taula 6. Situació laboral de l'entrevistat/ada, estat civil i definició subjectiva sobre la composició nacional/ ètnica de la seva llar (percentatges).....	38
Gràfic 6. Interès per la política. Percentatge de molt i bastant interessats en política a diferents àmbits (política municipal de Barcelona, política catalana, política espanyola i política al seu país d'origen).....	40
Gràfic 7. Freqüència en què parla de política. Percentatge que quasi tots els dies i regularment parlen de política a diferents àmbits (política municipal de Barcelona, política catalana, política espanyola i política al seu país d'origen).....	41
Taula 7. Ubicació a l'espectre ideològic per col·lectiu:.....	42
Taula 8. Confiança en una sèrie d'institucions de Barcelona, Espanya i Europa (mitjanes):.....	43
Taula 9. Percentatges dels membres de cada col·lectiu que reconeix haver realitzat, en els darrers 12 mesos, les següents activitats polítiques.....	45
Taula 10. Percentatges de membres dels col·lectius per tipus de participació i que han participat, com a mínim, en una de les activitats.....	46
Taula 11. Intenció de participar en participació política electoral (nivell local i autonòmic).....	47
Taula 12. Opinió sobre si els residents estrangers haurien de poder votar en les eleccions municipals de Barcelona.....	48
Taula 13. Percentatge d'enquestats que pertanyen a associacions per tipus d'associació.....	50
Taula 14. Resum dades de relació amb el teixit associatiu.....	51
Taula 15. Mitjanes dels nivells de confiança per col·lectiu.....	53
Taula 16. Grau d'acord amb una sèrie d'afirmacions sobre la percepció de l'estructura d'oportunitats polítiques (mitjanes).....	54
Taula 17. Mitjana d'identificació o afecte en relació a llocs i grups de persones.....	57
Gràfic 8. Percentatge de percepció de discriminació, per grup i motiu de discriminació.....	58
Taula 18. Actituds cap als altres grups. Acceptació entre els col·lectius:.....	59
Taula 19. Anàlisi de regressió logística de l'interès per la política municipal.....	61
Taula 20. Anàlisi de regressió lineal múltiple de la confiança en el govern municipal de Barcelona.....	62
Taula 21. Anàlisi de regressió logística de la dimensió de contacte.....	63
Taula 22. Anàlisi de regressió logística de la dimensió d'activitat de partit.....	64

Taula 23. Anàlisi de regressió logística de la dimensió de protesta.....	65
Taula 24- Anàlisi de regressió logística de la dimensió de consum polític.....	66
Taula 25. Resum de les Anàlisis de regressió.....	67
Quadre 1. Bases de dades i informació consultada.....	70
Taula 26. Font d'identificació de les associacions.....	71
Taula 27. Resum del treball de camp.....	72
Gràfic 9: Any de fundació de les entitats entrevistades.....	73
Gràfic 10: Any de fundació de les entitats del cens per zona geogràfica.....	74
Taula 28. Classificació de les associacions dels cens segons composició dels membres.....	75
Taula 29. Nombre d'immigrants segons nacionalitat a la ciutat de Barcelona, gener 2006.....	76
Taula 30. Autoidentificació, 5 categories en percentatges.....	77
Gràfic 11. L'associació s'autodefineix com.....	78
Taula 31. Mida de l'associació segons composició dels membres en percentatges.....	79
Taula 32. Altes i baixes de membres en el darrer any (2006-2007).....	80
Taula 33. Percentatge mig de dones segons categoria de membres.....	80
Taula 34. Percentatge mig de dones segons nacionalitat o origen predominant.....	81
Taula 35. Proporció de socis del mateix país d'origen i d'autòctons.....	81
Taula 36. Llengua usada en les diferents activitats de l'entitat.....	82
Taula 37. Perfil dels membres de l'associació (edat).....	83
Taula 38. Proporció de catòlics i musulmans a les associacions.....	83
Taula 39. Proporció de membres religiosos.....	84
Taula 40. Proporció de persones novingudes a les associacions.....	84
Taula 41. Capacitat real i potencial de mobilització/convocatòria.....	85
Taula 42. Espai usat com a seu de l'associació.....	86
Taula 43. Comparteix l'espai i n'és propietària.....	86
Taula 44. Eines disponibles.....	87
Taula 45. Pressupost en valors absoluts, euros.....	87
Gràfic 12. Pressupost aproximat anual total de l'associació en intervals.....	87
Taula 46. Fonts del pressupost en percentatges.....	88
Taula 47. Quants membres paguen?.....	88
Taula 48. L'associació té.....	89
Taula 49. Periodicitat de reunió de.....	89
Taula 50. Nombre mig de.....	89
Taula 51. Sexe del president de l'associació.....	90
Taula 52. Àmbit d'actuació de l'associació.....	91
Taula 53. Àrees d'actuació prioritàries de les associacions.....	92
Taula 54. Activitat principal a la que es dediquen les associacions.....	93
Taula 55. Freqüència amb la que han organitzat activitats en els darrers 12 mesos.....	93
Taula 56. Tipus de serveis oferts per l'associació.....	94
Taula 57. Freqüència d'activitats de caràcter polític en els darrers 12 mesos.....	95
Taula 58. Activitats mitjanes en actes de mobilització, premsa i lobby (0-1), darrers 12 mesos.....	95
Taula 59. Activitats mitjanes en actes de mobilització, premsa i lobby (0-1), darrers 12 mesos, segon origen de l'entitat.....	96
Taula 60. Participació en actes de protesta o mobilitzacions, darrers 2 anys.....	97
Taula 61. Demanar als afiliats/socis individuals realitzar alguna de les següents activitats.....	97

<i>Taula 62. Incentivació de la participació en eleccions generals i locals segons regió d'origen .</i>	98
<i>Taula 63. Presentació de candidats propis en algun tipus d'elecció.....</i>	98
<i>Taula 64. Candidatures i membres elegits segons partits</i>	99
<i>Taula 65. Contactes amb executives, polítics i partits a diferents àmbits territorials</i>	100
<i>Taula 66. Contactes amb els diferents nivells de l'administració.....</i>	101
<i>Taula 67. Contactes amb altres institucions i organitzacions.....</i>	102
<i>Taula 68. Mitjana de contactes amb partits i administracions públiques (0-1)</i>	102
<i>Taula 69. Capacitat potencial i real de contacte amb autoritats, darrers dos anys.....</i>	103
<i>Taula 70. Capacitat potencial i real de contacte amb mitjans de comunicació, darrers dos anys</i>	104
<i>Taula 71. Invitació i participació en processos de presa de decisions en mecanismes formals</i>	104
<i>Taula 72. Invitació i participació en processos de presa de decisions en mecanismes informals</i>	105
<i>Taula 73. Membre d'alguna federació.....</i>	106
<i>Xarxa 1: Menció espontània de les associacions de Barcelona amb les que les entrevistades han tingut major contacte en els darrers dos anys</i>	108
<i>Taula 75. Contactes i col·laboració amb les associacions autòctones en els darrers dos anys</i>	110
<i>Xarxa 2: Associacions autòctones barcelonines amb les que les entrevistades han col·laborat en els darrers dos anys.....</i>	112
<i>Taula 76. Contactes i col·laboració amb les associacions d'immigrants en els darrers dos anys</i>	113
<i>Xarxa 3: Associacions d'immigrants barcelonines amb les que han col·laborat les entrevistades en els darrers dos anys.....</i>	115

Agraïments

Aquest treball no hauria estat possible sense el suport i la col·laboració de diverses institucions, associacions i persones i, per això, volem expressar aquí el nostre més profund agraïment a totes elles.

En primer lloc, l'estudi ha estat possible gràcies al finançament de la Fundació Jaume Bofill¹ i del Ministeri d'Educació mitjançant el projecte CAPSOCINMIG (SEG2005-07733/CPOL), aquest darrer coordinat per Laura Morales i vinculat a la Universitat de Múrcia. Volem agrair molt sincerament el suport financer d'aquestes institucions. A la Fundació Jaume Bofill, Mònica Nadal, Jordi Sánchez i Laia Torras van assistir pacientment a les vàries reunions en les quals discutírem les múltiples dificultats metodològiques de l'estudi, i van ser de gran ajuda a l'hora de buscar-ne solucions.

En segon lloc, volem agrair a l'Institut Municipal d'Informàtica de l'Ajuntament de Barcelona i a la Direcció General de Participació Ciutadana la seva col·laboració a l'hora de facilitar-nos la mostra que ens va permetre fer l'enquesta individual nominal. I a l'Observatori del Tercer Sector la seva amabilitat al proporcionar-nos la informació sobre el teixit associatiu immigrant a Catalunya, que ens va servir com punt de partida per a l'elaboració i ampliació del cens d'associacions d'immigrants de Barcelona que s'ha usat per al present estudi.

Volem també agrair el bon treball i la dedicació dels molts entrevistadors que han participat en el treball de camp d'ambdues enquestes. Realitzar enquestes és, freqüentment, un treball dur i ingrati i sense la seva persistència l'estudi d'individus no hauria estat possible. Agraïm també l'assistència de José Antonio Nieto en l'elaboració dels mapes de Barcelona per districtes que es presenten en el primer capítol d'aquest treball.

Però, sobretot, volem agrair la inestimable col·laboració voluntària de les persones entrevistades per a l'estudi a individus i per al d'associacions. Sense la seva col·laboració i la seva disposició a prestar-nos el seu temps, aquesta investigació no hauria estat possible. Esperem que el resultat de l'estudi sigui del seu interès i ens serveixi a tots per conèixer millor la realitat de la població d'origen immigrant en la ciutat de Barcelona.

¹ El nom complet del projecte cofinançat per la Fundació Bofill és “Democràcia multicultural i capital social dels immigrants a Espanya: participació, xarxes organitzatives i polítiques públiques a l'àmbit municipal”.

0. INTRODUCCIÓ

La recerca que es presenta en aquestes pàgines sobre capital social i integració cívica i política de diversos col·lectius d'origen immigrant que resideixen a la ciutat de Barcelona forma part d'una investigació europea comparada més ampla, que inclou altres ciutats del territori estatal (Madrid i Murcia), així com altres ciutats d'Europa (Budapest, Londres, Lyon, Milà i Zurich)². L'objectiu principal és analitzar quin és el grau d'integració cívica i política de la població d'origen immigrant en aquest conjunt de ciutats, així com els possibles factors que ens permeten comprendre millor aquests processos d'integració. Per fer factible la comparació, la metodologia emprada ha estat la mateixa en totes les ciutats seleccionades.

La participació cívica i política dels diferents col·lectius d'immigrants constitueix un element fonamental en la configuració de la denominada *democràcia multicultural*. Es pot afirmar que existeix democràcia multicultural si les minories ètniques i els diferents col·lectius d'immigrants gaudeixen d'igualtat política, és a dir, si aquests col·lectius mostren nivells de participació i confiança política similars als de la resta de la població i, per tant, podem considerar que estan integrats políticament. Com a mínim en el vessant discursiu, els governants i les elits polítiques emfatitzen la importància d'aquesta integració política no únicament perquè contribueix al procés d'integració social, sinó també perquè permet conèixer les preferències i necessitats dels mateixos col·lectius d'immigrants. De la mateixa forma, s'assumeix que a major participació i confiança en les institucions polítiques municipals per part dels immigrants, i a major igualtat política respecte la població autòctona, més elevada serà la qualitat de la democràcia multicultural.

D'aquesta forma, des d'un punt de vista teòric-analític aquest estudi enllaça amb els debats sobre la pertinença i els reptes que planteja el model de democràcia multicultural per tal de gestionar políticament els canvis socials que s'originen com a conseqüència dels canvis en els fluxos migratoris (consultar, per exemple, Alund i Schierup 1991; Glazer 1997; Kymlicka 1995; Taylor 1994). Sovint, les anàlisi de la dimensió política del fenomen migratori se centren en estudiar la resposta de l'Estat als fluxos migratoris i, de forma especial, en les polítiques públiques d'integració dissenyades a nivell nacional. Freqüentment, aquestes anàlisi no fixen el seu interès

² Es pot aconseguir més informació sobre aquests projectes a les seves respectives pàgines web: www.um.es/localmultidem i www.um.es/capsocinmig

en l'estudi de la interacció entre les administracions públiques, els agents socials i els immigrants como individus. En aquest sentit, noves línies de recerca –de las quals han participat els autors de l'estudi que estem presentant– fan visible la importància, per una banda, dels recursos organitzatius, de les xarxes interpersonals i interorganitzatives i del capital social dels immigrants (consultar Berger, Galonska i Koopmans 2004; Jacobs i Tillie 2004; Fennema 2004; Fennema i Tillie 1999 y 2001; Portes i Rumbaut 2006; Portes i Sensenbrenner 1993; Tillie 2004; Wimmer 2004); i, per altra banda, la importància de l'impacte de les estructures d'oportunitats polítiques i discursives en el grau d'integració i participació política dels immigrants (Soysal 1994; Ireland 1994 i 2000; Koopmans i Statham 1999 i 2000; Koopmans et al., 2005; Bloemraad 2006). Amb aquests nous paràmetres, es pretén avançar en l'anàlisi del vessant polític de la immigració en les societats de l'Europa occidental, oferint una visió més completa i complexa dels diferents elements que conflueixen a afavorir o establir límits a les possibilitats d'integració de les persones vingudes d'altres països.

En el treball que es presenta a continuació ens hem centrat en dues dimensions fonamentals de la integració cívica i política dels col·lectius immigrants: la seva participació cívica i política, per una banda, i el grau de confiança i acceptació dels valors, les institucions i les elits polítiques de la societat receptora, per l'altra.

De fet, les preguntes al voltant de les quals s'ha estructurat el conjunt d'aquesta recerca són les següents:

- (i) En quina mesura participa la població d'origen immigrant en la vida pública del seu municipi?
- (ii) Existeixen diferències rellevants en el grau d'integració cívica i política dels immigrants en funció de la seva procedència o dels grups ètnico-culturals als quals pertanyen?
- (iii) Si existeixen diferències, quines factors ens ajuden a comprendre aquestes variacions en el nivell d'integració cívica i política dels diferents col·lectius de procedència estrangera?

Amb la finalitat de poder treballar de forma correcta aquestes preguntes, la recerca ha tingut present quatre tipus de factors diferents: (1) l'estructura d'oportunitats institucionals i discursives; (2) les característiques dels diversos col·lectius de la població immigrants en la societat receptora (composició demogràfica, història migratòria, mida del col·lectiu, posició en l'estructura socioeconòmica, etc.); (3) les característiques individuals dels mateixos immigrants; i (4) l'estructuració de les organitzacions d'immigrants al voltant de les línies de divisió ètnica, nacional o d'origen

geogràfic-cultural (és a dir, les característiques de les organitzacions i de la xarxa interorganitzativa).

Amb aquestes preguntes i l'enfocament analític abans esmentat, les dades aconseguides en aquest estudi aporten informació relativa a tres nivells diferenciats d'anàlisi:

1. El nivell contextual o macro, utilitzant dades de fonts secundàries (fonamentalment, documents oficials de diferents institucions i autoritats, així com estadístiques oficials) i entrevistes a responsables polítics i administratius;
2. El nivell individual o micro, a través de la realització d'una enquesta a ciutadans immigrants de diversos orígens – equatorià, marroquí, i altres procedències andines – amb un grup de control de ciutadans autòctons; i
3. El nivell organitzatiu o meso, mitjançant l'estudi de les característiques organitzatives de les associacions d'immigrants i de les xarxes interorganitzatives creades entre les mateixes associacions d'immigrants, així com d'aquestes amb altres associacions i organitzacions de la població autòctona (partits polítics, sindicats, ONGs, etc.); la recerca d'aquest nivell d'anàlisi s'ha realitzat mitjançant una enquesta a associacions d'immigrants.

Aquest document representa una primera anàlisi descriptiva i general de la gran quantitat de material i informació recollides en aquesta línia d'investigació per al cas de la ciutat de Barcelona. En el primer capítol realitzem una breu descripció de les característiques socio-demogràfiques dels col·lectius immigrants inclosos en aquesta recerca, així com del context institucional en el qual s'emmarca la seva participació. Com que la màxima potencialitat de la informació a nivell 'macro' únicament es pot desenvolupar quan es comparen diverses ciutats, l'objectiu d'aquest capítol és simplement ubicar les anàlisis de capítols posteriors. A continuació, el segon capítol presenta els resultats de l'enquesta realitzada a una mostra de més de 1.000 individus residents a la ciutat de Barcelona i que ens permet analitzar amb cert detall el grau d'integració cívico-política de la població immigrant dels tres col·lectius seleccionats i comparar-los amb el de la població autòctona. El tercer capítol descriu les característiques principals del teixit associatiu immigrant mitjançant les anàlisis de l'enquesta realitzada a 100 associacions d'immigrants de la ciutat de Barcelona. En aquesta part de l'informe s'analitzen els recursos econòmics, socials i polítics dels quals disposen els diferents col·lectius d'immigrants, així com les xarxes

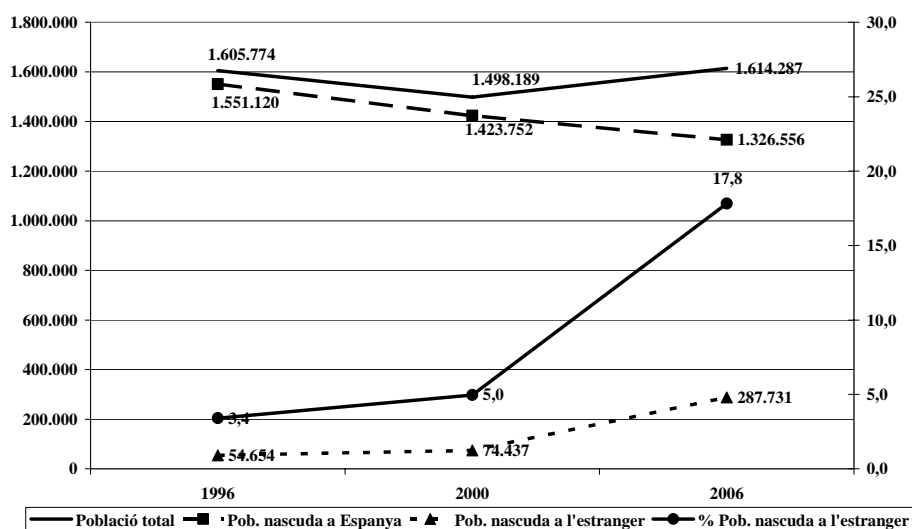
interorganitzatives de contacte i cooperació que han establert. Aquesta anàlisi ens permet avaluar el tipus i la naturalesa de capital social del que disposa cadascun dels grups. Finalment, el capítol de conclusions resumeix els resultats principals de l'estudi.

1. EL CONTEXT: POBLACIÓ IMMIGRADA AL MUNICIPI DE BARCELONA

1.1. Descripció sociodemogràfica dels col·lectius immigrants estudiats en el municipi de Barcelona

Espanya s'ha convertit al llarg de l'última dècada en destinació d'intensos fluxos migratoris, fins al punt de situar-se, el 2005, en el primer lloc del rànquing europeu de països amb major saldo migratori absolut (652.000) i en segon lloc, per darrere de Xipre, en el rànquing europeu de països amb major saldo migratori relatiu (15 per cada 1.000 habitants, segons l'Eurostat, 2005.). Com no podia ser d'una altra manera, la magnitud d'aquests fluxos ha anat modificant la fisonomia dels pobles i ciutats del país, alhora que posava fre al progressiu envelliment de la seva població. La ciutat de Barcelona no ha estat en absolut aliena a aquesta tendència; ans al contrari, Barcelona constitueix un exemple paradigmàtic de les transformacions experimentades en els últims anys per molts nuclis urbans espanyols com a conseqüència de l'arribada d'una immigració, si més no, quantiosa. La població nascuda a l'estranger ha passat de representar tot just el 4% dels habitants empadronats en el municipi el 1996, a constituir gairebé el 20% del total d'empadronats el 2006 (vegi's línia amb cercles sobre l'eix dret, en el gràfic 1). De fet, l'aportació demogràfica de la immigració estrangera a Barcelona ha estat de tal magnitud que ha permès compensar el creixement negatiu experimentat per la població autòctona des de mitjans dels noranta (vegin-se línies contínua i amb quadrats sobre l'eix esquerre, en el gràfic 1).

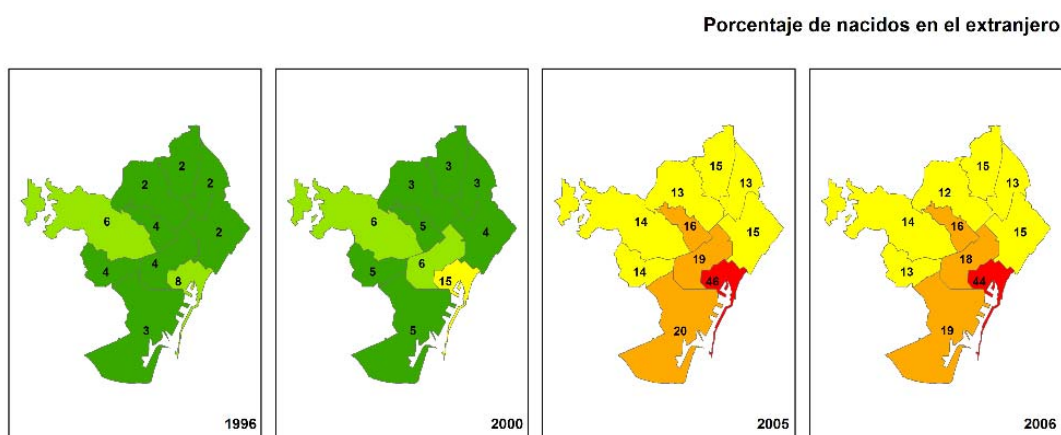
Gràfic 1. Creixement població resident a Barcelona segons lloc de naixement, 1996-2006.

Font: Padró Municipal d'Habitants.

Com era d'esperar, la distribució espacial de la població immigrada no ha estat homogènia. Els mapes del gràfic 2 ens permeten observar de manera senzilla com ha augmentat el percentatge de població immigrant a la ciutat i el grau de concentració residencial de la mateixa. El districte de Ciutat Vella ha estat el que concentra el major percentatge de població nascuda a l'estranger durant tot el període considerat, malgrat en els darrers anys el creixement de la seva població immigrant ha estat força inferior de l'experimentat en altres districtes com Nou Barris, Sants, Sant Martí i Sant Andreu. De fet, entre el 2000 i el 2005, la població immigrant a la ciutat es va multiplicar per 3,5, però en el districte de Nou Barris es va multiplicar per més de 5 i en els de Sants, Sant Martí i Sant Andreu per més de 4. A l'extrem oposat trobem sempre el districte de Sarrià-Sant Gervasi, que a l'inici del període considerat tenia un percentatge de població nascuda en l'estranger similar a la de Ciutat Vella, però el creixement del qual ha estat sistemàticament inferior al de la població immigrant de la resta de la ciutat.

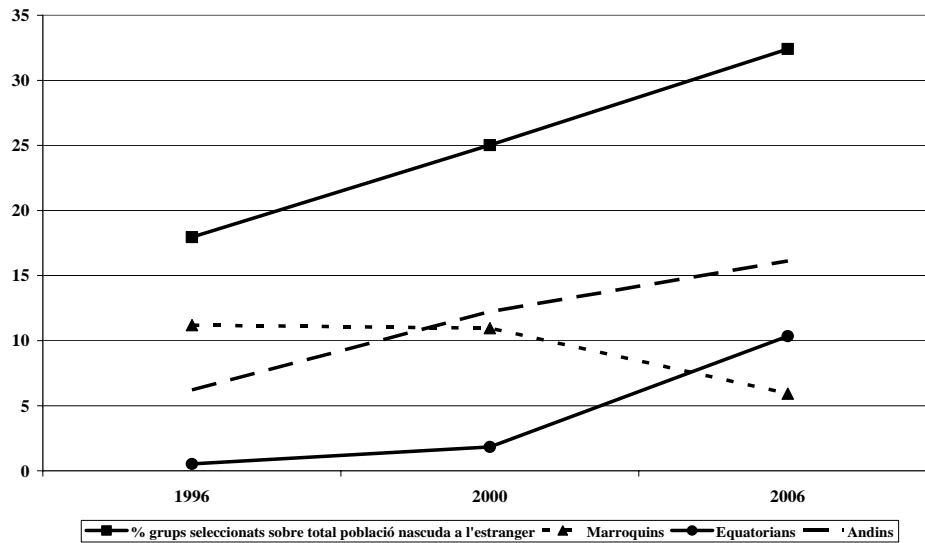
Gràfic 2. Percentatge de població nascuda a l'estranger segons districte, 1996-2006.

Font: Padró Municipal d'Habitants. Elaboració pròpia.

Els canvis de ritme i tendència en la distribució espacial de la població immigrant a la ciutat estan estretament relacionats amb la modificació en la composició nacional de la mateixa, sobretot a partir de l'any 2000. Com s'aprecia en el gràfic 3, des d'aleshores, el pes relatiu del col·lectiu equatorià i andí (en el qual incloem peruans, colombians i bolivians) dins del conjunt de la població immigrant es va disparar, en detriment dels marroquins que, encara que van seguir creixent en nombres absoluts, van passar de representar l'11% dels immigrants en el període 1996-2000 a només el 6% a principis de 2006.

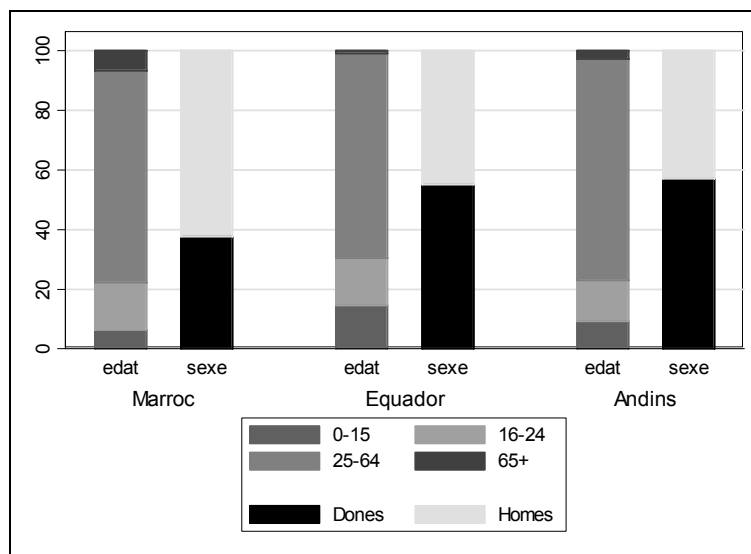
Gràfic 3. Evolució del pes relatiu de diversos col·lectius sobre el total de població immigrant, 1996-2006.

Font: Padró Municipal d'Habitants.

En conjunt, els cinc col·lectius seleccionats (marroquins, equatorians, colombians, peruans i bolivians) constitueixen en l'actualitat entorn d'un terç del total d'immigrants empadronats a Barcelona (vegi's línia amb quadrats en el gràfic 3) i sintetitzen bé la diversitat interna d'una població molt heterogènia en quant al moment d'arribada, composició per edat i sexe, domini de l'idioma, nivell d'instrucció, religió, etc., com mostrarem a continuació. Per tot això, vam considerar encertat triar-los com objectiu del nostre estudi³.

Gràfic 4. Estructura per edat i sexe dels grups triats, 2006.

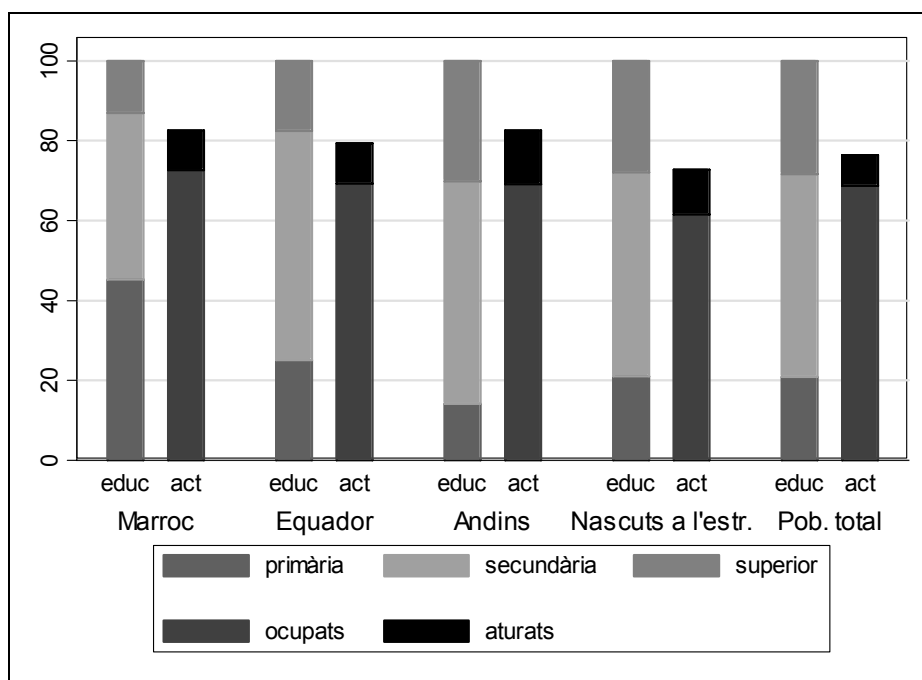

Font: Padró Municipal d'Habitants.

³ Inicialment, els pakistanesos també van ser inclosos, però les dificultats en la realització de l'enquesta a individus ens va obligar a eliminar-los del disseny final de l'estudi.

Tenint en compte la seva recent data d'arribada, la immensa majoria de persones immigrants a la ciutat de Barcelona pertanyen al grup d'edat d'entre 25 i 64 anys, que representa entre el 68 i el 74% segons el grup. El major percentatge de persones adultes en edat no activa (majors de 65) apareix entre els marroquins que, per altra banda, són el grup d'assentament més primerenc d'entre els estudiats. Per contra, com pot apreciar-se en el gràfic 4, el major percentatge de nens (menors de 16) es troba en el col·lectiu equatorià, quelcom directament relacionat amb la major presència femenina en els fluxos d'origen andí en general, enfront del marroquí, així com amb la major velocitat amb què s'ha produït el reagrupament familiar dels llatinoamericans en general. De fet, pel que fa a la composició per sexe, resulta interessant veure com no s'aprecia una tendència clara cap a la normalització demogràfica en cap dels col·lectius estudiats. Per al col·lectiu d'origen marroquí, per exemple, el percentatge de dones, enlloc d'augmentar, ha passat del 46% el 1996 a tan sols el 38% el 2006. I a la inversa, per als equatorians, el percentatge de dones ha crescut lleugerament des del 52% el 1996 al 55% deu anys després. Només dins del grup mixt d'andins la tendència ha estat constant cap al reequilibri, tot i que les dones encara representen més del 56% del total del grup (deu anys abans eren més del 65%).

Gràfic 5. Nivell d'estudis i situació laboral de la població entre 25 i 65 anys, per grup d'origen (2001).

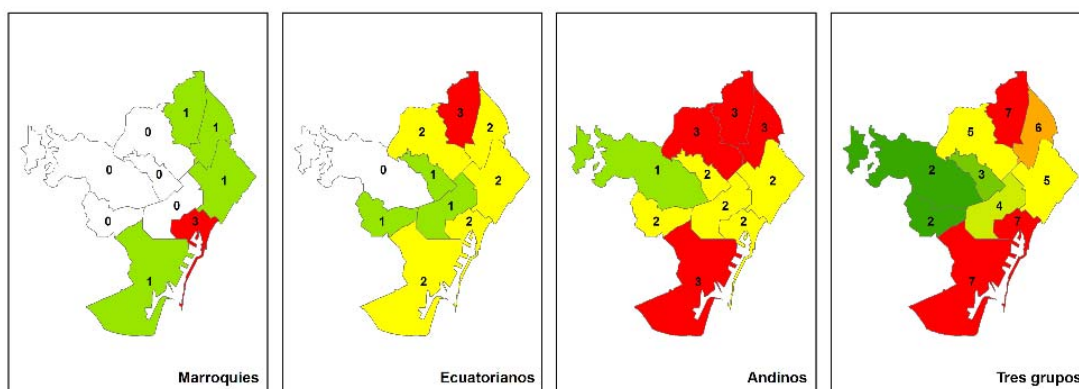

Font: Cens de Població i Habitatges, 2001.

Per altra banda, segons la informació recollida en el Cens de Població i Habitatges 2001, el nivell d'instrucció mig dels col·lectius seleccionats presenta diferències notables⁴. Els adults nascuts al Marroc són el grup amb menor nivell d'estudis reglats; el 45% d'ells només té primària o estudis inferiors, mentre que el corresponent percentatge entre equatorians i resta d'andins era tan sols del 25 i 14%, respectivament. De fet, en el grup d'andins el percentatge de persones amb estudis superiors és major que en el conjunt de població immigrant resident a Barcelona, el que xoca una mica amb l'existència també d'un percentatge d'aturats lleugerament major en aquest col·lectiu que en la resta (una mica més del 13%, enfront 10% entre els marroquins i el 11% entre els equatorians). En qualsevol cas, ha de destacar-se que les diferències en quant a la situació laboral no són especialment significatives, com pot apreciar-se en el gràfic 5.

Gràfic 6. Percentatge de població estrangera per origen nacional i districte, 2007

Porcentaje de nacidos en el extranjero según nacionalidad

Font: Padró Municipal d'Habitants, 2007. Elaboració pròpia.

Finalment, com ja anunciàvem al començament d'aquestes línies, les diferències entre els col·lectius seleccionats no es limiten a les ja comentades respecte a la composició per edat, sexe, nivell d'instrucció i taxa d'activitat o atur, sinó que resulten també particularment visibles quant ens centrem en la seva distribució territorial dins de l'espai urbà. Considerats conjuntament, els col·lectius estudiats en la nostra investigació constitueixen aproximadament entorn d'un 7% de la població total dels districtes de Ciutat Vella, Sants-Montjuïc i Nou Barris; en el primer amb un clar predomini de marroquins, el segon de predomini d'andins, i l'últim amb igual representació d'andins i equatorians i una presència molt minoritària de marroquins.

⁴ Desgraciadament, la qualitat de la informació sobre nivell d'estudis recollida en el Padró Municipal és molt pobre, quelcom que ens obliga a remetre'ns al Cens del 2001, malgrat les dades contingudes en el mateix estan ja una mica antiquats.

Aquests darrers presenten un grau de segregació residencial força superior als andins i equatorians.

En resum, la població immigrant objecte d'estudi representa entorn d'un terç del total de la població immigrant resident en el municipi de Barcelona, el seu pes relatiu ha anat augmentat des de l'any 2000, especialment en els districtes de Nou Barris, Sant Andreu i Sant Martí, com a conseqüència de l'arribada de nombrosos andins. La diversitat interna de la població analitzada deriva, fonamentalment, del contrast entre marroquins i andins (incloent-hi els equatorians), essent els primers una població més masculinitzada, amb menor nivell d'instrucció, major antiguitat d'assentament i, també, major concentració residencial. En el grup andí, les diferències entre equatorians i la resta resulten menys visibles, encara que els equatorians són, en termes mitjos, una mica més joves i lleugerament més equilibrats en quant a la composició per sexe que la resta d'andins; a més, el seu nivell d'instrucció és una mica inferior i el seu grau de segregació residencial també una mica menor.

1.2. Gestió de la immigració a nivell municipal

1.2.1. Enfocament i discursos. Acollida i Transversalitat

En l'actualitat, el principal document que orienta la intervenció municipal en matèria d'immigració és el *Pla d'Accollida de Barcelona Ciutat*. Aquest Pla ha tingut per objectiu reactivar el *Pla Municipal d'Immigració* del 2002, considerat mort en vida per la major part dels responsables municipals gairebé des de la seva aprovació. El *Pla d'Accollida*, presentat en públic a principis del 2007, neix com a resultat d'un procés participatiu amb les entitats que desenvolupen actuacions d'acollida a la ciutat i amb els respectius sectors de l'Ajuntament de Barcelona, procés que s'ha allargat gairebé dos anys. En el moment de redactar aquest informe el Ple municipal acaba d'aprovar el nou Pla d'Immigració de la Ciutat per al període 2008-2011, mitjançant el qual s'atorga caràcter oficial i s'estenen a tot el municipi actuacions que ja venien desenvolupant-se en alguns districtes en els darrers anys, com les sessions d'immersió o el programa d'acompanyament al procés de reagrupament familiar⁵. Els seus objectius fonamentals són "garantir l'accés a la informació bàsica de les persones nouvingudes, i orientar-les en els circuits d'acollida per tal que puguin desenvolupar-se

⁵ Per a més informació sobre aquest procés pot consultar-se la web del Consell de Ciutat (http://www.bcn.es/conselldecitutat/cat/FQ_documents_immigracio_seguiment.htm).

autònomament a la ciutat” i “garantir l'accés i l'ús normalitzat als serveis d'acompanyament bàsics”.

Tant la denominació del Pla (Pla d'Acollida) com els seus objectius explícits resulten molt aclaridors pel que fa a l'enfocament triat pel consistori a l'hora d'abordar la gestió de la immigració en el municipi. Enfront del que és habitual en molts altres municipis espanyols, a Barcelona s'eviten les referències explícites al terme integració, generalment substituït pel de “primera acollida”. L'elecció òbviament no és neutral, sinó que revel'el convenciment (o desig) que les intervencions específiques per a immigrants responguin a una necessitat transitòria o temporal, cridada a desaparèixer una vegada els nousvinguts coneguin com funcionen els serveis municipals generals i puguin accedir a ells amb normalitat. La integració hauria de ser el resultat lògic després d'aquesta fase transitòria inicial de presa de contacte i coneixement del nou entorn. Ara bé, si passat un cert temps des de l'arribada, la integració no s'ha produït, l'immigrant tindrà a la seva disposició la xarxa general de serveis socials municipals, com qualsevol altre veí o veïna, independentment de la seva nacionalitat o origen ètnic. Per tant, no és que la integració no figuri entre les metes polítiques de l'Ajuntament, sinó més aviat que la manera com s'espera assolir-la és diferent⁶.

En coherència amb l'anterior, el discurs oficial apunta a la responsabilitat de tot l'Ajuntament en la integració dels immigrants a la vida municipal. La lògica d'intervenció pretén ser transversal i no existeix, en principi, un departament d'immigració o d'integració dels immigrants dins l'estructura político-administrativa del municipi. No obstant això, la creació del Gabinet Tècnic d'Immigració i la varietat de funcions que aquest ha anat assumint qüestionen, a la pràctica, aquesta afirmació. Teòricament, el Gabinet Tècnic va ser creat per a encarregar-se de gestionar els informes sobre condicions de l'habitatge necessaris per a la sol·licitud del reagrupament familiar, així com gestionar els informes d'arrelament. Tanmateix, a la pràctica, ha desenvolupat una gamma molt més àmplia d'activitats i ha assumit el paper de coordinador de les actuacions municipals en matèria d'immigració, encara que sigui a l'empara d'una competència formal una mica borrosa o, com a mínim, molt poc explícita. El seu nom i la seva escassa visibilitat dins l'estructura administrativa formal del consistori potser respongui també a aquest desig ja comentat de no individualitzar les polítiques d'integració dels immigrants com polítiques

⁶ Alguns districtes de la ciutat s'han dotat dels seus propis plans d'immigració, essent les denominacions són una mica diferents: a Ciutat Vella tenim el “Pla per a l'acollida i integració Ciutat Vella” i a Horta-Guinardó el “Pla de ciutadania, convivència i immigració a Horta”.

necessàriament diferents i separades de la resta de polítiques, destinades a millorar el benestar dels ciutadans.

1.2.2. Programes d'actuació i gestió de la diferència lingüística, cultural i religiosa

D'acord amb l'exposat fins ara, l'Ajuntament de Barcelona ha evitat la creació d'una xarxa d'assistència paral·lela per a la població immigrant equivalent als CASI (Centros de Atención Social al Inmigrante) madrilenys, per exemple. Una única oficina, el SAIER (Servei d'Atenció a Immigrants i Refugiats), s'ocupa de centralitzar totes les actuacions d'acompanyament previstes, essent només una part de la primera acollida de l'immigrant a la ciutat (tràmits administratius; accés als serveis bàsics de salut, educació, habitatge, formació i serveis socials; accés al territori i el coneixement, etc.)⁷.

A banda del SAIER, altres serveis específics per a la població immigrant finançats amb el pressupost municipal inclouen el Programa d'Intermediació Lingüística, el Programa d'Atenció a Menors No Acompanyats, i el Servei de Mediació Intercultural, que realitza intervencions amb immigrants individuals, activitats formatives per a professionals que treballen en el camp de la immigració i gestió de projectes de mediació intercultural comunitària. Tots aquests programes i actuacions estaven ja en funcionament durant la vigència del Pla Municipal d'Immigració i han continuat la seva marxa sota el paraigua del Pla d'Acollida. No obstant això, aquest ha afegit algunes iniciatives i projectes nascuts en el curs del procés participatiu en el qual es va redactar, iniciatives que es desenvolupen sempre en col·laboració amb la xarxa d'associacions i entitats dels districtes⁸.

El que s'ha descrit fins al moment posa de manifest que la intervenció en matèria d'immigració s'ha planificat des de la pretensió de minimitzar les actuacions, programes i estructures específicament dissenyades per a la població immigrant, quelcom que en ocasions recorda el model de gestió de la immigració francès. Malgrat tot, aquest esquema conviu amb iniciatives més atrevides en relació amb el tractament de les diferències lingüístiques, religioses i culturals, en ocasions de caràcter pioner a Espanya.

⁷ El 2005, el SAIER atengué més de 24.000 immigrants, dels quals 18.473 eren primers usuaris.

⁸ Entre elles, destaca l'elaboració de guies de recursos dels districtes, un manual de procediments d'acollida, materials per a l'aprenentatge del castellà i del català i la celebració d'una sèrie de sessions informatives per a persones nouvingudes

GESTIÓ DE LA DIFERÈNCIA LINGÜÍSTICA, RELIGIOSA I CULTURAL

L'existència prèvia de la infraestructura del Consorci per a la Normalització Lingüística, per exemple, ha permès al municipi disposar de tota una xarxa de centres públics per a l'ensenyament gratuït del català disseminats per la ciutat, a la qual accedeixen els immigrants independentment del seu estatus jurídic. Aquesta xarxa, i el servei que presta, difícilment s'hauria assolit a través d'una política específica dissenyada exclusivament per a atendre la població estrangera. Davant la inexistència d'una xarxa similar per a l'ensenyament del castellà, el Gabinet Tècnic en col·laboració amb la xarxa d'entitats dels districtes (per exemple l'EICA, les associacions de veïns, Apropem-nos, Nou Barris Acull, etc.) ha promogut l'elaboració de materials d'estudi i cursos homologats que, encara que impartits en i per les ONGs, permeten als estrangers obtenir certificats oficials similars als emesos pel Consorci.

La disponibilitat de recursos i instruments per a l'aprenentatge i/o conservació de l'idioma i la cultura dels països d'origen és, sens dubte, força menor. Tot i així, l'Ajuntament porta anys subvencionant programes desenvolupats per associacions d'immigrants com el "Servei de cultura islàmica" de l'Associació Socio-Cultural IBN BATUTA.

En l'àmbit religiós, la recent creació del Centro Interreligiós de Barcelona (conegut com CIB), amb el suport de la UNESCO, representa una experiència pionera en pro del diàleg entre el consistori i les comunitats religioses de la ciutat. Tot i que sense ser concebut com un servei "per a immigrants", el CIB desenvolupa activitats d'informació, formatives i de detecció de conflictes i mediació molt valuoses per a la convivència i la integració⁹. Per exemple, el CIB ha participat recentment en la resolució de dos conflictes relacionats amb les queixes derivades del soroll i l'escassetat d'aparcaments que genera l'ús d'una Església Evangèlica en un dels barris de la ciutat, i amb l'oposició dels veïns a l'obertura d'un Centre d'Oració Islàmic, dels quals n'existeixen entorn de 15 en tot el municipi.

El caràcter pioner d'aquesta iniciativa en el context espanyol contrasta amb la impossibilitat, -no teòrica però sí real- de rebre ensenyament religiós a l'escola per part dels nens musulmans. Si bé també és cert que, en aquest àmbit, la situació del municipi de Barcelona no difereix en absolut del que succeeix en altres municipis del país.

⁹ Des de la seva creació més de 8.000 usuaris han assistit a diversos cursos formatius sobre diversitat religiosa organitzats pel CIB, institució que al seu torn ha participat en més de 200 activitats relacionades amb la facilitació del diàleg entre representants del municipi i les diferents comunitats religioses.

Finalment, l'existència d'una Oficina Antidiscriminació activa des del 1998 constitueix un altre element significatiu de l'entramat institucional barceloní que, malgrat evitar explícitament les polítiques i serveis específics, en ocasions ha adoptat pràctiques i iniciatives que encaixen més amb models multiculturals de gestió de la immigració i que, a més, no són habituals en altres municipis espanyols¹⁰.

1.2.3. Recursos i la seva distribució. Subvencions i convenis

El caràcter transversal de les actuacions orientades a facilitar la integració dels immigrants en els municipis d'acollida dificulta sempre la tasca de recaptar informació sobre el pressupost previst i gastat en aquests programes. La possibilitat d'establir una xifra aproximada i poder-la comparar amb l'esforç pressupostari que diferents administracions i governs realitzen en pro de la integració resulta encara més complicada quan no existeix una regidoria o departament dedicat íntegrament a l'elaboració i execució de tals polítiques, el pressupost de les quals pugui prendre's com a indicador.

En el cas del municipi de Barcelona, el pressupost total del que va disposar el Gabinet Tècnic el 2005 fou de 4.450.000€, xifra que representa entorn del 0,22% del pressupost total executat aquell any¹¹. Amb tota la cautela que aquest tipus d'informació exigeix¹², la veritat és que de les xifres anteriors no podem concloure amb rotunditat que l'opció per l'absència de serveis paral·lels i la no-visibilitat de les (poques) polítiques específiques impliqui necessàriament menor inversió pressupostària en acollida que en integració¹³.

En qualsevol cas, a banda de la suma pressupostària total, a l'hora d'avaluar els diners que un ajuntament dedica a polítiques d'acollida, o d'integració en un sentit ampli, sembla convenient tenir en compte com es gasten aquests diners i en què. En

¹⁰ De nou, aquesta oficina no va ser originalment pensada només o explícitament per a immigrants però, a la pràctica, gran part de les seves actuacions es dirigeixen a aquesta població. D'acord amb la informació disponible en la Memòria de l'Oficina, durant l'any 2007 el 35,6% de les situacions de discriminació denunciades van procedir de persones immigrants.

¹¹ Per posar aquesta xifra en context, podem dir que el pressupost atorgat a l'Àrea d'Immigració de la Regidoria d'Immigració i Voluntariat de l'Ajuntament de Madrid per al mateix any ascendia a 11.671.447,71 € el que representava el 0,27% del pressupost executat total del municipi de Madrid el 2005.

¹² Aquesta xifra, com la corresponent de l'Ajuntament de Madrid, van ser obtingudes a través de converses personals amb els responsables municipals. Les xifres de pressupost total executat són públiques i van ser obtingudes de les publicacions corresponents.

¹³ Noti's aquí que la despesa derivada de l'atenció a immigrants en la resta de regidories o departaments del consistori no està inclòs en aquests càlculs (tampoc per a Madrid), el que ens impedeix valorar si la despesa total realitzada en relació amb els immigrants a Madrid i a Barcelona difereix de manera substancial o no.

el cas del municipi de Barcelona, uns 450.000€ es van destinar a subvencions per a entitats que es van presentar a la convocatòria anual per a la realització de projectes d'acollida (aproximadament unes 60 entitats es van beneficiar de les mateixes); d'aquests 450.000€, una mica més de 80.000€ es van concedir a una trentena de projectes presentats dintre de l'àrea d'“Interculturalitat” que, en les noves convocatòries de subvencions, ha desaparegut com a tal. Per altra banda, la tendència recent en el consistori barceloní de promoure convenis estables de col·laboració amb entitats, enlloc de repetides concessions anuals de subvencions, ha donat lloc a la signatura i execució de tres convenis amb Càrites (80.000€ per a promoure actuacions en l'àmbit laboral), amb la xarxa d'associacions del districte de Nou Barris (52.000€) i amb la xarxa “Apropem-nos” (30.000€). De les xifres anteriors podem deduir que, com a mínim, entitats i associacions que treballen en l'àmbit de la immigració van rebre més de 600.000€ el 2005, quelcom que representà més del 13% del total destinat a actuacions d'acollida.

Fins aquí, les actuacions relatives a les polítiques d'acollida. Però en quina mesura ha desenvolupat l'Ajuntament de Barcelona actuacions orientades a fomentar la participació de les persones d'origen immigrant en la vida política de la ciutat?

1.3. Mecanismes de participació individual i col·lectiva en els assumptes municipals

1.3.1. Mecanismes de participació individual. Dret de vot, referèndums i processos consultius

Com és ben sabut, a Espanya els estrangers no comunitaris no tenen reconegut el dret de sufragi en l'àmbit municipal, com sí succeeix en d'altres països del nostre entorn. Això implica que el mecanisme de participació política individual per antonomàsia està vedat per a la immensa majoria de les persones d'origen immigrant i nacionalitat no espanyola. El govern municipal ha realitzat diverses declaracions institucionals en defensa del reconeixement d'aquest dret¹⁴; i també va aprovar l'art. 10.5.5 de la Carta Municipal de Barcelona (Llei 22/1998, de 29 de desembre) que planteja la possibilitat que “Els estrangers empadronats poden participar en referèndums i altres procediments consultius que promogui l'Ajuntament”. Fins al moment no s'han convocat cap d'aquests processos consultius, pel que resulta difícil

¹⁴ Vegi's, per exemple, l'últim “Acord per el Govern de la Ciutat de Barcelona 2007-2011” en el seu paràgraf 3.3.3, en el qual explícitament s'esmenta el compromís de l'Ajuntament en la promoció activa del dret de vot de la població estrangera amb permís de residència.

avaluar la transcendència de tal decisió, encara que la seva mera inclusió en la Carta de la Ciutat revela com a mínim que la qüestió de la participació dels estrangers en els assumptes municipals s'ha tingut present i s'ha discutit en data relativament recent. Per tant, malgrat mantenir públicament una postura compromesa amb la idea d'atorgar als estrangers vies per participar en la vida política del municipi, no hi ha hagut de moment ocasió real per a què els immigrants puguin fer efectiva aquesta participació a títol individual.

1.3.2. Mecanismes de participació col·lectiva. Consell d'Immigració, Consell d'Associacions i suport a l'associacionisme (immigrant)

En l'àmbit de la participació associativa, la creació relativament recent del Consell d'Associacions i els Consells de Participació sembla indicar un creixent compromís per part de l'Ajuntament de Barcelona en aquest sentit, que podria tenir també alguna transcendència per als immigrants. El Consell d'Associacions pot realitzar propostes i recomanacions, a iniciativa pròpia o a suggeriment de les associacions, quelcom que el converteix en potencial canal de participació de les associacions (també de les d'immigrants) en el disseny i implementació de les polítiques municipals; no obstant això, a aquelles propostes no se'ls reconeix, de moment, caràcter vinculant, quelcom que evidentment minva la influència del Consell en els processos de presa de decisions.

Per la seva banda, els Consells de Participació generalment adopten les seves decisions per consens i el seu poder real en la vida política municipal depèn, en moltes ocasions, de la personalitat i enteniment dels seus membres, així com d'una certa inèrcia en l'efectivitat del seu funcionament anterior. En l'actualitat existeixen, com a mínim, 18 d'aquests Consells de Participació, amb àmbits d'actuació delimitats sectorialment, essent un d'ells el Consell d'Immigració, creat el 1997¹⁵. En principi, el Consell d'Immigració està obert a totes les organitzacions que hagin estat treballant en el sector un parell d'anys. Malgrat que, talment hem assenyalat, com a mínim 60 entitats van obtenir subvencions el 2005 per al desenvolupament de projectes d'acollida, el Consell estava integrat únicament per 38 organitzacions el 2007 -32 de les quals podien considerar-se associacions d'immigrants. Dit d'una altra manera, sembl'evident que no totes les entitats que treballen en el sector han optat per integrar-se en el Consell d'Immigració, que té per missió col·laborar amb les autoritats locals en

¹⁵ Existeixen també 3 Consells d'Immigració més en els districtes de Ciutat Vella, Horta i Poble Nou, paral·lels als seus respectius Plans d'Immigració de districte.

el desenvolupament, supervisió i avaluació de les polítiques públiques relacionades amb el benestar i qualitat de vida dels immigrants.

Més enllà de l'existència del Consell d'Immigració i el nivell d'activitat que hagi tingut aquest en la promoció de l'associacionisme immigrant, ens va semblar pertinent investigar en quina mesura l'Ajuntament està fomentant l'associacionisme i, en concret, l'associacionisme immigrant, mitjançant la generació de recursos destinats a tal fi. D'entrada, convé indicar que a Barcelona no existeixen subvencions explícitament destinades a la promoció de l'associacionisme si no és a través de la concurrència en la convocatòria general de projectes, pel que és de suposar que integra en el pressupost que les associacions sol·liciten per a la realització de projectes inclouran despeses corrents com a via indirecta d'autofinançament¹⁶. Aquesta convocatòria general va suposar la concessió a les entitats d'uns 9.300.809€ el 2005 -el 0,45% del pressupost executat total¹⁷. Per il·lustrar la magnitud d'aquesta quantia, la xifra corresponent gastada pel mateix concepte a la ciutat de Madrid va ser aquell any de 12.571.740€ -un 0,27% del seu pressupost-, el que sembla indicar un major esforç econòmic en el cas de la ciutat de Barcelona, que es reforça a més amb un major recolzament en "espècies", mitjançant l'oferiment a les entitats d'instal·lacions i infraestructures que resulten clau a l'hora d'enfortir el teixit associatiu del municipi. En concret, ens referim als locals que el consistori posa a disposició de les associacions perquè aquestes puguin usar-los com a llocs de reunió i organització de les seves activitats. D'entre aproximadament 80 locals de propietat municipal (entre centres cívics, centres culturals, centres veïnals, centres d'avis i centres de joves), vam poder confirmar que com a mínim 45 són utilitzats per associacions com a centres de reunió, en la major part dels casos de forma habitual¹⁸.

Lamentablement, quan hem tractat d'individualitzar dintre del suport general a l'associacionisme el suport prestat específicament a associacions d'immigrants, les dificultats es multipliquen. Com era d'esperar, donat l'enfocament adoptat per l'Ajuntament de Barcelona en la gestió de la immigració, no existeixen fons o subvencions destinades exclusivament o de forma preferent a associacions d'immigrants; i respecte de la quantia global de les subvencions concedides a les entitats i associacions de la ciutat el 2005, la suma de les quantitats rebudes per

¹⁶ En el municipi de Madrid, sí que existeix aquesta línia de finançament específica per a les associacions i les seves despeses corrents, quantitat que va ascendir a 830.000€ un 0,02% del pressupost executat total el 2005.

¹⁷ Aquesta xifra global, es distribueix en subvencions enquadrades en projectes de Serveis Personals: 5.674.723,73€ de Serveis Generals: 1.061.163,39€ i en els districtes: 2.564.922,29€

¹⁸ Opció pràcticament inexistent per a les associacions radicades en el municipi de Madrid.

associacions d'immigrants va ascendir a uns 85.272,44€, el que representa el 0,92% del total. Encara que desconeixem el percentatge que representen les associacions d'immigrants sobre el total d'associacions actives a la ciutat, sembl'evident que resulten infrarepresentades entre les que obtenen finançament per a la realització de projectes.

Tot l'exposat fins ara sembla indicar un creixent compromís de l'Ajuntament amb la participació ciutadana en la gestió dels assumptes municipals, si bé és cert que aquesta participació està encara mancada d'un encaix institucional clarament definit que garanteixi la presa en consideració de l'opinió de les entitats en el procés de presa de decisions. En l'àmbit de la immigració hi ha hagut exemples clars d'implicació de les associacions i entitats treballant en el sector en la definició i implementació dels programes municipals; sense anar més lluny, el propi Pla d'Acollida de la ciutat ara en vigor va ser fruit d'un procés participatiu de més de dos anys de durada. Ara bé, amb la informació disponible, no podem dir que l'associacionisme immigrant estigui essent objecte d'un suport específic per part del consistori. Les associacions d'immigrants tenen a la seva disposició, en principi, els mateixos recursos que la resta d'associacions i entitats de la ciutat però res més, el que òbviament pot donar lloc a majors dificultats de finançament de les seves activitats donades les particulars característiques socio-econòmiques dels seus membres. Al ser la presentació de projectes a la convocatòria general de subvencions gairebé l'única via de finançament disponible, és d'esperar que les entitats més joves i de menor grandària –entre les quals segurament es troben les d'immigrants– tinguin més dificultats per sufragar les seves despeses corrents i activitats que la resta, la qual cosa dificultarà –en certa mesura– la seva consolidació a mig termini.

Com s'ha pogut apreciar en aquest capítol, que ens emmarca i situa el fenomen de la immigració a la ciutat de Barcelona, en els darrers anys s'ha produït un augment constant del col·lectiu immigrant a la ciutat. S'ha passat, en poc més d'una dècada, de tenir un volum de població d'origen immigrant resident a Barcelona força reduït a la situació actual, en la qual quasi una cinquena part dels empadronats tenen aquesta condició, compensant d'aquesta manera l'evolució negativa del volum de població autòctona resident a la capital catalana. Al mateix temps, la distribució d'aquesta població en els diferents barris i districtes de Barcelona ha estat desigual, apreciand-se un volum relatiu molt més elevat de residents d'origen estranger en el

districte de Ciutat Vella. Per altra banda, tot i que la densitat relativa d'aquesta població és inferior en els districtes de Nou Barris, Sants, Sant Martí i Sant Andreu, aquests presenten una augment significatiu i semblen ser els nous punts d'ubicació residencial de referència de la població immigrada.

Entre els grups d'immigrants estudiats, i com a conseqüència del recent fenomen de la immigració estrangera a Barcelona, la immensa majoria d'aquesta població és relativament jove, apreciant-se un segment de població més gran (majors de 65 anys) en la població d'origen marroquina degut al major temps de residència d'aquest col·lectiu a la ciutat. Al mateix temps, els canvis produïts als darrers anys han fet disminuir el pes relatiu del col·lectiu marroquí en el conjunt de la població d'origen estranger resident a Barcelona mentre que el cas dels col·lectius originaris de l'Equador i dels països andins la tendència és inversa, detectant-se en els darrers anys un augment important de la població d'aquest origen, representant entre els integrants d'aquests dos col·lectius una quarta part del total de la població d'origen estranger resident a la capital catalana.

Pel que fa a la gestió de la immigració nivell municipal, veiem com, a diferència d'altres municipis espanyols, a Barcelona s'ha optat per una aproximació transversal i de corresponsabilitat de tot l'Ajuntament, minimitzant les actuacions, programes i estructures específicament dissenyades per a la població immigrant amb la intenció que els nouvinguts, passats un cert temps de la seva arribada, s'integrin en la xarxa normalitzada de serveis. Conseqüentment, les subvencions disponibles per a les entitats segueixen la mateixa lògica i s'ofereixen de forma genèrica a tota la xarxa associativa de la ciutat. Malgrat tot, hem observat també estructures i iniciatives innovadores en relació al tractament de les diferències lingüístiques, religioses i culturals.

Pel que fa a la participació política hem vist com el consistori ha obert vies de participació en la vida pública de la ciutat i ha mantingut el seu compromís d'oferir espais públics de diàleg, malgrat que tant a nivell individual com a nivell col·lectiu són vies que s'usen poc i que tenen una vinculació no sempre clara ni vinculant amb les decisions municipals.

Emmarcat el context immigrant a la ciutat de Barcelona només cal endinsar-nos més detalladament en el nivell micro, desenvolupat en el capítol següent, capítol que se centra en el grau d'integració cívico-política de la població immigrant dels tres col·lectius seleccionats tot comparant-los amb el de la població autòctona, i

seguidament, entrar en la perspectiva meso o associativa, quelcom que es farà en el capítol tres.

2. ACTITUDS I COMPORAMENT POLÍTC DELS IMMIGRANTS

L'estudi realitzat als individus d'origen estranger procedent del Marroc, Equador, Bolívia, Perú i Colòmbia¹⁹ pretén aportar dades sobre les actituds i els comportaments polítics d'aquests col·lectius a la ciutat de Barcelona. Per realitzar aquest estudi també s'ha entrevistat a un grup d'autòctons per tal de poder comparar les actituds i els comportaments polítics dels col·lectius d'immigrants estudiats en aquesta recerca (el grup d'autòctons actua, per tant, com a grup de control).

L'estructura d'aquest capítol consta de tres parts identificables. En un primer punt i com a introducció, s'expliquen els principals aspectes metodològics de la recerca realitzada i es comparen breument els trets característics bàsics de la població estudiada i de la mostra final de la qual s'han aconseguit dades. En un segon apartat es descriuen les característiques més importants de les actituds i comportaments polítics de cadascun dels col·lectius estudiats. Finalment, en el tercer apartat es fa una anàlisi multivariant de tres aspectes fonamentals: l'interès per la política, la confiança política i la participació.

2.1. Principals aspectes metodològics de l'enquesta i comparació sociodemogràfica entre la població estudiada i la mostra final

La recerca sobre la qual gira aquest informe ha basat una part fonamental de les seves anàlisis en les dades aconseguides mitjançant una enquesta feta a una mostra de la població de Barcelona. Amb la finalitat d'aconseguir un treball de camp de la màxima qualitat i una mostra representativa de la població que es pretén estudiar, s'ha seguit la metodologia emprada a l'Enquesta Social Europea. Aquesta metodologia es basa, per una banda, en una mostra confeccionada de forma aleatòria partint de les dades aportades pel cens municipal. Per tant, s'ha treballat amb submostres nominals de cadascunes de les poblacions estudiades. Per altra banda, es fa servir un formulari de contacte que permet controlar el biaix que pot provocar la impossibilitat de localitzar algunes de les persones que estaven incloses a la mostra nominal i que havien de ser entrevistades així com el rebuig a participar en la recerca per altres individus. Aquest formulari facilita el seguiment del treball de camp, on no era possible abandonar una unitat mostral si no es donaven una sèrie exigent de requisits. Tanmateix, les dificultats

¹⁹ Al llarg d'aquest treball sovint parlem de marroquins, equatorians, i andins (incloent en aquest darrer grup persones d'origen bolivià, peruà i colombià).

d'assolir taxes de resposta prou altes en alguns col·lectius (autòctons, marroquins) varen adaptacions en la metodologia. El resultat final és, per tant, una combinació de diferents estratègies de mostreig. De les 1045 enquestes de la mostra, 607 s'han obtingut mitjançant la mostra nominal inicial, 153 han estat aconseguides aplicant criteris de substitució de la mostra nominal original dins de l'adreça original, 180 de les entrevistes al col·lectiu d'autòctons es van fer amb el sistema de rutes aleatòries i per les restants 105 enquestes, fetes als originaris del Marroc, es va utilitzar mitjançant un sistema de mostreig geogràfic²⁰.

El treball de camp es realitzà entre gener del 2007 i febrer del 2008. Totes les enquestes van ser personals, realitzades cara a cara, la majoria en els domicilis dels enquestats, per una xarxa d'enquestadors i supervisors confeccionada expressament per aquest estudi des de la Universitat Autònoma de Barcelona. El qüestionari, extens, que presentava una durada mitjana aproximada d'una hora.

Taula 1. Població nascuda a l'estranger per país de naixement a Espanya i Barcelona, 2007.

	Espanya		Barcelona	
	Total	% sobre el total de la població	Total	% sobre el total de la població
TOTAL POBLACIÓ	45,200,737	-	1,595,110	-
TOTAL ORIGEN ESTRANGER	5,461,772	12.1	286,656	18.0
EUROPA	2,070,803	4.6	66,904	4.2
Bulgària	120,151	0.3	1,456	0.1
França	208,780	0.5	13,560	0.9
Polònia	59,425	0.1	na	-
Romania	510,983	1.1	4,644	0.3
Regne Unit	322,005	0.7	5,109	0.3
AFRICA	860,213	1.9	22,170	1.4
Marroc	621,295	1.4	15,106	0.9
AMERICA LLATINA	2,034,740	4.5	155,816	9.8
Argentina	272,985	0.6	22,206	1.4
Bolívia	200,749	0.4	16,150	1.0
Brasil	113,448	0.3	na	-
Colòmbia	291,676	0.6	14,613	0.9
Equador	434,673	1.0	25,047	1.6
Perú	136,958	0.3	19,161	1.2
Veneçuela	130,630	0.3	na	-
ALTRES REGIONS	252,609	0.6	41,766	2.6
Xina	108,258	0.2	10,629	0.7

Font : elaboració pròpia a partir de dades de l'Institut Nacional d'Estadística (INE), a 1 de gener de 2007.

²⁰ Per limitacions d'espai no s'expliquen aquí les característiques d'aquestes metodologies, que poden ser demanades als autors.

En el context d'aquesta recerca i dels Projectes CAPSOCINMIG i LOCALMULTIDEM, la mostra dissenyada està estratificada segons el país de naixement dels individus i es pretenia aconseguir un tamany d'entre 200 i 300 enquestes per cadascun dels quatre grups estudiats, que com es pot apreciar a la taula 2 s'han assolit. En aquesta taula també podem veure algunes dades bàsiques per comparar els individus entrevistats amb les seves poblacions de referència.

Taula 2.- Comparació de les dades de l'enquesta amb la població per als col·lectius d'immigrants²¹ (percentatges).

Enquestes (n)		Mostra obtinguda			Població		
		Marroc	Equador	Andins	Marroc ²²	Equador	Andins
Gènere ²³		224	259	258			
	Homes	70	49	50	63	45	43
	Dones	30	51	50	37	55	57
Grups d'edat							
	15-24 anys	10	3	5	21	18	17
	25-39 anys	57	49	45	53	54	55
	40-64 anys	31	44	47	24	27	26
	65 i més anys	2	4	3	2	1	2
Edat mitjana		36,7	41,0	41,3			

Font dades de la població: Departament d'estadística, ajuntament de Barcelona (2007).

Com s'observa a les dades anteriors, la mostra aconseguida reflecteix a grans trets les característiques bàsiques dels grups estudiats a la ciutat de Barcelona. Cal esmentar la subrepresentació del grups d'edat més jove que havien de ser entrevistats, quelcom que es habitual en qualsevol enquesta degut a la major dificultat d'aconseguir entrevistats joves.

2.2. Anàlisi descriptiva (per a cadascun dels grups d'origen)

L'anàlisi d'aquest apartat pretén oferir una panoràmica general sobre les característiques socials i demogràfiques bàsiques dels grups estudiats així com aportar informació sobre les seves actituds, valors i comportaments lligats a l'esfera pública i política. Amb la finalitat d'explotar tota la riquesa de la informació obtinguda amb les enquestes, les diferents anàlisis descriptives que es realitzen a continuació distingeixen sempre segons el col·lectiu d'origen.

²¹ Per al grup d'autòctons s'han aconseguit 304 enquestes de les quals el 52% (157) són d'homes i el 48% (147) de dones amb una edat mitjana de 51,1 anys.

²² Per al grup d'originaris del Marroc aquestes dades inclouen les persones nascudes a les antigues places colonials espanyoles al Marroc però que són espanyols degut a que els seus descendents també ho eren. Així, les dades del Padró municipal sobreestimen la proporció de dones i de gent gran.

²³ Les dades per al gènere fan referència al conjunt dels diferents grups, és a dir, també està inclosa la població amb edats inferiors als 15 anys.

2.2.1. Característiques sociodemogràfiques i del procés migratori.

Una vegada esmentades l'estructura per sexe i edat de cadascun dels grups en el apartat anterior, en aquest observarem altres dades d'interès sobre el procés migratori, la situació documental, el coneixement lingüístic, la religió i els hàbits religiosos dels individus enquestats.

Taula 3. Característiques principals del procés migratori per col·lectiu (% columna)

		Autòctons	Marroc	Equador	Andins
Any d'arribada a Espanya	Menys de 2 anys		2	2	7
	Entre 2 i 5 anys		13	10	26
	Entre 6 i 10 anys		45	80	46
	Més de 10 anys		40	8	22
Anys a la ciutat de Barcelona	Menys de 2 anys	2	2	2	9
	Entre 2 i 5 anys	3	25	28	38
	Entre 6 i 10 anys	3	41	65	32
	Més de 10 anys	92	32	5	21
Motiu principal per venir a viure a Espanya	Per raons laborals		64	69	58
	Per raons familiars		21	16	13
	Per estudis		7	6	18
	Cercant asil /protecció		---	---	1
	Per qualitat de vida		6	6	7
	Altres		3	4	3
Circumstàncies del procés migratori ²⁴	Va venir sol		63	78	73
	Va venir amb familiars		32	21	23
	Va venir amb amics		3	1	3
Coneguts a Espanya abans de venir	No coneixia ningú		29	20	19
	A un familiar proper		37	48	45
	A un parent		10	12	9
	A un amic		23	19	24
	A altra persona		1	1	3
Coneixent les condicions de vida, quina seria la nova decisió	Tornaria a vindre a Espanya		76	79	85
	Aniria a un altre país		6	3	5
	No sortiria del país d'origen		11	11	9
	No ho sap		7	6	2
Situació de residència actual	Permís temporal per 5 anys o menys		45	58	46
	Permís temporal per a més de 5 anys		36	24	19
	Renovant el permís		5	9	17
	Mai ha tingut permís		7	4	12
	Altra		7	5	6
Nacionalitat espanyola	Sí té o ha adquirit la nacionalitat espanyola	100	11	18	20

²⁴ Les opcions de resposta: d) amb altres persones que no eren familiars ni amics i e) amb altres persones, no s'han inclòs a la taula degut al reduït percentatge que presenten en tots els casos i l'absència de diferència entre els col·lectius d'immigrants estudiats. Per aquesta raó, els percentatges columna de la taula no sumen el 100%.

Pel que respecta a l'any d'arribada a Espanya en els tres col·lectius predominen els entrevistats que afirmen haver passat entre 5 i 10 anys des que s'instal·laren per primera vegada a Espanya. Com s'aprecia a la taula 3, el grup d'origen marroquí és, en comparació als altres dos grups, el que presenta un percentatge superior de membres que indiquen que fa més de 10 anys que es varen instal·lar per primera vegada a Espanya (40%) mentre que aquest percentatge es redueix fins el 22% en el cas dels procedents dels països andins estudiats o el 8% dels originaris d'Equador. Els enquestats originaris de l'Equador assenyalen de forma clarament majoritària que ja ha passat entre 5 i 10 anys des de la seva arribada a Espanya (80%). Una tercera part del grup procedent de la resta de països andins fa menys de 5 anys que es va instal·lar a Espanya per primera vegada; és el grup on una fracció més gran dels seus integrants fa menys de dos anys que resideix a Espanya. El percentatge dels entrevistats amb una estada inferior als 5 anys és superior en el col·lectiu procedent del Marroc (16%) que en el d'Equador (11%).

Aquestes dades confirmen la diferent antiguitat d'aquests fluxos migratoris ja coneguts i estudiats per al conjunt d'Espanya: el grup originari del Marroc és el que presenta una història migratòria més arrelada mentre els fluxos procedents d'Equador i els països andins són un fenomen més recent. En el grup dels països andins estudiats aquesta observació es veu clarament condicionada per l'arribada més recent dels originaris de Bolívia.

Però, quan temps fa que resideixen a la ciutat de Barcelona? Es reproduïxen aquestes diferències entre els col·lectius? Com es pot apreciar també a la taula 3, entre els enquestats dels diferents col·lectius estudiats es tornen a visualitzar les diferències esmentades anteriorment. Deixant de banda les que fan referència al grup d'autòctons, dels quals la immensa majoria (més del 90%) fa més de 10 anys que resideix a la ciutat de Barcelona, ens centrarem en el grups de procedència estrangera. Entre els originaris del Marroc, destaca el percentatge d'enquestats que assenyalen que porten entre 6 i 10 anys a Barcelona (41%) mentre que 1 de cada 3 indica portar més de 10 anys a la capital de Catalunya. Finalment, 1 de cada 4 afirma que únicament han passat entre 2 i 5 anys des de la seva arribada mentre el percentatge dels que porten menys de dos anys resident a la ciutat és inferior al 2%. El col·lectiu d'equatorians es caracteritza per portar, de forma clarament majoritària, residint a la ciutat entre 6 i 10 anys (exactament el 65%) mentre el percentatge dels entrevistats que van venir a viure a la ciutat des de fa més d'una dècada es redueix dràsticament (menys del 5%). Els percentatges dels originaris de l'Equador que porten menys temps residint a la ciutat són similars als detectats en el grup de marroquins.

El grup procedent de Bolívia, Perú i Colòmbia presenta unes pautes una mica diferenciades de les esmentades anteriorment. Les dades ens mostren que el temps transcorregut des de la seva arribada a la ciutat de Barcelona més comú entre els membres d'aquest grup se situaria a la franja entre el 2 i els 5 anys. Així ho manifesta quasi quatre de deu dels entrevistats en aquesta recerca; altra vegada aquesta dada està condicionada per la recent arribada de bolivians, dels quals vuit de cada deu porten menys de 5 anys de residència a la ciutat de Barcelona. Pràcticament un terç dels originaris d'aquests països indiquen que han passat entre 6 i 10 anys des de que es varen instal·lar a la ciutat mentre 1 de cada 5 fa més d'una dècada que hi viu (dada sensiblement superior a la detectada en el cas dels originaris de l'Equador). En aquest darrer grup de països andins també s'ha detectat el percentatge més elevat de gent que indica un temps de residència inferior als 2 anys (quasi el 9% dels enquestats d'aquest grup), dada que torna a incidir en la diferent pauta migratòria detectada entre els membres d'aquest col·lectiu.

Tot seguit passem a mirar quins són els principals motius que van moure els entrevistats per sortir del seu país i decidir vindre a Espanya, si van haver de fer el canvi de país sense o amb companyia, i si després de conèixer com és la vida a la nostra societat tornarien a prendre la mateixa decisió d'escollir-nos com a lloc de destí.

Pel que respecta a la motivació principal que va moure els entrevistats a abandonar el seu país/societat d'origen, la laboral és la més esmentada (els percentatges oscil·len entre el 58% dels procedents de Perú, Bolívia i Colòmbia i el 69% dels equatorians). Tanmateix, entre els grups de nousvinguts s'aprecien certes diferències. Així mentre per als procedents del Marroc i de l'Equador la motivació familiar és esmentada com el segon motiu principal, el grup procedent de la resta de països andins assenyala els estudis com el segon motiu més important de la seva decisió d'emigrar (aquesta opció és esmentada pel 18% dels entrevistats procedents de Perú, Bolívia i Colòmbia però únicament per una mica més del 5% dels membres dels altres dos col·lectius). Al voltant del 6% dels membres de tots els grups d'immigrants van afirmar en el moment de l'entrevista que la raó principal per la qual van abandonar el seu país per passar a viure en Espanya era per la recerca d'una major qualitat de vida en general.

El fenomen migratori que estem estudiant en col·lectius residents a la ciutat de Barcelona es caracteritza majoritàriament per la solitud, ja que únicament un terç dels marroquins i una cinquena part dels entrevistats del col·lectiu d'andins varen portar a terme el canvi de residència juntament amb la seva família. Molt minoritari sembla ser la opció de realitzar el viatge amb la companyia d'amics ja que únicament al voltant del

3% del marroquins i dels procedents de països andins assenyalen aquesta opció, percentatge que es redueix encara més en el cas dels originaris de l'Equador.

Altre factor interessant a l'hora d'aportar-nos més informació sobre el procés de migració consisteix en si l'entrevistat/ada tenia coneguts que estiguessin vivint en Espanya abans de fer el viatge. Diversos estudis sociològics sobre els fluxos i processos migratoris assenyalen que aquests processos són fenòmens amb una clara connotació social i que estan determinats, en gran part, per l'existència de xarxes socials que faciliten i promocionen l'emigració des de determinades regions emissores (Portes i Böröcz, 1989). Les dades assenyalen que majoritàriament les persones enquestades ja tenien alguna persona coneguda residint a Espanya abans de realitzar el seu viatge. El grup procedent del Marroc és el que presenta el gruix d'entrevistats més gran que indicava no conèixer cap persona (al voltant de tres de cada deu) mentre que aquesta proporció és redueix en els grups procedents del continent americà on únicament 1 de cada 5 entrevistats ho afirmava. La majoria dels enquestats indicaven tenir algun familiar residint a la nostra societat abans d'emprendre el viatge, fet que s'aprecia més en els grups procedents d'Amèrica en comparació amb col·lectiu del Marroc. Al voltant del 20% dels membres de tots els grups esmentaven tenir amics que es trobaven residint en Espanya abans del seu viatge mentre que el fet de tenir parents apareix com una opció accentuadament minoritària, assenyalada pel 10% de la mostra.

Però, quina és la seva avaluació del seu procés migratori? És a dir, una vegada ja porten un temps a la nostra societat i, per tant, ja tenen un coneixement directe de la realitat espanyola i les seves condicions de vida, que farien si haguessin de tornar a prendre la decisió de marxar del seu país? Les dades del nostre estudi mostren una decidida preferència per reafirmar-se en la decisió presa. Com es pot apreciar a la taula 3, una clara majoria, que oscil·la entre el 76% dels procedents del Marroc i el 85% dels originaris dels països andins, assenyalen que tornarien a instal·lar-se a Espanya. Com a segona preferència al voltant d'1 de cada 10 entrevistats indiquen que decidirien quedar-se al seu país d'origen mentre que, amb percentatges més reduïts, entre el 6% dels membres del col·lectiu del Marroc i el 3% dels equatorians afirmen que sí que marxarien del seu país d'origen però que, una vegada ja en són conscients de les condicions de vida a la nostra societat, optarien per escollir una altra destinació final.

En el moment de la realització de l'enquesta, els enquestats dels diferents col·lectius presenten perfils diferenciats pel que respecta a la situació de residència. La situació majoritària és la de tenir un permís temporal per 5 anys o menys ja que

aquesta és esmentada pel 58% dels enquestats del grup d'Equador i al voltant del 45% dels membres dels altres dos col·lectius. La segona situació més freqüent és la d'estar en possessió d'un permís de residència permanent, amb una durada superior als 5 anys. Tanmateix, s'aprecien notables diferències en el volum d'enquestats que assenyalen aquesta situació quan s'observen les dades per cada grup. Així, el col·lectiu que presenta un percentatge d'enquestats més elevats que indiquen aquesta situació legal és el grup del Marroc amb el 36%, seguit del 24% dels equatorians i del 19% dels andins. També cal esmentar els diferents percentatges dels entrevistats que varen assenyalar estar en procés de renovar el seu permís o que mai n'han tingut. En totes dues circumstàncies legals són els enquestats que pertanyen al grup d'andins els que presenten els percentatges més elevats. Per exemple, mentre el 17% dels membres d'aquest grup indiquen estar renovant el permís, aquest percentatge disminueix fins el 5% en el grup del Marroc. Pel que respecta a les dades del total d'entrevistats que indicaren no haver tingut mai permís de residència, el percentatge és del 11% del grup dels andins, el 6% dels procedents del Marroc i del 4% en els cas dels originaris de l'Equador. Pel que respecta a l'adquisició de la nacionalitat espanyola s'aprecien diferències entre els col·lectius andins i els marroquins. De fet, el percentatge dels membres dels països del continent americà que han aconseguit tenir la nacionalitat espanyola dupliquen les dades sobre els enquestats procedent del Marroc (al voltant del 20% i del 10% respectivament). Aquestes dades mostren els asimètrics processos existents per a l'obtenció de la nacionalitat que faciliten l'adquisició d'aquesta a la població procedent d'Amèrica llatina. Per altra banda, l'important gruix de població marroquina que resideix a Espanya fa més de deu anys però que no té la nacionalitat espanyola (tot i que possiblement ja compleix els requisits necessaris per sol·licitar-la) podria estar indicant l'existència de majors reticències per part d'aquest grup.

Tot seguit passem a mirar les dades que ens informen sobre la religió declarada pels enquestats i la freqüència amb la qual s'assisteix a cerimònies religioses. Com ens mostren les dades de la següent taula, hi ha diferències importants entre els grups estudiats. En els col·lectius d'autòctons, equatorians i andins la religió catòlica és la majoritària (amb percentatges que oscil·len entre el 72% del grup de catalans i el 79% dels equatorians) tot i que també existeixen algunes peculiaritats entre aquests grups. Per una banda, el percentatge d'enquestats que es declaren ateu, agnòstics o afirmen no pertànyer a cap religió és sensiblement superior en el col·lectiu autòcton (el 25%) en comparació amb el grup d'Equador i el dels països andins (6% i 11% respectivament) mentre que, per altra banda, el percentatge de protestants és clarament superior en els col·lectius procedents del

continent Americà (13% en el cas de l'Equador i 10% en l'altre grup) vers el reduït 2% del grup d'autòctons, com a conseqüència de la important implantació de les confessions evangèliques en els països andins. El col·lectiu procedent del Marroc és visiblement més homogeni pel que respecta a les seves creences religioses ja que el 94% assenyala seguir la religió musulmana mentre que únicament poc més del 5% dels entrevistats es declara agnòstic o ateu.

Tanmateix, les dades sobre la freqüència d'assistència a serveis religiosos dibuixen unes pràctiques religioses diferenciades entre els grups que estem estudiant. Aquestes dades són, tot i que parcialment, una mostra del rol divers que juga el fet religiós en cadascuna d'aquestes societats .

Taula 4. Freqüència d'assistència a serveis religiosos per grup (percentatges per al conjunt d'enquestats i per aquells que assenyalaren pertànyer a alguna religió)

	Autòctons		Marroc		Equador		Andins	
	Tots	Religiosos	Tots	Religiosos	Tots	Religiosos	Tots	Religiosos
Tots els dies			7	8	1	1		
Més d'una vegada a la setmana	1	1	8	9	6	6	4	4
Una vegada a la setmana	8	11	11	12	16	17	19	22
Una vegada al mes	2	3	5	5	16	17	15	17
Diverses vegades a l'any	13	18	5	5	18	19	18	20
Una vegada a l'any	13	17	5	5	10	10	6	7
Mai	36	48	52	55	27	29	27	30
No sap/No contesta	2	3	2	2				
No religiós	25	---	5	---	6	---	11	---

El grup originari del Marroc és el que presenta els percentatges més alts de membres que indiquen assistir de forma prou freqüent als serveis religiosos (sense incloure les ocasions especials com poden ser els casaments o els funerals). Si fixem la nostra atenció a les files que assenyalen un nivell d'assistència diari i de més d'una vegada a la setmana s'aprecia com, del total d'enquestats originari del país del Nord d'Àfrica, el 15% indica complir de forma intensa amb les seves creences religioses mentre que aquests percentatges són clarament inferiors en els altres grups²⁵. Pel que respecta als enquestats que manifesten tenir creences religioses però que indiquen no

²⁵ Aquests percentatges es situen al voltant del 7% en el cas del grup procedent de l'Equador, en el 4% dels enquestats procedents de Bolívia, Perú i Colòmbia i es redueix fins l'1% en el cas dels autòctons.

assistir-hi mai, les dades ens permeten apreciar comportaments diferenciats en funció dels grups. En aquest cas, els percentatges dels originaris de l'Equador i del grup de països Andins són bastant similars, assenyalant que al voltant de tres de cada deu membres d'aquests grups afirmen no assistir-hi mai. Aquests percentatges són inferiors als detectats entre el grup dels autòctons. Tanmateix, crida l'atenció l'alt nombre d'enquestats del grup del Marroc que indica no assistir mai a serveis religiosos (aquest percentatge és del 52% en el cas del conjunt d'aquest grup i de quasi el 55% entre els originaris del Marroc que es declaren religiosos).

Per tant, mentre el grup d'autòctons destaca per l'alt percentatge de membres que es declara no religiós i per la seva poca intensitat d'assistència a serveis religiosos (poca intensitat d'assistència també detectada, tot i que amb menys força, en els grups dels originaris del continent Americà), el grup del Marroc presenta una major polarització pel que respecta a la freqüència d'assistència a serveis religiosos. Aquest grup presenta al mateix temps, el major percentatge de membres que té una freqüència diària (o gairebé) d'assistència a serveis religiosos mentre més de la meitat dels enquestats d'aquest grup assenyalen no assistir-hi mai.

A la taula 5 es pot observar les dades que fan referència al coneixement lingüístic que els enquestats declaren tenir del castellà així com el seu nivell d'estudis. Pel que respecta a la qüestió lingüística, els col·lectius originaris de l'Equador i dels països andins tenen una major facilitat d'integració social ja que no han de superar la barrera lingüística que suposa el desconeixement d'una de les llengües utilitzades en la societat receptora (en aquest el castellà). En canvi, el grup originari del Marroc sí que es pot trobar amb aquesta barrera ja l'àrab és la llengua materna de pràcticament el 90% del total d'enquestats; al voltant d'un 10% tenia com a llengua materna el bereber; a més, un percentatge significatiu (proper al 20%) afirmava que el francès també era la seva llengua materna, mentre el percentatge que mencionava el castellà com a llengua materna era molt reduït (menys del 2%).

El 41% dels marroquins indica parlar amb bastant fluïdesa el castellà, i al voltant del 17% assenyalen que el castellà és també un dels seus idiomes materns o que han aconseguit parlar-lo com si ho fos. Cap de les persones entrevistades originàries del país Africà ha indicat que no sap parlar el castellà mentre que 1 de cada 10 dels entrevistats sí que ha declarat únicament parlar-lo una mica. El 31% considera que el parlen més o menys bé, una afirmació relativament ambigua que fa difícil avaluar el grau de coneixement lingüístic d'aquest col·lectiu.

Taula 5. Coneixement lingüístic i nivell educatiu per grup (% columna)

		Autòctons	Marroc	Equador	Andins
Coneixement del castellà segons l'enquestat/ada	El parla una mica		10		
	El parla més o menys bé		31		
	El parla amb fluïdesa		41		
	El parla com si fos el seu idioma matern		15		
	És el seu idioma matern		2		
	No contesta		1		
Nivell d'estudis més alt que ha assolit	Sense estudis o primària no acabada	13	22	7	5
	Estudis primaris acabats	29	38	46	28
	Estudis secundaris acabats	33	24	29	31
	Estudis universitaris	25	16	18	36

Pel que fa al nivell d'estudis assolit, el col·lectiu procedent del Marroc és el que presenta un percentatge de membres amb un nivell educatiu més baix ja que el 22% no tenen estudis o no han acabat els primaris, i quasi quatre de cada deu han estudiat la primària. En comparació amb el grup originari del Marroc, els grups d'equatorians i dels països andins presenten uns nivells de formació superior. Destaca l'elevat percentatge d'enquestats procedents del col·lectiu d'andins que tenen un nivell d'estudis universitaris, el que està relacionat amb el nombrós subgrup d'aquest col·lectiu que assenyala els estudis com el seu motiu principal per desplaçar-se a Espanya (taula 3).

La taula 6 ens informa de la diversitat de situacions laborals en la que es trobaven els enquestats de cadascun dels grups en el moment de ser enquestats. Aquestes diferents realitats estan condicionades per raons sociodemogràfiques però ens serveixen per conèixer la situació *grosso modo* dels diferents col·lectius.

Entre les diferències més clares cal destacar l'alt nivell d'activitat laboral detectat en els col·lectius de l'Equador i dels països andins (amb percentatges lleugerament inferior al 85%) en comparació amb el grup del Marroc, on és la situació assenyalada per dos terços dels seus membres, i dels autòctons (amb un percentatge del 54%). Aquest nivell d'activitat laboral més baix en el col·lectiu dels autòctons s'explica pel percentatge dels seus membres que es troben jubilats (pràcticament 1 de cada 4 entrevistats d'aquest grup)²⁶ i, tot i que amb diferències menys accentuades, pel percentatge dels seus membres que es dedica a les feines de la casa o a tenir cura dels nens o d'altres persones²⁷. La situació d'atur afecta més al col·lectiu procedent del

²⁶ Aquest percentatge és sensiblement més elevat que els de la resta dels grups, que es situen al voltant del 2% dels seus membres.

²⁷ Aquest percentatge és del 8% en el cas dels autòctons, del voltant del 4% en els col·lectius procedents del continent americà i del 2% en els originaris del Marroc.

Marroc: 17% dels enquestats d'aquest grup, vers només el 6% dels equatorians i el 4% dels andins.

Taula 6. Situació laboral de l'entrevistat/ada, estat civil i definició subjectiva sobre la composició nacional/ ètnica de la seva llar (percentatges)

		Autòctons	Marroc	Equador	Andins
Situació en els darrers set dies	En una feina remunerada	54	67	84	85
	Estudiant	6	5	1	3
	Aturat i buscant feina activament	3	17	6	4
	Aturat, volent treballar però sense buscar feina activament	1	5	2	1
	Malaltia crònica o invalidesa permanent	3		2	1
	Jubilat	24	2	1	2
	Feines de casa, tenint cura de nens o d'altres persones	8	2	4	4
	Altra	1	1		
	Estat civil	Casat/ada	43	48	48
Viu en parella		13	9	20	16
Mai s'ha casat		26	28	18	26
Divorciat/ada separat/ada		9	13	11	12
Vidu/a		9	2	3	4
Origen nacional/ ètnic de la llar	Igual al seu		59	71	64
	Mixt		37	27	32
	Diferent al seu		6	2	5

També tenim informació sobre l'estat civil dels enquestats així com de la definició subjectiva que els entrevistats han realitzat sobre composició de la seva llar en funció de l'origen nacional i/o ètnic dels seus membres. En les dades sobre l'estat civil no s'aprecien moltes diferències entre els col·lectius de la nostra recerca. A tots els grups, la majoria dels enquestats estan casats. A més, si s'afegeixen a aquest grup els que indiquen viure en parella (sense estar casat/ada) podem afirmar que més de la meitat dels enquestats convivia amb la seva parella en el moment de la realització de l'enquesta²⁸. Una altra de les diferències que es pot apreciar és la relacionada amb la situació de la gent que és vidu/a, el que s'explica en part per la diferent configuració de la piràmide d'edat de cadascun dels col·lectius. En aquest cas, el grup d'autòctons és el que presenta una proporció de vidus més elevat, amb un percentatge dues o i tres vegades superior al detectat als altres grups.

²⁸ L'opció de resposta "Viu en parella" sí que mostra algunes diferències entre els grups, detectant-se quasi deu punts percentuals de diferència entre els grup del Marroc i el de l'Equador.

Pel que respecta a la descripció que han fet els mateixos enquestats sobre la homogeneïtat o heterogeneïtat nacional o ètnica de la seva llar també es possible detectar algunes diferències entre els col·lectius d'immigrants estudiats. Els membres originaris de l'Equador són els que viuen en llars amb una composició interna més homogènia mentre que els procedents del Marroc presenten una definició més heterogènia i amb més alt nivell de barreja nacional i/o ètnica. Concretament i com s'aprecia a la taula 6, set de cada deu membres del col·lectiu de l'Equador assenyalen que la seva llar està formada per gent del seu mateix origen nacional / ètnic mentre aquesta mateixa composició es dona únicament en una mica menys de sis de cada deu entrevistats originaris del Marroc. Per contra, les dades que fan referència a una composició heterogènia de la llar ens mostren que el grup de l'Equador presenta el percentatge més baix de llars amb aquestes característiques (2%), que quasi es triplica en el col·lectiu marroquí i andí (6 i 5% respectivament).

2.2.2. Implicació en la política

En aquest apartat es reflectiran les dades que fan referència a la relació que tenen els enquestats dels diferents col·lectius amb l'esfera política; s'han treballat les dades sobre l'interès per la política i la freqüència amb la que es parla de política²⁹.

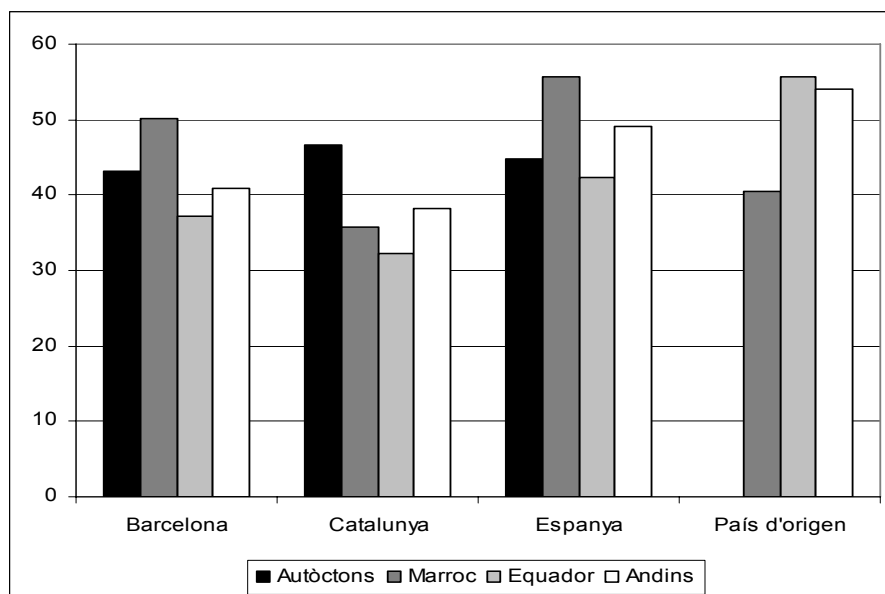
Al gràfic 6 es poden observar les dades dels interessats per la política en els àmbits, autonòmic, estatal i, a més, al propi país d'origen. La primera dada interessant a tenir present és, exceptuant el grup autòcton, el considerable canvi en els percentatges d'interès per la política en funció de l'àmbit. Així, entre els col·lectius d'immigrants estudiats s'aprecien oscil·lacions d'entre 15 i 25 punts percentuals en funció de l'àmbit, destacant en aquest sentit el col·lectiu procedent de l'Equador amb una variabilitat de quasi 25 punts percentuals (entre el 32,3% dels membres d'aquest grup que afirmen estar interessats per la política catalana i el 55,6% que ho estan per la política del seu país).

Les dades per àmbit polític reflecteixen l'existència de diversitat d'interessos polítics entre els grups estudiats. Pel que respecta a l'interès per la política a l'àmbit local, és a dir a la ciutat de Barcelona, el grup més interessat és el marroquí ja que la meitat dels enquestats declara estar-ne interessat. Aquest volum de membres interessats per la política local és superior al detectat en el col·lectiu dels autòctons i de forma una mica més accentuada al percentatge apreciat entre els immigrants

²⁹ Les dades sobre el nivell d'informació política no s'han inclòs en aquest informe, tot i que son disponibles.

procedents d'Amèrica. Aquesta mateixa pauta s'observa a l'àmbit de la política espanyola però amb nivells d'interès superiors per a tots els grups i particularment per als marroquins. Per la seva banda, la població autòctona és la que mostra un major interès per la política catalana, amb un 47% de molt i bastant interessats, mentre en els grups d'origen estranger els percentatges de membres interessats se situa de forma aproximada al 35%. L'àmbit autonòmic és el més interessant per als autòctons i el menys interessat per als immigrants. La majoria dels enquestats procedents dels països americans afirmen estar interessats en la política dels seus països d'origen, (al voltant de 55%). Es l'àmbit polític que genera més interès per als equatorians i andins. En contrast, aquest interès és sensiblement inferior en el cas dels marroquins (40%). Els marroquins estan mes interessats per la política a Barcelona o a Espanya que per la política al Marroc. Aquestes dades poden estar reflectint una intensitat diferent del lligam entre aquests col·lectius i la seva societat de partida.

Gràfic 6. Interès per la política. Percentatge de molt i bastant interessats en política a diferents àmbits (política municipal de Barcelona, política catalana, política espanyola i política al seu país d'origen)

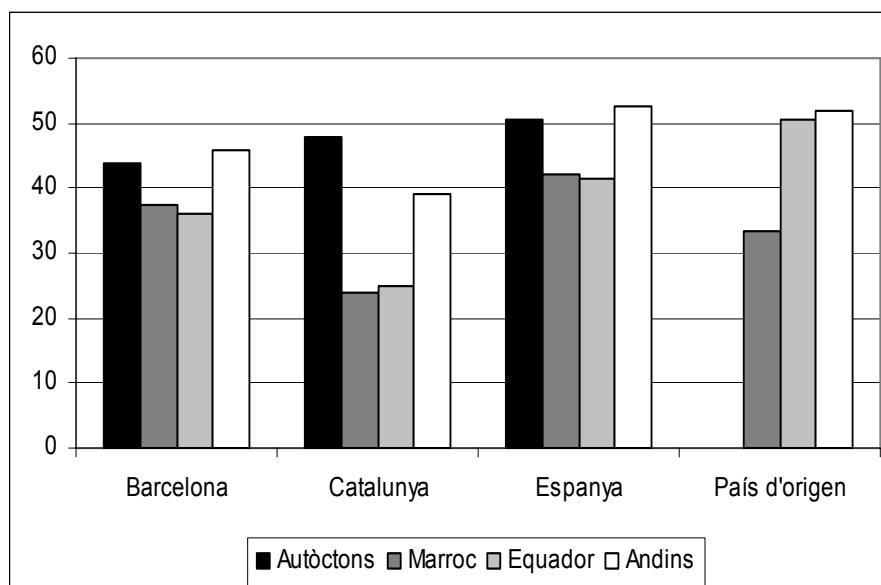

Les dades sobre la freqüència en què es parla sobre política ens mostren altra vegada una gran variabilitat en funció de l'àmbit. El grup originari de l'Equador n'és la màxima expressió: mentre el 25% afirma parlar de forma freqüent de la política catalana aquest percentatge és duplica al preguntar pel seu país d'origen. El col·lectiu autòcton torna a ser el que presenta uns percentatges més estables entre àmbits.

Com es dibuixa al gràfic 7, el col·lectiu autòcton i el procedent dels països andins són els que presenten més gran volum de membres que afirmen parlar

freqüentment de política. Destaquem dos trets interessants. D'una banda, entre els autòctons la discussió política es més freqüent sobre l'àmbit estatal, seguit del autonòmic i només en tercer lloc del local. En canvi els immigrants parlen més de política espanyola i política local que de política catalana. Respecte a la discussió sobre política en el país d'origen es reproduïxen les pautes que hem comentat respecte a l'interès per la política: entre els col·lectius d'origen immigrant el percentatge més alt es detecta a l'àmbit del país d'origen amb l'excepció, altra vegada, del grup marroquí. D'altra banda cal destacar que el grup d'andins presenta freqüències de discussió política superiors al grup d'autòctons excepte pel que fa a l'àmbit autonòmic.

Gràfic 7. Freqüència en què parla de política. Percentatge que quasi tots els dies i regularment parlen de política a diferents àmbits (política municipal de Barcelona, política catalana, política espanyola i política al seu país d'origen)

Les dades sobre la ubicació en l'eix esquerra-dreta³⁰ dels integrants de cadascun dels col·lectius així com del grau de coneixement d'aquest element vertebrador del nostre sistema polític ens ajuden a tenir un indicador del nivell de politització dels immigrants seguint un dels principals eixos de conflicte de la nostra societat. En aquesta cas i degut al caràcter eminentment europeu d'aquest eix polític, la capacitat per ubicar-se en algun punt concret del *continuum* ideològic és un indicador del coneixement i de la implicació que l'individu entrevistat té en el sistema polític de la societat en la qual resideix.

³⁰ Per conèixer la ubicació en l'eix esquerra-dreta s'ha utilitzat una escala 0-10, on 0 és esquerra i 10 és dreta.

Taula 7. Ubicació a l'espectre ideològic per col·lectiu

		Autòctons	Marroc	Equador	Andins
Eix esquerra-dreta	Ubicació mitjana	3,6	4,1	5,0	4,5
	% no ubicats a l'eix	11	43	23	17

Com es pot apreciar a la taula 7, l'autoubicació mitjana dels enquestats en l'eix esquerra-dreta se situa en posicions de centre-esquerra, exceptuant la mitjana del col·lectiu de l'Equador que s'ubica en el centre mateix de l'escala ideològica. La ubicació ideològica de la població autòctona se situa més clarament a l'esquerra que les ubicacions detectades en els col·lectius del Marroc i dels països andins. Aquesta tendència de la població immigrada a ubicar-se en posicions més moderades en l'eix esquerra-dreta en comparació amb la població autòctona ja va ser apuntada en l'estudi realitzat per al conjunt de Catalunya amb l'Enquesta de condicions de vida i hàbits de la població de Catalunya³¹ del 2006 (San Martín, 2008).

Fixant-nos en les dades de capacitat d'ubicar-se o no a l'eix esquerra-dreta, s'aprecia un important *gap* entre els diferents col·lectius que sembla estar indicant-nos l'existència de diversos graus d'implicació política i politització³². Aquest *gap* detectat entre els diferents grups estudiats a la ciutat de Barcelona concorda amb el que també es va apreciar en l'estudi abans esmentat del conjunt de la població resident a Catalunya. Com s'aprecia a la taula 7, els percentatges de no ubicats són sempre superiors entre els col·lectius d'immigrants en comparació amb la població autòctona tot i que no es donen en la mateixa intensitat. Mentre només 1 de cada 10 enquestats de la població autòctona no s'ubica a l'eix, la no ubicació es detecta en el 17% dels andins, el 23% dels equatorians i fins al 43% dels marroquins.

2.2.3. Confiança política

L'enquesta realitzada ens permet indagar sobre el nivell de confiança que els diferents col·lectius estudiats tenen sobre un conjunt d'institucions dels àmbits geogràfics ja utilitzats a la pregunta sobre el interès per la política treballada a l'apartat anterior. D'un total de dotze institucions repartides pels àmbits de Barcelona, Catalunya, Espanya i la Unió Europea, s'ha demanat a les persones enquestades que ens indiquessin el seu nivell de confiança en una escala 0-10, on 0 significa gens de

³¹ Aquesta enquesta és impulsada per l'Institut d'Estudis Regionals i Metropolitans de Barcelona i la recerca esmentada és fruit d'un acord de col·laboració entre aquest Institut i la Fundació Jaume Bofill.

³² La capacitat de comprendre i utilitzar aquest eix és un dels factors que influeix en l'interès per la política ja que sintetitza la gran quantitat d'informació política existent i, per tant, redueix el costos associats a la participació a l'esfera política.

confiança en la institució i 10 vol dir que hi confia completament. Les mitjanes es poden consultar a la taula 8.

Taula 8.- Confiança en una sèrie d'institucions de Barcelona, Espanya i Europa (mitjanes):

	Autòctons	Marroc	Equador	Andins
Professors i escoles de Barcelona	7,0	8,0	6,7	6,7
L'església catòlica	3,6	3,7	6,2	5,1
La policia	5,9	5,5	6,3	6,1
El sistema judicial	4,4	6,2	5,7	5,7
Funcionaris i empleats municipals de Barcelona	5,4	6,2	5,4	5,3
El Govern municipal de Barcelona	5,2	6,4	5,6	5,6
El Plenari municipal de Barcelona	5,0	5,6	5,4	5,1
El govern de la Generalitat de Catalunya	5,3	6,3	6,4	6,0
El Parlament de Catalunya	5,2	6,0	5,5	5,5
El Govern d'Espanya	4,3	7,2	7,0	6,5
El Parlament espanyol / Congrés dels Diputats	4,7	5,8	5,6	5,5
Les institucions de la Unió Europea	5,1	6,3	6,4	6,5

Davant la quantitat d'informació que ens aporta aquesta taula farem una breu descripció de les dades per cadascun dels grups i passarem, posteriorment, a comentar algunes de les dades més interessants de determinades institucions.

Començant pel grup dels autòctons, la confiança mitjana dels catalans és inferior al 5 en quatre de les dotze institucions (33% de les institucions preguntades). Aquestes institucions són l'església catòlica, el govern d'Espanya, el sistema judicial i el parlament espanyol. En sentit contrari, els professors i les escoles de Barcelona presenten la mitjana més elevada. En el conjunt dels marroquins, únicament l'església catòlica rep una confiança mitjana inferior al 5 mentre que la confiança que dipositen els originaris del continent Americà és sempre superior al punt central de l'escala per a totes les institucions.

Si passem a observar les dades per les institucions, s'ha de dir que de forma bastant unànime el professorat i les escoles de Barcelona són la institució amb una valoració més positiva i elevada en el conjunt del col·lectiu estudiats. En canvi, l'església catòlica és una institució amb unes mitjanes disperses en funció del col·lectiu. Així mentre destaca en sentit negatiu i amb una mitjana baixa entre els autòctons i els marroquins, la mitjana dels procedents d'Amèrica llatina és situada per sobre del punt central de l'escala, especialment en el cas dels equatorians.

Hi ha un conjunt d'institucions en les quals s'ha detectat un nivell de confiança més baix en el col·lectiu dels autòctons en comparació amb els nivells mostrats pels immigrants. Mentre la confiança dels catalans en el govern d'Espanya, el sistema judicial i el parlament espanyol se situa, com ja s'havia esmentat abans, per sota del valor central de l'escala pel conjunt dels autòctons, la valoració és més positiva i superant el valor crític del 5 en els tres col·lectius d'immigrants estudiats. A més, també cal comentar el nivell de confiança detectat en el Govern de la Generalitat de Catalunya i en les institucions de la Unió Europea ja que, tot i presentant valors situats sempre per sobre del valor central de l'escala de confiança, es repeteix l'observació anterior, apreciand-se un nivell més elevat de confiança entre els grups d'immigrants que entre el col·lectiu d'autòctons. Sembla que un major interès – identificat en la secció precedent- no implica en absolut una major confiança. En aquest mateix sentit, no deixa de sorprendre que la part de la mostra procedent de fora de la Unió Europea tingui una confiança més elevada en aquestes institucions que l'apreciada en la part de la mostra representant de la societat receptora.

A nivell general, per tant, destaca la positiva valoració que tenen els col·lectius d'immigrants de les institucions de Barcelona, Catalunya i Espanya, ja que en pràcticament totes les dades mostren que el seu nivell de confiança és superior en comparació amb els propis autòctons. De forma especial, cal destacar la major confiança de la població d'origen marroquí la qual, exceptuant la policia i el plenari municipal, mostra de forma gairebé sistemàtica un grau de confiança en totes les institucions més elevat que els autòctons i, de forma freqüent també és superior als dos col·lectius procedents del continent americà.

2.2.4. Participació política

Entenent que la participació política és tota aquella acció, realitzada pels ciutadans, amb la finalitat d'influir en el procés polític i en els seus resultats (Torcal, Montero i Teorell, 2006; Anduiza i Bosch, 2004), aquesta secció es troba dividida en dues parts, una primera sobre la participació política no electoral i una segona dedicada a les dades sobre la participació electoral.

Com s'observa a la taula 9, la participació no electoral s'ha treballat mitjançant la utilització de diferents indicadors que fan referència a la participació en activitats polítiques en els darrers dotze mesos. En total s'ha preguntat per la participació en tretze activitats polítiques. Aquest elevat número d'activitats, les diferències que hi ha entre elles (pel que respecta a l'enorme variabilitat de costos, recursos necessaris que

faciliten la participació, etc.) i la utilització d'activitats de les diverses tipologies d'accions ens garanteix una bona cobertura d'aquest tipus de participació.

Taula 9. Percentatges dels membres de cada col·lectiu que reconeix haver realitzat, en els darrers 12 mesos, les següents activitats polítiques

	Autòctons	Marroc	Equador	Andins
Contactar amb un polític	7	4	2	4
Contactar amb una autoritat o funcionari local, autonòmic o estatal	6	9	11	12
Col·laborar amb un partit polític	4	1	1	0
Col·laborar amb una plataforma d'acció ciutadana	3	3	1	3
Portar o mostrar insígnies o enganxines d'alguna campanya	6	8	5	9
Firmar una petició en una campanya de recollida de signatures	18	12	16	17
Participar en manifestacions autoritzades	15	9	5	9
Boicotejar o deixar d'utilitzar determinats productes	7	4	4	5
Comprar determinats productes deliberadament per motius polítics, ètics o mediambientals	7	5	5	9
Donar diners a un grup o organització política	5	7	5	10
Participar en una vaga	2	2	1	2
Contactar amb mitjans de comunicació	4	4	4	4
Contactar amb un advocat o presentar una demanda en un jutjat per motius no estrictament personals	2	6	5	7

D'aquestes dades comentarem aquelles activitats polítiques que en destaquen d'alguna forma així com les diferències que siguin més visibles en la comparació entre els col·lectius. Per una banda, entre les activitats que destaquen pels baixos percentatges d'enquestats que afirmen haver-les dut a terme en el darrer any cal assenyalar la participació en manifestacions, la col·laboració amb algun partit polític³³) i el fet de col·laborar amb una plataforma d'acció ciutadana. En sentit contrari, la participació en les campanyes de recollides de signatures és l'activitat política amb una major extensió en tots els grups estudiats amb un percentatge entre 18% dels autòctons, al voltant del 16% entre els originaris d'Amèrica llatina i de quasi el 12% dels marroquins³⁴.

Els comportaments més diferenciats entre els col·lectius estudiats (comparant els col·lectius d'immigrants amb l'autòcton) es concentren de forma especial en alguns mecanismes de participació. El volum de membres del tres col·lectius d'immigrants que

³³ En aquest mecanisme de participació s'aprecia un percentatge inferior per al conjunt de nousvinguts en comparació amb la dada dels autòctons.

³⁴ Tanmateix, la diferència entre les dades del grup del Marroc i els altres grups no són significatives estadísticament.

han contactat amb una autoritat o funcionari ja sigui del nivell local, autonòmic o estatal és més elevat en comparació amb els autòctons. El mateix succeeix amb el contacte amb un advocat o amb un jutjat per motius no estrictament personals. Per altra banda, el col·lectiu autòcton presenta una major tendència a participar en manifestacions autoritzades (15% dels seus membres) en comparació amb les dades de la resta de grups i, de forma accentuada, amb el grup de l'Equador en el que únicament el 5% dels seus integrants afirmen haver participat en aquest tipus d'activitat.

Reflecteixen les dades de la participació política no electoral comportament dispars entre els col·lectius de la recerca? I per els diferents tipus de participació? Com ens mostren les dades de la taula 10, el nivell d'aquest tipus de participació no és uniforme en els diferents col·lectius³⁵. Els percentatges varien entre el 42% dels membres de grup dels països andins que asseguren haver realitzat, com a mínim, una d'aquestes activitats en el darrer any i el 36% dels equatorians mentre que el volum percentuals dels altres grups s'ubiquen en una posició propera a aquest valor mínim.

Tant mateix aquest sumatori pot amagar diferències rellevants entre tipus de participació diferents³⁶. Distingim per tant quatre tipus de participació: les activitats de contacte, les relacionades amb els partits, les de protesta i, per últim, les de consum. Observant les dades de cadascuna de les dimensions de la participació s'aprecia com la participació de consum polític és la realitzada per una quantitat més elevada de persones (del 29% dels andins al 20% dels marroquins). les activitats de partit són molt més minoritàries en tots els col·lectius (des del màxim del 5% entre els autòctons fins a l'1% dels equatorians). Com ja varem comentar els integrants dels grups d'origen immigrant tenen percentatges superiors als autòctons en el que respecta a la dimensió de contacte. La protesta té menys practicants entre equatorians.

Taula 10. Percentatges de membres dels col·lectius per tipus de participació³⁷ i que han participat, com a mínim, en una de les activitats

		Autòctons	Marroc	Equador	Andins
Tipus de part política	Contacte	15	19	18	21
	Activitat de partit	5	2	1	3

³⁵ Tampoc en aquestes dades podem afirmar que les diferències siguin estadísticament significatives, tot i que amb el nombre de casos que tenim algunes diferències substantivament rellevants no ho poden ser estadísticament.

³⁶ Diversos estudis han assenyalat la necessitat d'estudiar la participació política en funció de les característiques pròpies (associades als recursos, costos, etc) dels diferents tipus d'activitats, reflectint d'aquesta forma la multidimensionalitat del concepte de participació (Verba, Nie i Kim, 1971, 1978; Verba i Nie, 1972, Verba et al., 1973).

³⁷ S'ha treballat amb la classificació proposada per Teorell, Torcal i Montero (2007).

no electoral	Protesta	18	16	9	16
	Consum polític	24	20	23	29
Participació electoral general	No	37	38	36	42

En relació amb la participació electoral cal avisar que a l'enquesta es disposa de dades que fan referència tant al record de vot com a la intenció de vot³⁸. Les dades sobre les quals s'ha fet l'anàlisi d'aquest apartat són les d'intenció de vot ja que s'ha considerat que aporten una informació més completa que les de record de vot degut a que una part clarament majoritària dels col·lectius d'origen estranger no disposa del dret de vot.

La taula 11 mostra les dades percentuals per cadascun dels grups sobre el comportament dels seus membres en el cas de que es celebressin eleccions locals i autonòmiques³⁹. La primera dada que crida l'atenció és que del conjunt de la mostra, el grup dels autòctons és el que presenta un percentatge més elevat dels seus integrants que no fan pública quina seria la seva actuació i que afirmen no saber-ho. Tanmateix, aquesta diferència podria situar-se en el diferent significat de la pregunta ja que mentre per a aquest grup és una pregunta d'intenció de vot, per a la immensa majoria dels integrants dels col·lectius d'immigrants estem parlant d'intenció de vot hipotètica, degut a que no tenen el dret d'exercir el seu vot. Per tant, la valoració dels costos associats a respondre aquesta pregunta del qüestionari podria variar entre col·lectius. Per altra banda, s'aprecia una intenció de vot bastant elevada en cadascun dels grups tant a les eleccions locals com a les autonòmiques (amb nivells pràcticament idèntics de participació en les eleccions en aquests dos àmbits de poder) i sense detectar-se gaire diferències entre els grups estudiats, en els quals destaquen lleugerament els autòctons i els originaris dels països andins al presentar un nivell de d'intenció de participació una mica superior.

Taula 11. Intenció de participar en participació política electoral (nivell local i autonòmic)

		autòctons		Marroc		Equador		Andins	
		total	decidits	total	decidits	total	decidits	total	decidits
Eleccions Locals	Sí	76	84	76	80	76	79	79	83
	No	14	16	20	20	21	21	16	17
	NS/NC	10		4		3		5	
Eleccions	Sí	77	84	74	80	75	78	81	85

³⁸ Les dades disponibles sobre intenció de vot fan referència a l'àmbit local i autonòmic. A més, aquesta pregunta s'ha fet amb independència de tenir el dret o no a participar.

³⁹ Per cadascun dels grup s'aportan dues columnes amb dades; la primera fa referència a l'opció global que prendrien tots els seus membres mentre la segona columna reflecteix el nivell de participació i d'abstenció únicament entre aquells que ja han decidit que farien (és a dir, sense tenir en compte els que no varen contestar i el que no sabien que farien).

Autonòmiques	NO	14	16	18	20	22	22	14	15
	NS/NC	9		8		3		5	

Ens sembla interessant aportar una dada que si be no es estrictament relativa a la participació política sí fa referència a l'extensió de drets polítics a col·lectius que amb la actual legislació no els poden gaudir. Hi ha una pregunta al qüestionari en la qual es demanava la opinió sobre si tots els residents estrangers haurien de beneficiar-se de l'extensió del dret a la participació electoral en els comicis d'àmbit local⁴⁰.

Com s'observa a la taula 12, de forma majoritària els enquestats s'han expressat de forma favorable a l'extensió del dret a participar en les eleccions locals en favor dels residents estrangers. Tanmateix cal remarcar alguns matisos a les respostes donades pels integrants dels diferents grups. En el col·lectiu d'immigrants destaca el volum dels seus integrants que consideren que aquesta extensió de drets polítics s'hauria de fer sense cap mena de restricció (aquesta és la opinió de sis de cada deu enquestats procedents del continent americà i de més de cada de set procedent del Marroc), tot i que també és important el gruix dels seus membres que està a favor d'aquest nou dret però sempre que el beneficiari hagi estat residint a la ciutat durant un cert temps. En canvi, en el grup autòcton també s'aprecia aquesta consideració positiva de l'extensió del sufragi electoral local entre els residents estrangers però, això sí, amb més condicionants. De fet, 1 de cada 4 considera que aquesta extensió del sufragi s'ha de fer sense condicionants mentre al voltant del 35% creu que s'ha de condicionar a aquells que portin cert temps com a residents a la ciutat i altre gruix important d'aquest col·lectiu (21)% assenyala que aquesta canvi hauria d'estar sotmès a la condició d'estar adaptats a la cultura del país. Al voltant d'un 20% dels enquestats d'aquest grup mostra una posició més reticent o oposada a l'extensió d'aquest dret polític.

Taula 12. Opinió sobre si els residents estrangers haurien de poder votar en les eleccions municipals de Barcelona

	Autòctons	Marroc	Equador	Andins
Sí, sense restriccions	25	75	59	65
Sí, després de cert temps com a residents	35	15	26	25
Sí, si estan adaptats a la	21	4	9	7

⁴⁰ La pregunta concreta és: “De vegades en aquest país la gent no arriba a acords sobre si els residents estrangers a Espanya haurien de tenir dret a votar en les eleccions locals. Quina és la seva opinió? Creu que tots els residents estrangers haurien de poder votar en les eleccions municipals de Barcelona?”

cultura del país				
No, únicament alguns residents de determinat origen	5	1	1	1
No	15	6	6	3

2.2.5. Capital social: associacionisme i confiança

Els estudis sobre la xarxa associativa existent als diferents territoris i societats han augmentat de número i han adquirit una importància creixent en les darreres dècades, tot i que el seu punt de partida es podria fixar en els estudis que de Tocqueville va realitzar en el context dels Estats Units durant la primera part del segle dinou. De forma més recent, els estudis de Putnam (1993 i 2000) sobre la societat italiana i la seva teoria del capital social han posat de relleu la importància que per a les societats té el fet de disposar d'una xarxa associativa densa i d'uns ciutadans integrats en aquestes. Com a conseqüència de la seva col·laboració en la xarxa associativa, els ciutadans s'interrelacionen més entre ells i, mitjançant les associacions voluntàries, interactuen amb altres actors polítics. Les dades aportades en aquest informe estan relacionades amb recerques que s'han fet sobre la immigració i el capital social, les quals indiquen que el capital social generat pels recursos associatius poden contrarestar la mancança dels recursos socioeconòmics dels grups d'immigrants mentre que la capacitat d'aquests col·lectius per organitzar-se poden incentivar uns nivells de participació política superior al de la població autòctona (Fennema i Tillie 1999, Togeby 1999). Les dades aportades en aquesta recerca tenen un interès afegit en quant a complement d'altres estudis que s'han realitzat sobre el teixit associatiu català i sobre la relació que el col·lectiu d'immigrants estudiats té amb aquest teixit en el conjunt de Catalunya. A més, la formulació concreta de les preguntes, demanant per un llistat exhaustiu de tipus d'organitzacions, aporta una ingent quantitat d'informació, de la qual en fem un breu resum en aquest informe.

La taula 13 ofereix els percentatges dels integrants de cadascun dels grups que ha afirmat pertànyer a alguna associació en el moment de la realització de l'enquesta. D'aquestes dades i de forma breu, cal esmentar el major percentatge d'autòctons que formen part d'algun club esportiu o d'una associació d'activitats a l'aire lliure així com en associacions d'ajuda humanitària, de caritat o ajuda social (diferència especialment gran en comparació amb el percentatge del grup del Marroc). En sentit contrari i des d'una perspectiva comparada, les associacions amb finalitats culturals, de conservació de les tradicions, d'aficions o de hobbies semblen interessar més els marroquins que els integrants dels altres grups. Els originaris procedents del continent americà

tendeixen a formar part en major percentatge en associacions del mateix origen nacional o ètnic, de forma més accentuada els equatorians, i també més dels seus integrants manifesten pertànyer a associacions de tipus religiós, destacant, en aquest cas, els originaris dels països andins.

Taula 13. Percentatge d'enquestats que pertanyen a associacions per tipus d'associació

	Autòctons	Marroc	Equador	Andins
Club esportiu	27	15	13	15
Cultural, hobbies	8	13	3	6
Partit polític	3	0,9	0,4	3
Sindicat	8	5	7	5
Empresarial, professional	5	2	2	6
Ajuda humanitària, caritat	14	4	7	11
Ecologista o defensa animals	3	1		2
Drets humans o pacifista	1	1	0,4	0,8
Parroquial o de tipus religiós	3	2	7	10
De o proimmigrants	0,7	4	2	2
Del país d'origen	---	1	7	4
Contra el racisme	0,3	0,9	0,4	0,8
Educativa, professors, AMPA	5	4	5	7
Juvenil	1	0,4		0,4
Jubilats, tercera edat	5	0,4	0,8	0,8
De dones	1	0,9	0,4	2
De veïns	4	1	2	2
Altres tipus	5	0,4	1	1

Com es pot apreciar, la taula 14 aporta informació a través de la qual es pot conèixer les característiques bàsiques de la relació entre els diferents col·lectius i la xarxa associativa:

Taula 14. Resum dades de relació amb el teixit associatiu

	rang	Mitjana ⁴²	Autòctons 0,9	Marroc 0,6	Equador 0,6	Andins 0,8
Número d'associacions en les que està implicat ⁴¹	De 0 a 8	%	56	37	40	40
Pertinença a associacions	De 0 a 28	Mitjana %	1,1 53	0,5 32	0,6 33	0,9 36
Participació en activitats associatives	De 0 a 28	Mitjana %	1,0 48	0,5 33	0,5 31	1,0 36
Implicació en associació d'immigrants ⁴³	De 0 a 3	Mitjana %	0,2 13	0,2 22	0,2 20	0,2 18
Implicació en tipus d'associació d'immigrants del mateix origen nacional	De 0 a 6	Mitjana %		0,2 13	0,2 16	0,1 11
Implicació en associació de contingut polític	De 0 a 5	Mitjana %	0,3 18	0,2 15	0,2 13	0,3 19

A nivell general i de forma similar al que ja s'havia detectat a l'estudi de la població immigrada en el conjunt de Catalunya, s'aprecia com el conjunt dels entrevistats d'origen estranger mantenen una relació amb el teixit associatiu menys intensa que la de la població autòctona.

Si ens fixem en les dades que fan referència a la implicació dels enquestats s'aprecia com la mitjana, la qual ens mostra el número mitjà de tipus d'associacions en les quals està implicat el conjunt dels integrants de cada col·lectiu, del col·lectiu autòcton és clarament superior a les detectades en els casos dels immigrants. Tanmateix, cal assenyalar que aquesta relació no és homogènia en els grups de població immigrada ja que també es poden apreciar diferències internes. Els grups originaris del Marroc i de l'Equador són els que mantenen una relació més feble amb el teixit associatiu. Pel que respecta a les dades sobre la implicació dels integrants de cada grup ens diuen que el 55% dels autòctons estan involucrats en alguna associació mentre aquest percentatge és redueix entre el 37-40% en els grups d'origen estranger.

⁴¹ El concepte d'implicació combina el fet de ser membres de les associacions així com el fet de participar en les diferents activitats que realitzen les mateixes.

⁴² En tota aquesta taula ens està indicant el número mitjà d'associacions amb les quals estan relacionats els membres de cadascun dels col·lectius.

⁴³ Al parlar d'associacions d'immigrants ens referim a aquelles en els que com a mínim el 50% dels seus membres ho són.

Passant a observar les dades sobre el nivell de pertinença a associacions s'aprecia la mateixa tendència descrita anteriorment. Una mica més de la meitat dels autòctons són membres de com a mínim una organització mentre aquesta situació és dóna en un terç de la població immigrada. Aquest comportament per grups torna a fer-se visible en el que respecta a la participació en activitats de les associacions que afirmen haver realitzat els enquestats en els dotze mesos anteriors a l'enquesta. Les dades de la implicació dels enquestats sobre la seva relació amb associacions que estan formades com a mínim en una 50% per gent immigrada ens dibuixen una major intensitat d'aquesta relació entre la població immigrada.

La darrera dada de la taula anterior aporta una mirada qualitativa i ens informa de la implicació en tipus d'associacions que prenen determinades postures en qüestions públiques/polítiques. En aquest punt, no es detecten diferències importants entre els quatre col·lectius de la recerca.

En definitiva, els grups de la població immigrada que hem estudiat mostren nivells generals d'associacionisme substancialment menors en comparació amb els de la població autòctona a la ciutat de Barcelona. Aquest menor nivell d'associacionisme de la població immigrada en comparació amb la població autòctona també va ser detectada en l'estudi realitzat per al conjunt de Catalunya (San Martín, 2008). Tanmateix, no sembla que el seu associacionisme estigui condicionat de forma severa per l'origen estranger o nacional i, en canvi, si que acostumen a integrar-se en aquelles associacions en les quals entre els seus membres predomina la població autòctona catalana. Únicament els integrants del col·lectiu d'equatorians mostren una propensió sensiblement superior a associar-se en organitzacions integrades per membres del seu propi col·lectiu, tot i que aquest fenomen tampoc es dóna de forma exclusiva. També es poden detectar algunes peculiaritats entre els tres grups d'immigrants estudiats com, per exemple, la major relació amb les associacions culturals en el cas dels marroquins i les religioses en els dos col·lectius procedents del continent americà, però aquestes peculiaritats no estan excessivament accentuades i, per tant, es pot afirmar que les pautes de pertinença associativa són relativament similars entre aquests col·lectius.

Per altra banda observem un altre del factor clau que es relaciona amb un capital social fort i dens. Com ja s'ha advertit a la literatura sobre el capital social, la confiança és una part fonamental per l'evolució del capital social ja que es considera que l'existència d'un nivell elevat de confiança entre els membres de la societat i de confiança vers els mateixos actors polítics i institucions contribueix de forma decisiva. Aquesta favorable contribució s'explica per l'efecte positiu que la confiança provoca en

la propensió a la col·laboració, solidaritat i cooperació entre els membres d'una determinada societat i amb el seu teixit associatiu (Putnam, 1993).

En aquesta recerca disposem de dades sobre dos tipus de confiança⁴⁴, les quals es poden consultar a la taula 15; 1) la confiança interpersonal o social que els enquestats manifesten vers el conjunt de la societat i 2) la confiança cap a les persones del seu mateix origen nacional (només per als entrevistats d'origen estranger). En primer lloc, les dades sobre el nivell de confiança interpersonal ens mostren l'existència d'un nivell de confiança que podríem qualificar de relatiu, amb les mitjanes situant-se al voltant del punt central de l'escala, amb l'excepció de la població equatoriana que mostra un nivell de confiança significativament inferior.

Pel que respecta a les dades sobre la confiança en les persones del mateix origen nacional, cal indicar que les mitjanes calculades mostren nivells inferiors als graus de confiança interpersonal generals⁴⁵. A més, les mitjanes d'aquesta confiança particular amb la gent del mateix origen nacional s'ubiquen lleugerament en la part inferior de l'escala de confiança. És a dir, els integrants dels col·lectius procedents del Marroc i dels països andins mostren un nivell de confiança vers les persones que tenen el seu mateix origen nacional més baix que el que asseguren tenir en el conjunt de les persones.

Taula 15. Mitjanes dels nivells de confiança per col·lectiu

	Autòctons	Marroc	Equador	Andins
Confiança interpersonal	5,2	5,3	4,3	4,9
Confiança en persones del mateix origen		4,9	4,4	4,5

2.2.6. Percepció de l'estructura d'oportunitats polítiques

En aquest apartat s'ofereix una visió panoràmica sobre la percepció reflectida pels entrevistats sobre l'estructura d'oportunitats polítiques. Quan parlem de l'estructura d'oportunitats polítiques (EOP) ens referim a la receptivitat de la població espanyola⁴⁶. Per fer aquesta anàlisi ens hem basat en una pregunta del qüestionari en la qual es llegia una sèrie d'afirmacions generals sobre la societat espanyola, alguns actors

⁴⁴ En les preguntes de confiança es preguntava si es pot confiar en la majoria de les persones o si un mai no és prou prudent en el tracte amb els altres, demanant la ubicació en una escala 0-10, on 0 vol dir que una persona mai no és prou prudent i 10 que es pot confiar en la majoria de les persones

⁴⁵ Amb l'excepció del col·lectiu d'equatorians.

⁴⁶ Probablement, la definició més coneguda de l'EOP és la realitzada per Sidney Tarrow (1994:85), que es refereix als incentius del sistema polític que afecten a les expectatives d'èxit o fracàs de l'acció col·lectiva. Diferents configuracions poden tenir efectes diversos sobre el comportament polític dels ciutadans; en alguns casos, la configuració del sistema polític pot afavorir un rol actiu dels ciutadans mentre altra configuració podria tenir un efecte desincentivador de l'activitat política ciutadana.

polítics i el fenomen de la immigració. Per a cadascuna d'aquestes afirmacions es demanava el posicionament de l'entrevistat en funció del seu nivell d'acord mesurat en una escala 0-10 on 0 vol dir totalment en desacord amb l'afirmació i 10 significa una posició d'acord total. A la taula 16 es troben recollides les mitjanes de la ubicació de cadascun dels col·lectius estudiats en les diferents afirmacions emprades en aquesta pregunta.

Taula 16. Grau d'acord amb una sèrie d'afirmacions sobre la percepció de l'estructura d'oportunitats polítiques (mitjanes)

	Autòctons	Marroc	Equador	Andins
Les persones que volen venir a Espanya des de l'estranger tenen moltes dificultats per aconseguir un permís de treball o residència	6,5	8,6	8,8	8,7
Obtenir la nacionalitat espanyola és molt fàcil	4,4	2,5	3,0	3,9
A Espanya ja hi ha massa immigrants i aquest nombre s'hauria de reduir	5,9	3,7	3,6	3,7
Els estrangers que viuen a Espanya poden portar fàcilment a les seves famílies un cop s'han instal·lat	5,6	3,8	3,8	3,9
Aconseguir treball a Espanya és força difícil per als immigrants	5,0	6,7	6,1	5,8
Els immigrants a Espanya tenen moltes dificultats per a accedir als serveis públics de Sanitat	2,5	2,3	2,7	2,3
El govern d'Espanya hauria d'implementar mesures més dràstiques per a impedir que els immigrants irregulars entrin en el país	6,9	4,2	4,2	4,7
Les tradicions religioses i culturals dels immigrants no es respecten a Espanya	3,7	4,3	3,9	3,5
El govern municipal treballa molt amb la intenció de millorar la vida dels immigrants a Barcelona	6,2	5,3	5,1	5,0
És bastant fàcil per als immigrants residents a Barcelona fer-se escoltar pel govern municipal	5,0	3,2	3,6	3,6
La societat espanyola té una actitud molt negativa vers els immigrants	4,8	4,5	5,3	5,3

Com s'aprecia de forma prou nítida s'acostuma a dibuixar nivells d'acord diferenciats entre el grup d'autòctons i el conjunt de col·lectius d'immigrants. Aquestes diferències fan visibles percepcions heterogènies respecte l'estructura d'oportunitats polítiques existent a la nostra societat i en algunes afirmacions determinades, centrades en el cas concret de la ciutat de Barcelona.

En primer lloc, cal centrar la nostra atenció sobre tres dels ítems preguntats en els quals es detecten posicionaments prou similars en els quatre col·lectius estudiats. Les dades ens mostren una percepció prou homogènia de que els estrangers que resideixen al conjunt d'Espanya no tenen excessives dificultats a l'hora d'accedir als serveis públics de Sanitat i de que les tradicions religioses i culturals de la població immigrada són prou respectades a Espanya. Per altra banda, no existeixen gaires

diferències en la percepció de l'actitud que té la societat espanyola vers els immigrants, tot i que la mitjana d'aquesta afirmació se situa en posicions centrals de l'escala 0-10.

En segon lloc, cal assenyalar que el grup d'autòctons es mostra més d'acord en les afirmacions que fan referència a la quantitat excessiva d'immigrants que hi resideixen a Espanya i que és bastant fàcil aconseguir fer venir tota la família una vegada alguna persona nouvinguda ja s'ha instal·lat a la nostra societat. Tanmateix, la diferència més gran s'aprecia quan es pregunta si es considera que el govern espanyol hauria d'implementar polítiques més dràstiques per a impedir l'entrada d'immigrants irregulars amb un grau d'acord notablement elevat en el col·lectiu autòcton (la mitjana és de 6,9 en l'escala 0-10). La visió dels grups també difereix una mica quan es centra l'atenció en el rol de l'Ajuntament de Barcelona, ja que els autòctons mostren una major grau d'acord en què des d'aquesta institució s'ha treballat molt amb la intenció de millorar la qualitat de vida dels estrangers a la ciutat i en què és relativament fàcil per aquests col·lectius residents a la ciutat fer arribar la seva veu fins el govern municipal⁴⁷ en comparació amb les dades de la població estrangera.

Pel que respecta a l'ítem que ens informa sobre la percepció de la dificultat per trobar feina per als immigrants, el sentiment generalitzat en els col·lectius d'immigrants indica que consideren que per al conjunt de la població immigrada és difícil aconseguir feina⁴⁸. Al mateix temps es detecta en tots els grups i de forma especial en els d'immigrants, un grau d'acord bastant alt en les enormes dificultats que tenen les persones que volen venir a Espanya des de l'estranger per aconseguir un permís de treball o de residència.

Per acabar, l'ítem que afirma que obtenir la nacionalitat espanyola és molt fàcil reflecteix unes mitjanes ubicades per sota del punt central de l'escala i, per tant, predominant el sentiment de desacord amb aquesta afirmació. Tanmateix, el nivell de desacord és més accentuat en els grups d'immigrants i de forma més rellevant en els enquestats originaris del Marroc.

2.2.7. Autoidentificació, actitud versus els grups ètnics i valors

En aquest apartat ens centrarem en tres factors. En primer lloc, tractarem de dibuixar un esquema de la identificació dels enquestats amb diversos territoris i grups de persones; a continuació mostrarem les percepcions de discriminació en funció de

⁴⁷ Tenint present sempre que la mitjana és de 5 en el col·lectiu dels autòctons i entre 3,2 i el 3,6 en els grups d'immigrants.

⁴⁸ Percepció que s'aguditza en el cas dels marroquins, dada que s'explicaria degut a que, com ja es va comentar a la taula 4, és el col·lectiu que pateix més l'atur.

diverses motius així com les actituds que tenen cadascun dels col·lectius estudiats vers els altres i, per últim, comentarem el grau d'acceptació i/o tolerància recíproca manifestada pels diferents grups entrevistats en relació a la resta.

Per analitzar el grau d'identificació o afecte dels integrants de cadascuna de les poblacions residents a la ciutat de Barcelona, s'ha utilitzat una pregunta de l'enquesta en què es demana el nivell d'identificació amb persones o territoris en una escala 0-10 on 0 és gens identificat i 10 significa que es troba molt identificat. La taula 17 conté les mitjanes per cadascun dels col·lectius i dels ítems pels quals es preguntava.

El primer que cal destacar és que totes les dades ens mostren un nivell d'identificació relativament alt ja que totes les mitjanes mostren uns valors superiors al punt central de l'escala⁴⁹. A grans trets es poden apreciar algunes diferències entre els col·lectius. Per una banda, si fixem la nostra atenció en la identificació amb els col·lectius pels quals es pregunta, el barcelonins autòctons es senten més identificats amb els catalans, amb les persones del seu mateix sexe, de la mateixa edat i amb els espanyols mentre, per contra, mostren una identificació inferior quan són preguntats per les persones de la seva mateixa religió⁵⁰. Pel que respecta als grups d'immigrants, les dades indiquen d'una pauta de prioritats similars entre aquests grups – identificació amb gent del mateix sexe, edat i origen nacional – però amb la diferència del seu menor grau d'identificació amb els catalans i una identificació més elevada amb la gent amb la qual comparteixen creences religioses en el cas dels marroquins, tot i la menor freqüència en la pràctica religiosa detectada en aquest grup, en comparació amb els originaris de l'Equador i de la resta dels països andins estudiats.

Cal esmentar també l'alt grau d'identificació de tots els col·lectius amb la ciutat de Barcelona i, centrant-nos en els col·lectius d'origen estranger, destacar la seva major identificació amb el seu país d'origen que amb la gent del seu mateix origen nacional.

⁴⁹ Únicament els col·lectius procedents del Marroc i dels països andins tenen una mitjana unes dècimes inferior al 5 quan són preguntats sobre la seva identificació amb una classe social en concret.

⁵⁰ Això reflecteix la menor importància del fet religiós entre els integrants de la població autòctona com ja s'apreciava a la taula 4.

Taula 17. Mitjana d'identificació o afecte en relació a llocs i grups de persones

	Autòctons	Marroc	Equador	Andins
Persones de la seva mateixa religió	5,5	7,6	6,9	6,0
Persones del seu mateix sexe	7,8	8,0	7,8	7,4
Persones de la seva mateixa edat	7,8	8,0	7,8	7,4
A una classe social en concret	6,5	4,8	5,9	4,9
Els espanyols	7,2	7,1	6,6	6,8
Els catalans	8,3	6,9	6,0	6,8
Gent del seu mateix país de naixement (marroquins / equatorians/ etc.)		7,1	7,7	7,3
Els europeus	6,8	6,2	5,7	5,9
El seu barri	7,6	6,8	6,8	6,6
Barcelona	8,5	8,9	8,3	8,4
El seu país d'origen		8,0	8,9	8,5

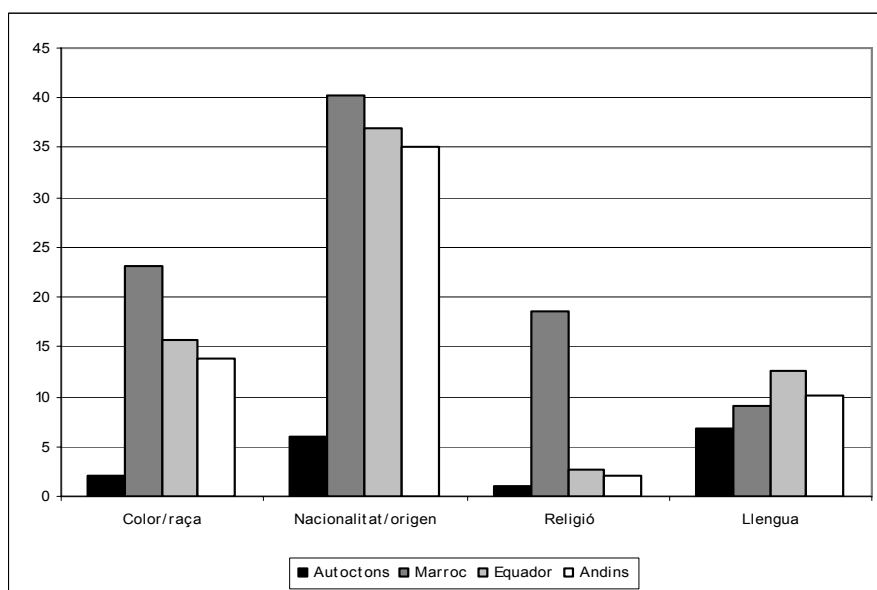
Passant a mirar les dades sobre els sentiments de discriminació cal esmentar la diferent proporció dins de cadascun dels grups que han assenyalat haver-se sentit discriminat per algun motiu⁵¹ en el nostre país. Del total d'enquestats del grup autòcton el 18% s'ha considerat discriminat però aquest percentatge augmenta fins al voltant de la meitat dels integrants dels col·lectius que han realitzat un procés de migració per passar a formar part de la nostra societat.

En el gràfic 8 es poden observar els diferents percentatges de percepció de discriminació per col·lectius, segons els diferents motius esmentats. La nacionalitat o l'origen és el motiu més anomenat com a causant de comportaments discriminatoris, indicat pel 40% dels marroquins enquestats i el 35% dels andins⁵² mentre el color o la raça també és assenyalat per una part important dels grups d'immigrants i, en especial en el col·lectiu del Marroc, on quasi 1 de cada 4 el cita com a factor de discriminació. La religió també és més esmentada com motiu de discriminació pel col·lectiu marroquí amb gran diferència sobre els altres grups. La qüestió lingüística també és un factor de percepció de discriminació important a la ciutat de Barcelona. Aquest motiu presenta uns percentatges entre el 9 i el 12% en els col·lectius immigrants i del 7% en la població autòctona. En aquest cas, un percentatge superior d'equatorians i andins manifesten haver-se sentit discriminats per raons lingüístiques en comparació amb el col·lectiu de marroquins. Tanmateix, amb excepció d'aquest motiu, les dades indiquen que el col·lectiu originari del Marroc és el que té una major percepció de discriminació en la majoria dels àmbits.

⁵¹ Els motius de discriminació pels quals es preguntava són: per raons de color o raça, nacionalitat o origen, religió, llengua, edat, gènere, sexualitat, discapacitat i accent o regió.

⁵² Els percentatges de discriminació per motiu d'origen en els darrers 12 mesos es redueixen fins el 3% dels autòctons, el 19% dels originaris dels països andins i el 21% dels marroquins i equatorians.

Gràfic 8.- Percentatge de percepció de discriminació, per grup i motiu de discriminació.

La taula 18 ens resumeix les actituds que es tenen els grups entre ells i permet observar el grau de tolerància i acceptació que tenen els espanyols entre els integrants de cadascun dels col·lectius d'estrangers estudiats i, al mateix temps, el grau d'acceptació que hi ha entre la població autòctona resident a Barcelona cap als immigrants en funció del col·lectiu al qual pertanyen. La primera part de la taula mostra el nivell d'acceptació de la població espanyola entre els membres de cada grup. A nivell general, s'aprecia un nivell d'acceptació alt. Pràcticament ningun enquestat d'origen estranger té problemes per acceptar-los com a companys de feina ni com a veïns al seu carrer o edifici mentre que l'acceptació de tenir a una persona d'origen espanyol com a parent polític ja varia una mica entre els col·lectius d'immigrants. Els originaris de Perú, Bolívia i Colòmbia són els que presenten un percentatge més elevat d'acceptació total dels espanyols (94%), seguit pels marroquins (89%) mentre el percentatge més baix apareix en el col·lectiu d'equatorians (86%).

La segona part de la taula reflecteix l'acceptació que els diferents col·lectius d'immigrants tenen entre la població autòctona. Cal destacar tres trets característics d'aquestes dades; a) els percentatges d'acceptació són elevats en tots els ítems i els grups⁵³, situant-se sempre en una acceptació confirmada superior a set de cada deu entrevistats, b) l'ítem que fa referència a l'àmbit familiar torna a ser el que presenta uns

⁵³ En aquesta pregunta també es va preguntar pel nivell d'acceptació de les persones originaries del Pakistan degut a la seva importància numèrica a la ciutat de Barcelona. El nivell d'acceptació dels espanyols entre els membres d'aquest grup i la seva acceptació per part de la població autòctona és pràcticament idèntica a la comentada per al col·lectiu del Marroc.

nivell d'acceptació inferiors (com també passa en les dades que ens informen de l'acceptació dels espanyols) i c) el nivell d'acceptació de la població autòctona varia segons la procedència de la persona immigrada, apreciant-se valors superiors d'aprovació cap als originaris d'Amèrica llatina en comparació amb el col·lectiu de marroquins. Les dades de l'acceptació global, indiquen una proporció molt baixa d'autòctons que assenyalen no acceptar cap tipus de les relacions proposades amb persones d'aquests col·lectius i uns nivells d'acceptació totals bastant elevats, assolint quasi el 80% en els grups americans i del 66% en el cas dels marroquins.

Taula 18.- Actituds cap els altres grups. Acceptació entre els col·lectius:

			Marroc	Equador	Andins
Acceptació dels espanyols a cada grup	Acceptació per ítems	Parent polític	89	86	94
		Veí	99	97	99
		Company de feina	100	98	100
Acceptació global	Acceptació global	Nul·la	---	2	---
		Parcial	11	13	6
		Completa	89	85	94
Acceptació dels grups d'immigrants pels autòctons	Acceptació per ítems	Parent polític	71	84	84
		Veí	84	91	92
		Company de feina	89	93	94
		Resident a Barcelona	92	95	96
		Ciudadà espanyol	85	91	92
Acceptació global	Acceptació global	Nul·la	5	3	2
		Parcial	29	19	18
		Completa	66	78	80

2.3. Anàlisi multivariant: interès per la política local, confiança amb el govern municipal i participació política no electoral

En aquest tercer apartat es presenten tres models multivariants per a tres aspectes fonamentals de la integració política: l'interès per la política a l'àmbit local, la confiança en el govern municipal de Barcelona i la participació política no electoral. La finalitat d'aquests models es estimar el pes explicatiu relatiu de diferents factors que contribueixen a explicar diferències en actituds i comportaments. Aquestes diferències es constaten entre grups de diferent origen, com varem veure en les seccions precedents. Per això s'ha fet cadascun de les anàlisis en dos fases. A la primera fase s'introdueixen tres variables categòriques corresponents als tres grups d'immigrants deixant la categoria d'autòctons com referència. A la segona fase, s'introdueixen variables sociodemogràfiques bàsiques, variables relatives al capital social i variables relatives a la percepció de discriminació esmentada pels individus enquestats.

Resumint l'argument, es pressuposa que els individus amb mes recursos sociodemogràfics i associatius, i amb menors percepcions de discriminació tindran nivells mes elevats d'interès per la política, confiança en el govern i participació política. Possiblement les diferències entre grups es reduiran després d'introduir els controls.

Les anàlisis realitzades s'han fet mitjançant regressions logístiques per a les variables dependents de l'interès per la política local (valors 0-1) i les diferents dimensions de la participació política no electoral (valors 0-1) i una regressió lineal múltiple en el cas de la confiança amb el govern municipal de la ciutat (escala 0-10). En tots els casos, s'han introduït a les taules els coeficients de cada variable⁵⁴, el seu nivell de significació i una mesura de la bondat de l'ajustament del model.

2.3.1. Interès per la política local

Com ja s'havia esmentat a la part descriptiva i s'aprecia al primer model, els originaris del Marroc tenen més probabilitats de tenir uns nivells alts d'interès per la política a l'àmbit de Barcelona⁵⁵. Tanmateix, el segon model, en el qual s'introdueixen les variables dels altres factors explicatius abans esmentats, té una major capacitat explicativa del fenomen que estem estudiant (aquesta millora s'aprecia amb l'augment del R^2 Nagelkerke) i ens canvia els resultats. Com es pot apreciar, cap de les variables de grup té un impacte significatiu sobre la variable dependent d'aquesta anàlisi, una vegada que controlem per recursos i actituds.

Algunes variables sociodemogràfiques i relatives al capital social incideixen significativament en el nivell d'interès per la política a l'àmbit local. Així, el fet de tenir estudis secundaris i universitaris augmenta la probabilitat de tenir un alt nivell d'interès. La variable d'anys de residència a Espanya té un impacte positiu interès alt per als immigrants. Les variables relatives al capital social ens mostren que una implicació amb un major número d'organitzacions del teixit associatiu, una major relació amb associacions amb una majoria de membres d'origen immigrant així com un major grau de confiança interpersonal augmenten la probabilitat de tenir un nivell alt d'interès polític a l'àmbit local.

⁵⁴ En el cas de la regressió lineal el coeficient mostrat és el no estandaritzat (b) mentre que en el cas de les regressions logístiques són els logits.

⁵⁵ La variable d'interès per la política municipal ha estat recodificada en una variable dicotòmica, de forma que els que assenyalen tenir poc i gens interès tenen el valor 0 i els que indiquen bastant i molt interès reben el valor 1.

Taula 19.- Anàlisi de regressió logística de l'interès per la política municipal.

Factors	Variable	Model 1	Model 2
Sociodemogràfiques, condicions de residència i col·lectius d'origen	Estudis universitaris		0,797***
	Estudis secundaris		0,333**
	Gènere (dona)		-0,233*
	Anys des d'arribada (per a immigrants)		0,017**
	Immigrants amb nacionalitat espanyola		0,146
	Assistència serveis religiosos		0,045
	Grup	Equatorià	-0,213
	Marroquí	0,316*	0,231
	Andins	-0,106	-0,306
Capital social	Implicació associacions		0,275***
	% associacions amb més 50% immigrants		0,004*
	Confiança interpersonal		0,824***
Percepció de discriminació	Discriminació per motiu d'origen		0,056
	Discriminació motiu origen darrers 12 mesos		0,244
Constant		-0,270**	-1,297***
R ² Nagelkerke		0,012	0,130

Nota: n del model = 1008

Nivell de significació:

*** a 0,01

** a 0,05

* a 0,10

2.3.2. Confiança en el govern local

El model inicial sobre el nivell de confiança en el govern municipal de Barcelona mostra que els col·lectius d'immigrants tenen una major tendència a confiar en el govern municipal en comparació amb el grup d'autòctons, especialment el col·lectiu marroquí (dada que també havia estat comentada amb anterioritat mitjançant la comparació de mitjanes a la taula 8). Aquestes diferències es confirmen en el segon model, fins i tot després d'haver inclòs els diferents grups de variables de control sociodemogràfiques, de capital social i de percepció de discriminació. D'aquestes, únicament el nivell de confiança interpersonal incideix de forma positiva en la confiança amb el govern de la ciutat de Barcelona.

Taula 20.- Anàlisi de regressió lineal múltiple de la confiança en el govern municipal de Barcelona.

Factors	Variable	Model 1	Model 2
Sociodemogràfiques, condicions de residència i col·lectius d'origen	Estudis universitaris		-0,089
	Estudis secundaris		-0,009
	Gènere (dona)		-0,055
	Anys des d'arribada (per a immigrants)		0,003
	Immigrants amb nacionalitat espanyola		0,221
	Assistència serveis religiosos		0,365
	Grup	Equatorià	0,486**
	Marroquí	1,288***	1,265***
	Andins	0,397*	0,462**
Capital social	Implicació associacions		-0,046
	% associacions amb més 50% immigrants		-0,002
	Confiança interpersonal		2,565***
Percepció de discriminació	Discriminació per motiu d'origen		-0,341
	Discriminació motiu origen darrers 12 mesos		-0,260
Constant		5,177***	3,935***
R ² ajustada		0,034	0,113

Nota: n del model = 950

Nivell de significació:

*** a 0,01

** a 0,05

* a 0,10

2.3.3. Participació política no electoral

En aquest apartat, els models de la participació política s'han centrat en el tipus de participació no electoral i degut a la multidimensionalitat d'aquest concepte, s'ha treballat amb quatre tipus de participació: contacte, activitat de partit, protesta i consum polític.

Pel que respecta al contacte, s'aprecia com les diferències dels grups d'immigrants respecte als autòctons s'accentuen en el segon model quan s'introdueixen la resta de factors explicatius. Els coeficients ens indiquen que el fet de pertànyer a algun dels col·lectius d'origen estranger augmenta la probabilitat de realitzar alguna acció de la dimensió de contacte en comparació amb el grup d'autòctons (confirmant, doncs, aquest anàlisi multivariant les dades comentades a la taula 10). El fet de tenir estudis secundaris o superiors també té una incidència positiva en la probabilitat de fer alguna acció d'aquest tipus mentre que, per contra, els anys d'estada tenen una incidència negativa, al igual que la variable de freqüència d'assistència a serveis religiosos. Com era d'esperar les variables referents als capital social tenen una

incidència positiva. Aquells individus que estan implicats en associacions (amb independència de la seva composició interna) i els que tenen un major grau de confiança tenen unes probabilitats majors de realitzar alguna activitat de contacte.

Taula 21. Anàlisi de regressió logística de la dimensió de contacte

Factors	Variable	Model 1	Model 2
Sociodemogràfiques, condicions de residència i col·lectius d'origen	Estudis universitaris		0,772***
	Estudis secundaris		0,354*
	Gènere (dona)		0,097
	Anys des d'arribada (per a immigrants)		-0,020*
	Immigrants amb nacionalitat espanyola		-0,391
	Assistència serveis religiosos		-0,634**
Grup	Equatorià	0,263	0,811***
	Marroquí	0,331	0,885***
	Andins	0,433*	0,771***
Capital social	Implicació associacions		0,353***
	% associacions amb més 50% immigrants		0,007***
	Confiança interpersonal		0,730**
Percepció de discriminació	Discriminació per motiu d'origen		-0,274
	Discriminació motiu origen darrers 12 mesos		0,428
Constant		-1,752***	-2,920***
R ² Nagelkerke		0,006	0,129

Nota: n del model = 1013

Nivell de significació:

*** a 0,01

** a 0,05

* a 0,10

Els integrants dels col·lectius originaris de l'Equador i del Marroc tenen una probabilitat menor de realitzar alguna activitat de partit en comparació amb els autòctons, segons el primer model. Tanmateix, la introducció de la resta de variables explicatives en el segon model fan desaparèixer la capacitat d'incidència detectada per la variable de pertinença a algun col·lectiu determinat. L'anàlisi del model complet indica que únicament el fet d'estar implicat en associacions d'alguna mena així com tenir estudis universitaris augmenta la probabilitat de realitzar alguna activitat de partit.

Taula 22. Anàlisi de regressió logística de la dimensió d'activitat de partit

Factors	Variable	Model 1	Model 2
Sociodemogràfiques, condicions de residència i col·lectius d'origen	Estudis universitaris		1,000*
	Estudis secundaris		0,544
	Gènere (dona)		-0,111
	Anys des d'arribada (per a immigrants)		-0,039
	Immigrants amb nacionalitat espanyola		-0,235
	Assistència serveis religiosos		-0,800
	Grup	Equatorià	-1,567**
	Marroquí	-1,418**	-0,481
	Andins	-0,590	0,061
Capital social	Implicació associacions		0,704***
	% associacions amb més 50% immigrants		0,005
	Confiança interpersonal		0,964
Percepció de discriminació	Discriminació per motiu d'origen		-0,080
	Discriminació motiu origen darrers 12 mesos		-17,924
Constant		-2,844***	-4,844***
R ² Nagelkerke		0,046	0,301

Nota: n del model = 1013

Nivell de significació:

*** a 0,01

** a 0,05

* a 0,10

Al realitzar l'anàlisi descriptiva de la participació política no electoral ja s'havia esmentat que s'apreciava un menor percentatge d'integrants del col·lectiu d'equatorians que havia realitzat activitats de protesta en els darrers dotze mesos (es poden consultar aquestes dades a la taula 10). Aquesta dada es corroborada en els dos models multivariants, en els quals es mostra l'existència d'una relació significativa entre pertànyer al col·lectiu equatorià i tenir unes probabilitats menors de fer alguna activitat de protesta en comparació amb el grup d'autòctons.

Segons el model final, les dones tenen una major probabilitat de realitzar alguna activitat de protesta mentre que aquesta probabilitat es va reduint a mesura que augmenta la freqüència d'assistència a cerimònies religioses. A més, altra vegada el teixit associatiu juga un paper important en aquest comportament. S'aprecia que els individus enquestats que estan implicats en associacions i aquells que estan més implicats en associacions amb una composició interna diversa tenen una major probabilitat de tenir un rol actiu en les diferents activitats de participació incloses en aquesta dimensió de protesta.

Taula 23. Anàlisi de regressió logística de la dimensió de protesta

Factors	Variable	Model 1	Model 2
Sociodemogràfiques, condicions de residència i col·lectius d'origen	Estudis universitaris		0,635**
	Estudis secundaris		0,748***
	Gènere (dona)		0,318*
	Anys des d'arribada (per a immigrants)		0,008
	Immigrants amb nacionalitat espanyola		0,052
	Assistència serveis religiosos		-0,613*
	Grup	Equatorià	-0,840***
	Marroquí	-0,164	0,044
	Andins	-0,168	-0,190
Capital social	Implicació associacions		0,294***
	% associacions amb més 50% immigrants		0,007***
	Confiança interpersonal		0,342
Percepció de discriminació	Discriminació per motiu d'origen		0,250
	Discriminació motiu origen darrers 12 mesos		-0,148
Constant		-1,549***	-2,773***
R ² Nagelkerke		0,019	0,120

Nota: n del model = 1013

Nivell de significació:

*** a 0,01

** a 0,05

* a 0,10

El model complet per la dimensió del consum polític ens indica que, per aquest tipus concret de participació política no electoral, la pertinença a un determinat grup no afecta de cap forma la probabilitat de participar. Tanmateix, aquells individus amb un nivell d'estudis superiors tenen unes probabilitats majors de fer alguna acció de consum polític. Un major nivell d'implicació en organitzacions de tota mena així com un grau més alt de confiança també afecten de forma positiva les probabilitats de realitzar alguna d'aquestes accions.

Taula 24. Anàlisi de regressió logística de la dimensió de consum polític

Factors	Variable	Model 1	Model 2
Sociodemogràfiques, condicions de residència i col·lectius d'origen	Estudis universitaris		0,434**
	Estudis secundaris		0,033
	Gènere (dona)		0,096
	Anys des d'arribada (per a immigrants)		0,000
	Immigrants amb nacionalitat espanyola		0,302
	Assistència serveis religiosos		-0,269
	Grup	Equatorià	-0,126
	Marroquí	-0,241	-0,178
	Andins	0,194	0,131
Capital social	Implicació associacions		0,335***
	% associacions amb més 50% immigrants		0,004*
	Confiança interpersonal		0,946***
Percepció de discriminació	Discriminació per motiu d'origen		0,236
	Discriminació motiu origen darrers 12 mesos		-0,011
Constant		-1,094***	-2,171***
R ² Nagelkerke		0,007	0,104

Nota: n del model = 1013

Nivell de significació:

*** a 0,01

** a 0,05

* a 0,10

Finalment, a la taula 25 s'han sintetitzat els resultats de les diferents anàlisis de regressió realitzades amb la finalitat de poder donar una visió conjunta pel que respecta a la capacitat d'incidència dels factors explicatius utilitzats. Entre les variables sociodemogràfiques, s'aprecia com el temps de residència a Espanya té un efecte negatiu en la participació de contacte però positiu pel que respecta a l'interès per la política municipal. En canvi, entre aquells que assisteixen en major freqüència a actes religiosos s'aprecia com aquesta variable juga un paper desincentivador tant en la dimensió de la participació que fa referència al contacte com a la de protesta. Per la seva banda, el fet de tenir la nacionalitat espanyola en el cas dels integrants dels col·lectius d'origen estranger no sembla incidir en cap de les variables estudiades una vegada es controla per la resta de variables del model.

Pel que respecta a les variables de grups, cal esmentar que han mostrat efectes significatius en tres de les anàlisis multivariants realitzades. Així, el fet de pertànyer algun dels tres col·lectius incloses en aquesta recerca té una incidència positiva en la confiança amb el govern municipal de Barcelona i en les probabilitats de realitzar

alguna activitat de contacte sempre en comparació amb els autòctons, mentre que el grup d'equatorians té una probabilitat menor de realitzar accions de protesta.

Per la seva banda, les variables relatives al capital social són les que presenten un major nivell de relacions significatives amb les diferents variables dependents estudiades. Sempre hi ha algun dels components d'aquest factor que presenta una relació significativa per a cadascuna de les anàlisis multivariants realitzades. A més, el seu impacte sempre és positiu. Els individus implicats en associacions tenen una major probabilitat de tenir un grau d'interès alt en la política municipal i de realitzar qualsevol tipus de participació política no electoral. Aquesta mateixa incidència s'aprecia en el fet de tenir una implicació creixent en associacions amb una composició interna diversa (en quant a l'origen dels seus membres) exceptuant la participació de partit en la qual no es detecta cap relació significativa. Per la seva banda, un major nivell de confiança social té una incidència positiva en la confiança en el govern municipal i augmenta la probabilitat de tenir un interès alt per la política de Barcelona així com de realitzar activitats de contacte i consum.

La percepció de discriminació com a element explicatiu dels fenòmens estudiats no mostra, en cap cas, relacions significatives amb cap de les sis variables dependents estudiades.

Taula 25. Resum de les Anàlisis de regressió

Factors	Variables	Interès pol. mun.	Conf. govern municip	Contacte	Activitat de partit	Protesta	Consum	
Sociodemo- gràfiques, condicions de residència i col·lectius d'origen	Estudis universitaris	√		√	√	√	√	
	Estudis secundaris	√		√		√		
	Gènere (dona)	-√				√		
	Anys des d'arribada	√		-√				
	Immigrants amb nacionalitat espanyola							
	Assistència serveis religiosos			-√		-√		
	Grup	Equatorià		√	√		-√	
		Marroquí		√	√			
Andins			√	√				
Capital social	Implicació associacions	√		√	√	√	√	
	% associacions amb més 50% immigrants	√		√		√	√	
	Confiança interpersonal	√	√	√			√	
Percepció de discriminació	Discriminació per motiu origen							
	Discriminació motiu origen darrers 12 mesos							

Aquest capítol, basat en les enquestes a ciutadans residents a la ciutat de Barcelona, ens mostra l'existència de diverses realitats en quant al nivell d'integració social i política dels integrants dels col·lectius estudiats. Tanmateix i com ens mostren les anàlisis multivariants, altres factors lligats a les característiques individuals i a la seva relació amb l'entorn associatiu tenen una major capacitat d'incidència per entendre part del seu comportament polític.

A mode de recopilació del que s'ha anat estudiant en aquest capítol sobre la integració política i social dels individus d'origen estranger residents a la ciutat de Barcelona, podem dir que el fenomen de la immigració s'explica de forma majoritària per motius laborals, que és caracteritzada per realitzar-se en solitari, tot i que en la majoria dels casos, ja es té algun conegut a la societat receptora abans d'emprendre el viatge. També sembla que a nivell general, la majoria dels immigrants es troben relativament satisfets amb les seves vides ja que de forma aclaparadora afirmen que tornarien a prendre la mateixa decisió sobre el seu procés migratori.

Pel que respecta a les dades sobre la implicació política dels immigrants s'aprecien certes diferències en el nivell d'interès per la política en funció dels àmbits territorials. En general, s'aprecia nivells més baixos d'interès en la política local i autonòmica en comparació amb el col·lectiu d'autòctons mentre l'àmbit que desperta més interès és el del seu país d'origen amb l'excepció del col·lectiu marroquí.

En general sembla que el balanç sobre el nivell d'integració política i social dels col·lectius d'origen immigrant és positiu, tot i que alguns indicadors com l'elevat percentatge dels integrants d'aquests grups que no són capaços d'ubicar-se en l'eix ideològic així com el seu nivell més baix de participació en les associacions que conformen el teixit associatiu de la ciutat indiquen la necessitat de seguir treballant des de l'àmbit associatiu i institucional per millorar aquesta procés d'integració.

En el següent capítol, es passa a estudiar el teixit associatiu d'origen immigrant que es troba a la capital catalana així com les mateixes característiques de les relacions que aquestes associacions estableixen entre elles mateixes, amb la resta d'associacions ja establertes a la ciutat així com el seu nivell d'activitat a l'esfera política, els lligams amb les institucions i els actors polítics i la seva participació en processos de decisió.

3. LES ASSOCIACIONS D'IMMIGRANTS A BARCELONA

Una altra dimensió d'aquesta recerca es va centrar en l'estudi de les organitzacions de persones immigrades al municipi de Barcelona. Aquesta part de l'informe presenta l'estudi que es va realitzar per a les entitats barcelonines, alhora que ofereix una primera explotació descriptiva de les dades que es van recollir. No es tracta, per tant, d'una anàlisi exhaustiva de la informació disponible, sinó que es pretén donar una primera visió general del perfil de les entitats i del mapa associatiu dels immigrants a Barcelona. El desenvolupament d'aquest apartat es compondrà de tres eixos bàsics:

- (i) La descripció del perfil general de les associacions d'immigrants, en la que s'inclouran característiques d'activitats i serveis prestats, característiques organitzatives, recursos, etc.
- (ii) Una anàlisi de les activitats més directament relacionades amb la política, donat que l'estudi tenia com a objectiu fonamental l'exploració de la integració sociopolítica del col·lectiu immigrant.
- (iii) I finalment, una anàlisi de les característiques de la xarxa associativa d'aquest col·lectiu.

Abans de començar amb la relació dels elements més rellevants de l'estudi, es descriurà breument la forma en què es va dur a terme el treball de camp per a la recollida de dades. El treball de camp es va desenvolupar en dues fases:

1. Elaboració d'un cens el més exhaustiu possible de les organitzacions d'immigrants presents a la ciutat.
2. Contacte amb els líders de les associacions identificades i administració d'un qüestionari, de durada aproximada d'hora i quart, mitjançant entrevista personal.

3.1. Principals aspectes metodològics i desenvolupament del treball de camp

3.1.1. Elaboració del cens

El cens es va elaborar entre juny i octubre de 2007 partint d'un llistat bàsic facilitat per l'Observatori del Tercer Sector la darrera actualització del qual s'havia fet el desembre de 2006. Aquesta base de dades inicial, es va completar amb altres llistats i

registres oficials, alhora que es va demanar als consolats presents a Barcelona⁵⁶ tant els llistats de les associacions de les quals tenien constància així com els contactes d'aquestes. Finalment, es va contrastar tota aquesta informació amb les entitats clau del teixit associatiu i amb la informació procedent de la recerca en Internet. En el quadre 1 es poden veure les fonts consultades per completar el cens associatiu.

Revisant totes aquestes fonts d'informació es va elaborar un cens inicial d'unes 707 associacions i organitzacions relacionades amb persones d'origen estranger a Barcelona ciutat. Tanmateix, aquest número inicial va patir un procés de depuració rellevant per arribar a un llistat adequat per començar el treball de camp de gairebé la meitat d'aquelles associacions. Alhora, el propi cens es va anar completant mitjançant el mètode "bola de neu" a mesura que el treball de camp avançava, és a dir, s'anava ampliant a partir dels contactes i la informació que les pròpies associacions entrevistades facilitaven.

Quadre 1. Bases de dades i informació consultada

1. Registres oficials
 - Servei d'Entitats Religioses del Ministeri de Justícia
 - Registre d'associacions del Ministeri de l'Interior
 - Registre d'entitats del Departament de Justícia de la Generalitat de Catalunya
 - Registre d'entitats de la Direcció General d'Acció Cívica de la Generalitat de Catalunya
 - Registre de l'Ajuntament de Barcelona
 - Servei d'entitats de la Diputació de Barcelona
 - Portal provincial de les entitats de Barcelona (Diputació de Barcelona)
2. Altres institucions:
 - Consolats amb seu a Barcelona
 - Directori d'entitats de persones immigrades a Espanya editat per La Caixa
 - Registres d'entitats dels centres cívics de Barcelona
3. Entitats
 - Secretaria d'Immigració de CCOO
 - Federació d'entitats llatinoamericanes de Catalunya
 - Federación de Asociaciones Americanas en Catalunya
 - Centro Filipino Tuluyan San Benito
 - Consell Islàmic Cultural de Catalunya
 - Plataforma per la llengua
4. Pàgines web:
 - Dels diferents consolats de Barcelona
 - Canal Solidari
 - Xarxanet.org
 - Casa de la solidaritat
 - Entitats Catalanes
 - Webislam
 - Guia de recursos africans de Barcelona
 - Comunitats virtuals ètniques (comunitat andina, comunitat iberoamericana, dominicana, etc)
 - Recerca a Internet per paraules clau

⁵⁶ Tot i que en un primer moment es va intentar arribar a tots i cadascun dels consolats, en cas d'aquells que no van respondre immediatament, només es va insistir quan teníem un buit important en la base de dades respecte les associacions d'algun país o col·lectiu en particular.

A la taula 26 es pot veure el percentatge d'associacions que es van introduir en la base de dades a través del propi treball de camp. Un 83% de les associacions es van recollir a partir dels llistats oficials dels registres públics i les ambaixades i consolats, mentre que el 15% es va completar informalment, a través de contactes, recerca per Internet i la informació cedida per altres organitzacions. Aquest 15% correspon a associacions actives d'immigrants no registrades, i per tant no atansables a través de la informació oficial o institucional.

Taula 26. Font d'identificació de les associacions

	% (N)
Llistats oficials	83 (606)
Altres organitzacions	8 (59)
Contactes personals	3 (21)
Internet	4 (28)
Altres fonts	2 (17)
Total	100 (731)

En aquesta fase, per tant, es van introduir força associacions en el cens, d'una banda identificant moltes associacions no tan formals o institucionalitzades i de l'altra, captant aquelles que per la seva recent creació encara no constaven en els registres oficials. Tanmateix, també se'n van eliminar, donat que es va poder depurar amb més precisió el cens, descartant tant aquelles entitats que quedaven fora de la nostra definició d'associació de persones immigrades, com les que havien deixat de funcionar.

Es va partir d'una definició genèrica d'associació, entenent-la com un "grup formalment organitzat i amb un nom reconegut la majoria dels membres del qual no són recompensats financerament per la seva participació en el grup" (Knoke 1986: 2). Alhora, per ser associació en el ple sentit de la paraula, havien d'estar obertes a l'ingrés lliure, voluntari i transparent de tota persona que volgués esdevenir-ne membre. Amb aquesta primera catalogació es pretenia l'eliminació de les fundacions i també de les associacions que malgrat dir-se com a tals funcionen, per exemple, com empreses culturals.

Una altra tasca important fou distingir entre, d'una banda, aquelles associacions de servei o de recolzament als immigrants i, de l'altra, les associacions compostes per persones immigrades o estrangeres. En aquesta darrera categoria incloïem aquelles associacions en les que com a mínim la meitat dels seus membres fossin d'origen estranger. S'identificava en cada cas qui composava la junta directiva,

en cas d'existir, els membres actius de l'associació i les persones que acudien de forma regular a les activitats de la mateixa. Segons la identificació en cadascuna d'aquestes tres categories es classificava l'associació com a autòctona o d'immigrants. Seguint aquest procediment es va fer una primera depuració dels cens, trobant un total de 465 associacions d'immigrants o de persones d'origen estranger a Barcelona. Posteriorment es va procedir a revisar quantes d'aquestes associacions seguien actives, arribant a un total de 223 associacions finals d'activitat confirmada, pel que podem dir que la taxa de mortalitat de les associacions és al voltant del 13,2%. El treball de camp es resumeix en la taula següent:

Taula 27. Resum del treball de camp

	Associacions
Associacions en el llistat inicial	707
Llistat sense inelegibles	465
Llistat només amb associacions actives confirmades	223
Confirmades no actives	34
Taxa de mortalitat	13,2%
Associacions entrevistades	100
Taxa de resposta	44,8%

Tot i que la metodologia pretenia cobrir exhaustivament les associacions presents a Barcelona, és molt probable que en el moment de finalitzar el treball de camp quedessin associacions sense identificar, sobretot en vista a la quantitat d'associacions de nova creació identificades en les darreres setmanes del treball de camp. Malgrat tot, es pot afirmar que el cens inicial era molt extens i exhaustiu i cobria la gairebé totalitat de les associacions de persones immigrades a l'abril de 2008.

3.1.2. Realització de les entrevistes.

Les entrevistes, d'una hora i quart de duració aproximada, dutes a terme per enquestadors preparats a tal fi, es van administrar personalment o cara-a-cara. El treball de camp es va coordinar des de la UAB entre novembre de 2007 i abril de 2008. Es varen fer un total de 100 entrevistes⁵⁷ de les 236 associacions immigrants actives identificades, és a dir, aconseguint una taxa de resposta del 44,8%, tal i com es pot apreciar a la taula 27.

⁵⁷ Es va fer alguna entrevista més que no es va introduir en la base de dades perquè en el transcurs de l'enquesta es va contrastar que no complien amb alguns dels requisits d'elegibilitat: o bé eren en realitat autòctones o funcionaven fonamentalment com una empresa més que no pas com una associació i, per tant, no hi havia l'opció de lliure inscripció o ingrés a l'entitat, etc.

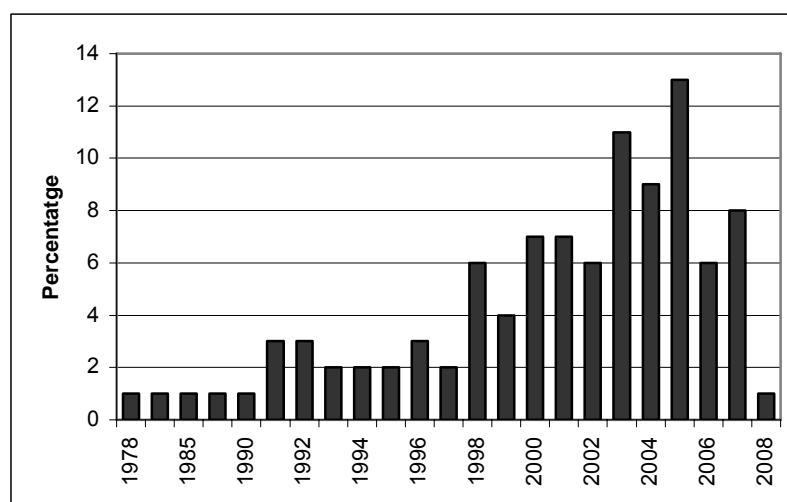
3.2. Perfil general de les associacions d'immigrants

En aquest apartat farem esment als trets genèrics descriptius de les associacions entrevistades. Principalment es parlarà de l'origen o la nacionalitat de les associacions, la seva mida i el perfil dels seus membres, la seva capacitat mobilitzadora i, finalment, les principals activitats que desenvolupen. Amb aquesta aproximació es pretén tenir una visió general del tipus d'associacions d'immigrants presents a la ciutat.

3.2.1. Antiguitat de les associacions de Barcelona: any de fundació

Una de les qüestions fonamentals en l'estudi de les organitzacions és veure l'antiguitat de les mateixes, és a dir, el temps que porten instal·lades a Barcelona i treballant per als seus col·lectius respectius. Si ens preguntem per la data de fundació de les associacions entrevistades, veiem, tal i com mostra el gràfic 9, que la majoria d'aquestes es van fundar entre l'any 2003 i el 2006. A més, el 75% de les mateixes són de nova creació, ja que no han tingut una existència prèvia sota unes altres sigles, sinó que s'han creat de nou en nou. Per tant, el conjunt de les associacions entrevistades tenen una història relativament jove i nova, tot i que amb un grau de formalització força elevat, donat que el 91% de les mateixes ja està inscrita en algun registre oficial, sigui el de la Generalitat de Catalunya, el del Ministeri de l'Interior o algun altre.

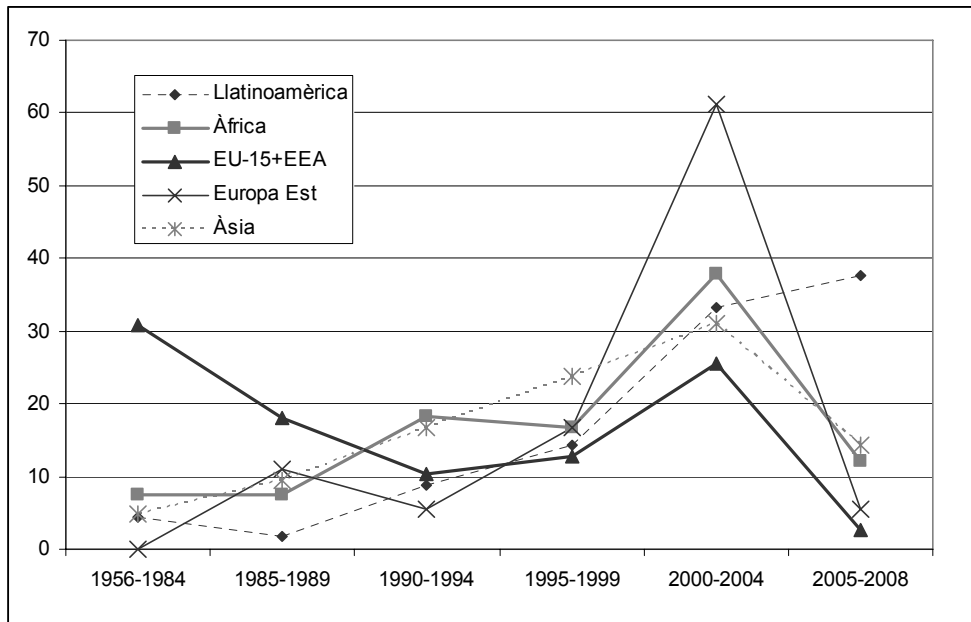
Gràfic 9: Any de fundació de les entitats entrevistades

Per contrastar l'antiguitat de les associacions entrevistades, s'ha comprovat també la data de fundació del conjunt del cens d'associacions en funció del seu país

d'origen⁵⁸, entenent que els fluxos migratoris són diferents i que, per tant, pot existir, com de fet es comprova que existeix, una correlació altra entre aquestes dues variables: l'any de fundació de les entitats i el seu origen.

Gràfic 10: Any de fundació de les entitats del cens per zona geogràfica

El gràfic 10 mostra dades molt interessants. El primer que es pot veure és que en general, efectivament, el pic de fundacions d'entitats es dona al voltant dels anys 2002-2004. Tanmateix hi ha diferències significatives en funció dels col·lectius de que es tracti, com cabria esperar. D'una banda, les europees occidental varen ja passar el seu màxim històric a les dècades dels anys 70 i 80 i després han seguit una tendència irregular, mostrant una davallada en els tres anys darrers paral·lela a la que viuen altres col·lectius. En segon lloc, per tant, es pot apreciar com per a la majoria de col·lectius es dona una progressió creixent fins a meitat dels anys 2000, a partir dels quals hi ha un cert declivi en la creació de noves associacions. Finalment, les associacions llatinoamericanes són les úniques amb una progressió creixent des de la primera entitat fundada fins a l'actualitat.

⁵⁸ S'han inclòs totes les associacions d'immigrants, tant les actives com les que ja no ho estan, per a les quals teníem data de fundació o, en el seu defecte, data de registre (que sol diferir poc de la primera). El nombre total d'associacions disponibles ascendeix a 404.

3.2.2. Origen o nacionalitat predominant

Una de les qüestions fonamentals per a la temàtica que tractem, és l'origen de les persones que componen les associacions. El tipus d'enquesta realitzada permetia classificar les associacions en funció de l'origen de la majoria dels seus membres, o bé en funció de la regió o bé del país, tenint en compte la composició de la junta i la dels membres actius de l'entitat.

Taula 28. Classificació de les associacions dels cens segons composició dels membres

Origen associacions	N (%)
Llatinoamèrica	143 (60,6%)
- Peruanes	33
- Argentines	18
- Equatorianes	14
- Bolivianes	13
- Colombianes	10
- Altres països	28
- Llatinoamericanes genèriques	27
Àfrica	22 (8,4%)
- Marroquines	7
- Guinea Equatorial	5
- Altres països	10
Turquia i Orient Mitjà	3 (1,3%)
Subcontinent indi	9 (3,8%)
- Pakistan	6
- Altres països	3
Xina	3 (1,3%)
Resta d'Àsia	15 (6,4%)
- Filipines	13
- Altres països	2
EU15+EEA	24 (10,2%)
- Alemanya	7
- França	7
- Altres països	10
Europa Est	11 (4,7%)
- Romania	3
- Altres països	8
Mixtes (diversos orígens)	5 (2,1%)
Altres regions	1 (0,4%)
Total	236

Nombres absoluts de les associacions en cada categoria. Percentatge entre parèntesi.

A la taula 28 es pot apreciar com més del 60% de les associacions de Barcelona són procedents de la regió o de països d'Amèrica Llatina, essent les peruanes i les llatinoamericanes genèriques les més nombroses en relació al total d'associacions d'immigrants presents a la ciutat. Òbviament el dinamisme associatiu s'explica en gran part per la dimensió de la comunitat llatinoamericana present a

Barcelona; així, a la taula 29 es comprova com un 54,4% de tots els immigrants⁵⁹ són d'Amèrica Llatina. Comparant la taula 28 i la taula 29 també es pot apreciar com hi ha algunes diferències internes en aquesta comunitat: essent els equatorians els més nombrosos a la ciutat (8,7% dels immigrants), són en canvi les associacions peruanes i les argentines les que tenen una major presència⁶⁰. En conjunt veiem que tant la comunitat com les associacions llatinoamericanes tenen una presència important a Barcelona.

Taula 29. Nombre d'immigrants segons nacionalitat a la ciutat de Barcelona, gener 2006

	Barcelona	
	N	%
Total Població	1,595,110	-
Població immigrada (% sobre la població)	286,656	100 (18.0)
Tota Unió Europea (27)	52,847	18.4
Bulgària	1,456	0.5
Romania	4,644	1.6
Resta d'Europa	14,057	4.9
Rússia	4,100	1.4
Ucraïna	2,389	0.8
Tot Àfrica	22,170	7.7
Marroc	15,106	5.3
Tot Llatinoamèrica	155,816	54.4
Argentina	22,206	7.7
Bolívia	16,150	5.6
Colòmbia	14,613	5.1
Equador	25,047	8.7
Perú	19,161	6.7
Tot Àsia	41,359	14.4
Xina	10,629	3.7

Font: INE, padró municipal a gener de 2007

Igualment, les persones vingudes de l'Àfrica representen gairebé un 7,7% de la població d'origen estranger a la ciutat de Barcelona, mentre que el percentatge d'associacions d'aquest origen és també proporcional al conjunt d'entitats d'immigrants del cens. Contràriament, per als estrangers de l'Europa occidental, veiem una clara infrarepresentació associativa, amb un 15% de les associacions, en relació al nombre d'immigrants d'aquesta zona presents a la capital catalana, un 18%. Això és especialment important en tant en quant la comunitat italiana és la segona en nombre d'immigrants a Barcelona per darrera de l'equatoriana. Per a l'Europa de l'est veiem en canvi com hi ha un nombre proporcional d'associacions major en relació a la comunitat

⁵⁹A gener de 2007, d'un total d'1.595.110 d'habitants a la ciutat de Barcelona, 286.656 eren immigrants, essent per tant el 18% de la població a la capital catalana.

⁶⁰ Probablement sigui degut a una més llarga tradició immigratòria, però de ben segur que també hi poden influenciar altres variables. En qualsevol cas, explorar les raons requeria una anàlisi en major profunditat.

d'aquesta zona d'Europa a Barcelona, essent la comunitat rumana la que està lleugerament més articulada. Finalment, sorprèn veure com la comunitat filipina, tenint una presència força minsa a la ciutat, té una capacitat organitzativa altíssima, articulada al voltant d'esglésies i serveis de caritat⁶¹.

La classificació anterior ha estat feta en relació al cens total de les associacions identificades a Barcelona capital i parant atenció a la composició dels membres, donat que aquesta era una de les principals variables per seleccionar les associacions susceptibles de ser entrevistades. Tanmateix, és útil contrastar aquesta procedència geogràfica amb la principal identitat que s'autoatribueixen les pròpies associacions, donat que no es pot assumir que elles mateixes s'identifiquen en aquests termes "geogràfics", sinó que pot ser que per a elles sigui molt més rellevant definir-se en funció d'altres trets que els membres de l'entitat comparteixin. Aquesta autoidentificació, que només podem fer per a les 100 associacions entrevistades, es resumeix a la taula 30. Es pot apreciar com el 39% de les entitats diuen representar al col·lectiu d'un país en concret, mentre que el 15% s'adscriuen a una identitat específica, sigui professional, sigui "representar al col·lectiu immigrant en general". En aquest darrer cas s'entén que treballen per una causa concreta, la immigració. És significatiu també el 28% de les entitats que diuen no representar a cap col·lectiu en particular.

Taula 30. Autoidentificació, 5 categories en percentatges

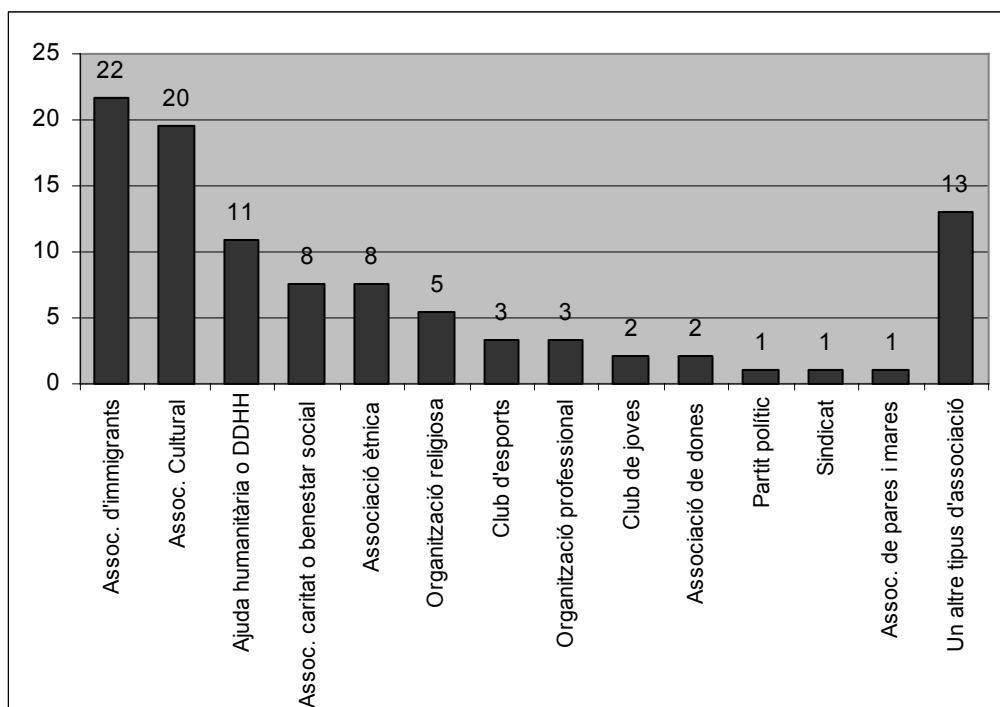
	%
Territorial un sol país	39
Adscriptiva	15
Territorial regional o territorial-ètnica àmplia	11
Ètnica no territorial	4
Religiosa	3
Cap	28
Total	100

Per veure el dibuix més detallat, és a dir, per saber si les associacions s'identificaven amb més d'una causa, també se'ls demanà si es podria classificar l'entitat sota uns determinats epígrafs descriptius o uns altres. En aquest sentit, i com es pot apreciar al gràfic 11, predominen les associacions que es defineixen a sí mateixes com "d'immigrants" (amb un 22%), seguides per les que es consideren

⁶¹ S'entén en part per l'antiguitat dels fluxos migratoris d'aquesta comunitat cap a Barcelona, havent-se fundat la primera de les associacions a mitjans dels anys 80; però també per la xarxa assistencial que desplega el col·lectiu. Malgrat tot, es requeriria un estudi en major profunditat per sondejar aquestes i altres causes.

entitats “culturals” (20%), i a major distància les organitzacions “d’ajuda humanitària o de drets humans” (11% del total)⁶². Veiem doncs que només un cinquena part de les associacions es reconeixen com a entitats per a i d’immigrants, mentre que l’autopercepció de la resta és molt més diversa o plural, és a dir, es defineixen a sí mateixes com organitzacions dedicades a sectors molt diferents.

Gràfic 11. L’associació s’autodefineix com⁶³....

3.2.3. Mida i perfil dels membres

En aquest apartat es parlarà atenció a la forma i l’estructura de les associacions, és a dir, a la seva mida, la composició dels seus membres, etc. Pel que fa al primer dels elements, la mida de les associacions, podem veure a la taula 31 com un gruix important d’aquestes, un 22%, tenen entre una desena i una trentena de socis. Un 26% de les associacions tenen més de 100 membres, mentre que un altre 20% es troba entre els 30 i els 100 membres. En general es pot dir que la majoria d’associacions tenen una mida mitjana, ni massa gran ni massa petita, amb una proporció de socis que ronda al voltant de la trentena; malgrat tot, hi ha un grupat d’elles que són associacions força grans.

⁶² Aquesta distribució en relació a l’autopercepció es dona en una proporció gairebé idèntica a l’estudi pilot que es va desenvolupar al llarg del 2003 i 2004 a la ciutat de Madrid (Ortega y Morales 2006).

⁶³ En aquest cas, en la definició d’associació ètnica englobem totes aquelles entitats que deien ser principalment associacions del col·lectiu específic que representen, és a dir, associacions de peruans, colombians, marroquins, etc.

En qualsevol cas, també es pot apreciar que la majoria d'aquestes no tenen personal remunerat o alliberat per treballant-hi i només una quarta part de les associacions, tenen alguns voluntaris que facin feina a l'entitat. Finalment, no es tracta d'associacions enfocades a donar serveis a clients externs, quelcom que es veu en l'alt percentatge d'entitats que diuen no tenir clients que es beneficiïn dels seus serveis sense ser-ne socis.

Taula 31. Mida de l'associació segons composició dels membres en percentatges

	0	1-9	10-29	30-99	100-499	500 o més	N
Nombre total de socis	2	15	22	20	26	16	55
Nombre de socis actius	6	22	32	18	16	6	50
Participants no afiliats	59	2	10	3	20	7	41
Remunerats jornada completa	93	6	1	0	0	0	95
Remunerats jornada parcial	92	7	1	0	0	0	98
Voluntaris menys 3h setmana	72	11	10	6	1	0	72
Voluntaris més 3h setmana	76	12	8	5	0	0	78
Clients	95	3	1	0	0	1	73

Els números són percentatges del nombre total d'associacions per a cada categoria.

Es tracta d'associacions, però, que no tenen massa variacions en el nombre de socis, excepte en aquells casos que s'han creat de nou en nou. Podem sospitar observant la taula 32 que les 13 associacions entrevistades que diuen haver incorporat més de 100 membres en el darrer any, seran d'aquest tipus. Pel que fa a la resta, gran part de les entitats han incorporat entre 10 i 30 membres, quelcom que contrasta amb les poques baixes que diuen haver patit en el darrer any⁶⁴.

⁶⁴ En part, part de les baixes informals no es recullen de forma automàtica o mínimament ràpida en aquests nombres, donat que sovint les associacions no tenen actualitzats els registres de baixes.

Taula 32. Altes i baixes de membres en el darrer any (2006-2007)

Nombre membres	Membres nous	Baixes
0	22 (17)	64 (47)
1-9	15 (12)	19 (14)
10-29	28 (22)	10 (7)
30-59	14 (11)	7 (5)
60-79	3 (2)	0 (0)
80-99	1 (1)	1 (1)
> =100	17 (13)	0 (0)
Total	100 (78)	100 (74)

Els números són percentatges d'associacions per a cada categoria. Entre parèntesi N total.

Si mirem específicament el perfil dels membres de l'entitat, quelcom detallat a la taula 33, ens adonem que hi ha força equilibri entre els homes i les dones pel que fa a la gran majoria de categories de membres, és a dir, en general hi ha al voltant d'un 50% de dones entre els membres de l'associació. La gran excepció és l'alt percentatge de dones que trobem com a personal remunerat, perfil molt més femení que masculí. També hi ha una lleugerament superior presència femenina entre els clients (56%).

Taula 33. Percentatge mig de dones segons categoria de membres

	%	N
Nombre total de socis	50	81
Nombre de socis actius	51	73
Participants no afiliats	53	49
Remunerats jornada completa	64	10
Remunerats jornada parcial	80	7
Voluntaris menys 3h setmana	45	38
Voluntaris més 3h setmana	51	33
Clients	56	15

Tanmateix, és útil mirar la proporció de les dones en funció de l'origen predominant dels membres de l'associació, entenent que les pautes de migració pels diferents col·lectius també són diferents en quant al gènere. Això es pot veure a la taula 34, en la qual es comprova que si bé en termes mitjos la proporció de dones és equilibrada a la d'homes per al conjunt de les entitats (49,9%), quelcom concordant amb les dades de la taula anterior, també es pot veure que hi ha una distribució desigual de dones segons l'origen. En el cas de les entitats llatinoamericanes hi ha un equilibri entre els sexes, mentre que en la resta de les associacions de les que es disposen dades⁶⁵, és arriscat afirmar si hi ha un predomini masculí o femení donades les poques associacions per a la resta de col·lectius no llatinoamericans. Prenent

⁶⁵ No tenim dades per a associacions musulmanes en aquesta pregunta.

aquestes cauteles, és rellevant la menor proporció de dones en les associacions africanes i la major proporció en les que tenen membres de diferents orígens⁶⁶.

Taula 34. Percentatge mig de dones segons nacionalitat o origen predominant

	% dones sobre el total de socis				Total (N)	% mig de dones
	Menys d'1/3	Entre 1/3 i la meitat	Més de la meitat fins 2/3	Més de 2/3		
Mixtes	0 (0)	50 (3)	16,7 (1)	33 (2)	100 (6)	63
Llatinoamericanes	23 (15)	38 (24)	19 (12)	20 (13)	100 (64)	50
Africanes	40 (2)	40 (2)	20 (1)	0 (0)	100 (5)	37
Europees E. i Rússia	0 (0)	0 (0)	0 (0)	100 (1)	100 (1)	70
Altres	40 (0)	40 (0)	0 (0)	20 (0)	100 (5)	41
Total	24 (19)	38 (31)	17 (14)	21 (17)	100 (81)	50

Els números són percentatges de la proporció de dones. Entre parèntesi les N.

Si aprofundim en la composició ètnica dels membres, per veure fins a quin punt les associacions tenen una homogeneïtat interna o no, veiem a la taula 35 com la majoria dels socis comparteixen la nacionalitat d'origen, constituint per tant el grup majoritari de les associacions d'immigrants entrevistades. És interessant notar que tot i així, hi ha més de la meitat de les associacions d'immigrants que també tenen com a socis un col·lectiu minoritari d'espanyols, tot i que rarament supera el 10% dels membres de l'entitat, pel que podem dir que hi ha una certa relació entre la població autòctona i la immigrant a través d'aquestes entitats.

Taula 35. Proporció de socis del mateix país d'origen i d'autòctons

	Grup nacional dels membres	Autòctons
Cap	0% (0)	32% (30)
Entre 0 i 10%	2% (2)	51% (48)
Entre 10 i 50%	7% (6)	11% (10)
Al voltant 50%	7% (6)	4% (4)
Entre 50 i 80%	11% (10)	2% (2)
Gairebé tots	74% (68)	0% (0)
Total	100% (92)	100% (94)

Els números són percentatge del nombre total d'associacions per a cada categoria. Les N entre parèntesi.

Essent aquestes les dades, ens podríem preguntar quina és la llengua vehicular de l'entitat, és a dir, si la llengua majoritàriament usada en les activitats de l'associació era o no diferent del català o del castellà⁶⁷. En termes generals, i en

⁶⁶ Sovint, aquestes entitats tenen socis autòctons o originaris del país d'acollida i socis d'altres orígens.

⁶⁷ Malauradament el disseny de l'enquesta no ens permet distingir l'ús que les associacions fan d'aquestes dues llengües.

consonància amb el fet d'haver entrevistat moltes associacions llatinoamericanes⁶⁸, només el 27% del centenar d'associacions entrevistades usa de forma regular una llengua diferent a les del país. Per veure amb major detall quin és l'ús de les llengües pròpies dels membres de l'entitat d'aquest 27%, els hem preguntat per l'idioma majoritari en les seves activitats. En el cas de les associacions l'idioma de les quals no és el castellà o el català podem veure que predomina gairebé sempre la llengua d'origen en totes les activitats diàries i les reunions, així com les comunicacions o la correspondència amb els socis. Per a la resta de casos, per la correspondència exterior, la publicitat de les activitats i les publicacions, és a dir, per totes aquelles activitats orientades a l'exterior de l'entitat, es tendeixen a usar tant la llengua pròpia com el castellà o el català. En general doncs, hi ha un ús diferencial de les llengües en funció de si les activitats s'orienten cap als propis socis o cap a l'exterior.

Taula 36. Llengua usada en les diferents activitats de l'entitat

	Només cast/cat	Principal- ment cas/cat	Meitat meitat ètnica	cast/cat llengua	Principal -ment llengua ètnica	Només llengua ètnica	Total
Activitats regulars	7 (2)	30 (8)	11 (3)		15 (4)	37 (10)	100 (27)
Reunions de socis	8 (2)	16 (4)	16 (4)		20 (5)	40 (10)	100 (25)
Correspondència socis	4 (1)	19 (5)	23 (6)		23 (6)	31 (8)	100 (26)
Correspondència exterior	19 (5)	35 (9)	35 (9)		8 (2)	4 (1)	100 (26)
Reunions de la junta	12 (3)	15 (4)	4 (1)		19 (5)	50 (13)	100 (26)
Publicitat de les activitats	8 (2)	24 (6)	48 (12)		8 (2)	12 (3)	100 (25)
Publicacions	5 (1)	33 (7)	28 (8)		10 (2)	14 (3)	100 (21)

Els números són percentatge del nombre total d'associacions per a cada categoria. Les N entre parèntesi.

També ens vam preguntar quin perfil d'edat tenien els socis. Lògicament, talment es pot apreciar a la taula 37, la majoria de membres són adults de mitjana edat, és a dir tenen edats compreses entre els 31 i els 64 anys; també és important el percentatge d'associacions, un 30% d'elles, per a les que una part rellevant dels socis tenen entre 16 i 30 anys. No es troba, en gairebé cap cas, membres menors de 16 anys o majors de 64; rara vegada aquests col·lectius superen el 10% del total de membres de l'associació.

⁶⁸ En general aquestes tenen com a llengua principal el castellà, però també hi ha algunes que parlen altres llengües minoritàries com el quíchua.

Taula 37. Perfil dels membres de l'associació (edat)

	Socis < de 16 anys	Socis entre 16-30 anys	Socis entre 31-64 anys	Socis majors de 64 anys
Cap	64 (60)	12 (11)	3 (3)	55 (51)
Entre 0 i 10%	22 (21)	18 (17)	3 (3)	37 (34)
Entre 10 i 50%	11 (10)	30 (28)	16 (15)	7 (6)
Al voltant 50%	2 (2)	15 (14)	17 (16)	0 (0)
Entre 50 i 80%	1 (1)	15 (14)	28 (26)	2 (2)
Gairebé tots	0 (0)	11 (10)	3 (3)	0 (0)
Total	100 (94)	100 (94)	100 (93)	100 (93)

Els números són percentatge del nombre total d'associacions per a cada categoria. Les N entre parèntesi.

Una altra característica interessant de preguntar-nos pel que fa a les associacions és la religió majoritària que els seus socis mantenen. En general, i mirant les dades de la taula 38, es pot apreciar com en la majoria de casos les associacions diuen que els seus socis no són catòlics ni musulmans. En qualsevol cas, havent entrevistat una proporció major d'associacions llatinoamericanes, és lògic comprovar com existeix un grup important de catòlics en algunes associacions; és a dir, el 30% de les associacions afirmen que gairebé tots els seus membres són catòlics. En contraposició, es pot veure l'escassetat de musulmans que hi ha a les entitats, excepte per a unes poques en què aquesta confessió és majoritària entre els seus membres. El que ens indiquen les dades és que moltes de les associacions no es mouen o identifiquen en termes religiosos, quelcom que es pot apreciar millor a la taula 39, on el 54% de les entitats diuen que menys de la meitat dels seus membres tenen una religió específica, sigui catòlica o musulmana. Tanmateix, en aquesta taula les proporcions estan força distribuïdes entre un primer grup en què hi ha molt poques persones religioses i un altre grup d'entitats que en tenen moltes, essent la categoria intermèdia, la menys nombrosa. Això indica que probablement hi ha una polaritat o divisió entre les associacions amb fins religiosos o que tenen aquest tret com una característica definidora del col·lectiu i les que no.

Taula 38. Proporció de catòlics i musulmans a les associacions

	Catòlics	Musulmans
Cap	43 (27)	74 (55)
> del 0% però menys del 10%	14 (9)	10 (7)
> 10% però menys 50%	4 (2)	4 (3)
Al voltant 50%	5 (3)	0 (0)
Entre 50 i 80%	5 (3)	4 (3)
Gairebé tots	30 (19)	8 (6)
Total	100 (63)	100 (74)

Els números són percentatge del nombre total d'associacions per a cada categoria. Les N entre parèntesi.

Taula 39. Proporció de membres religiosos

	N	%
Cap	13	18
> del 0% però menys del 10%	13	18
> 10% però menys 50%	13	18
Al voltant 50%	6	9
Entre 50 i 80%	12	17
Gairebé tots	14	20
Total	71	100

Els números són percentatge del nombre total d'associacions per a cada categoria. Les N entre parèntesi.

Finalment, hem mirat també la proporció de persones nouvingudes o arribades en els darrers 5 anys, per tant incorporant en aquest rang el pic d'associacions fundades, talment hem comentat amb anterioritat (vegeu gràfics 9 i 10). Tot i que el temps pel qual es preguntava era força llarg, cinc anys de referència, la majoria de les associacions (64%) afirmen que els immigrants recents no sobrepassen el 50% dels seus membres, quelcom que significa que la majoria de socis de les associacions porten força anys al país. Tanmateix, un 27% de les associacions, quelcom que no s'ha de menystenir, afirma que els nouvinguts superen el 50% dels membres de la mateixa. Probablement moltes d'aquestes són associacions creades en aquests cinc anys.

Taula 40. Proporció de persones nouvingudes a les associacions

	Nouvinguts
Cap	17 (15)
Entre 0 i 10%	22 (20)
Entre 10 i 50%	25 (23)
Al voltant 50%	9 (8)
Entre 50 i 80%	11 (10)
Gairebé tots	16 (14)
Total	100 (90)

Els números són percentatge del nombre total d'associacions per a cada categoria. Les N entre parèntesi.

3.3. Recursos de les entitats

En aquest punt farem una revisió dels diferents tipus de recursos que disposen les associacions d'immigrants de Barcelona, des d'aquells més materials, a la disponibilitat de seus i a d'altres elements la suma dels quals expliquen en gran mesura l'activisme o la vida de l'entitat, el seu "èxit", la seva centralitat, la seva utilitat, etc.

En primer lloc, és interessant poder comprovar fins a quin punt l'associació té una capacitat de mobilització important per a activitats de caràcter extraordinari,

quelcom que no sempre està relacionat amb la quantitat de socis de la mateixa, sinó que és el resultat de nombroses variables interconnectades com els recursos disponibles, l'antiguitat de l'associació, la centralitat en el mapa associatiu de la ciutat, etc. A la taula 51 s'ha distingit entre la capacitat real de convocatòria, mesurada a través del nombre màxim d'assistents a un esdeveniment organitzat per l'associació en el darrer any, i la capacitat potencial, mesurada a través del càlcul de la gent que podrien arribar a convocar en un esdeveniment extraordinari.

Taula 41. Capacitat real i potencial de mobilització/convocatòria

	N	Màxim	Mitjana	Mediana	Desviació típica
Capacitat de convocatòria real	85	12.000	888	300	1.843,6
Capacitat de convocatòria potencial	80	25.000	1.706	400	3.895,3

Com es pot observar a la taula, hi ha una diferència important entre les dues mitjanes, essent molt superior la seva capacitat potencial per arribar a un nombre màxim d'assistents (1.706 persones) que la seva capacitat real (888 individus), és a dir, gairebé 890 assistents en actes que l'entitat ja ha organitzat. Tot i que les mitjanes estan sobredimensionades per la presència d'associacions molt grosses, i, en conseqüència, tenen una desviació amplíssima, les diferències entre aquestes mitjanes són malgrat tot significatives; podem veure, a més, que la capacitat real d'una associació típica se situa al voltant dels 300 assistents, mentre que potencialment podria arribar als 400. Per tant, pot ser que les percepcions de les associacions les portin a sobredimensionar la seva capacitat mobilitzadora, o bé que usen poc els recursos que tenen a mà per mobilitzar la gent, relegant-los o reservant-los per a quan l'ocasió ho justifiqui.

Quins són, per tant, els recursos materials amb els quals compten les associacions a Barcelona? En primer lloc, talment es pot veure a la taula 42, hi ha una varietat altíssima d'espais usats com a seus, essent només un 3% de les entitats les que no tenen cap espai disponible. És rellevant que gairebé el 30% de les entitats usi espais cedits per entitats públiques, talment l'Ajuntament de Barcelona o la Diputació, i en una part molt i molt petita, cedides per les ambaixades i consolats. També hi ha força entitats que tenen un local propi o llogat, però en gairebé la mateixa proporció que les entitats que usen cases i pisos particulars com a espais per a la seu, quelcom que posa de manifest que hi ha un gruix important d'entitats que es troba en una situació precària.

Taula 42. Espai usat com a seu de l'associació

	% (N)
Locals públics	28 (27)
Local propi	20 (19)
Cases/pisos particulars	19 (18)
Local d'una altra associació	15 (14)
Oficines/despatxos/locals comercials	7 (7)
Parròquies/mesquites	5 (5)
Espais públics	1 (1)
Bars o restaurants	1 (1)
Ambaixades/consolats	1 (1)
No tenen seu	3 (3)
Total	100 (96)

Els números són percentatge del nombre total d'associacions per a cada categoria. Les N entre parèntesi.

A més, mirant la taula 43, comprovem com el 50% de les mateixes comparteix l'espai que habitualment usa com a seu amb d'altres associacions, mentre que l'altra meitat de les associacions gaudeix del seu espai en exclusivitat. En qualsevol cas, la gran majoria de les associacions no és propietària de l'espai que usa com a seu i l'usa com a cessió o previ lloguer del mateix.

Taula 43. Comparteix l'espai i n'és propietària

	Comparteix l'espai	Espai en propietat
Sí	50 (48)	7 (7)
No	50 (48)	93 (89)
Total	100 (99)	100 (96)

Els números són percentatge del nombre total d'associacions per a cada categoria. Les N entre parèntesi.

Sigui quin sigui l'espai que usa l'entitat és important tenir en compte fins a quin punt aquestes disposen d'eines per desenvolupar la seva tasca quotidiana, talment telèfon, direcció postal, ordinadors o altres materials. A la taula 44 es pot apreciar com les associacions en general tenen eines per desenvolupar les seves activitats. Més de la meitat de les associacions tenen número de telèfon propi o adreça postal oficial. Està menys estès, al voltant del 40%, l'accés a ordinadors amb Internet o fins i tot la tinença d'una pàgina web (53%), però en canvi moltes d'elles tenen correu electrònic propi (83%). El fax és sens dubte de llarg el recurs que està menys present entre les associacions.

Taula 44. Eines disponibles

	No	Sí	Total
Número de telèfon	34 (34)	66 (66)	100 (100)
Adreça postal	40 (40)	60 (60)	100 (100)
Ordinador propi	59 (58)	41 (41)	100 (99)
Connexió a Internet	60 (59)	40 (40)	100 (99)
Adreça de correu electrònic	17 (17)	83 (83)	100 (100)
Fax propi	74 (74)	26 (26)	100 (100)
Pàgina web	47 (47)	53 (53)	100 (100)

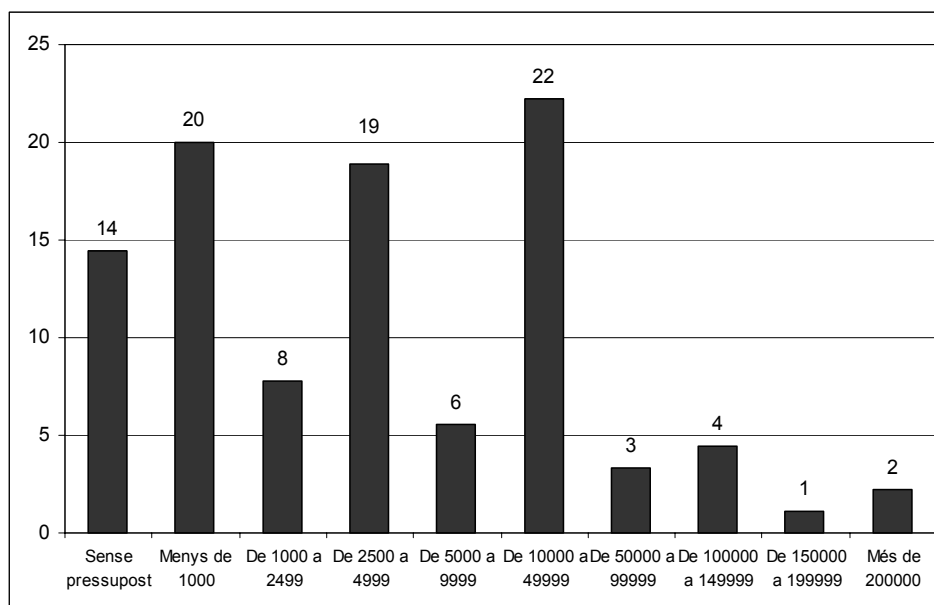
Els números són percentatge del nombre total d'associacions per a cada categoria. Les N entre parèntesi.

Entrant de ple en els recursos monetaris de les entitats, peça clau pel manteniment de l'associació a llarg termini, podem veure com la variació de diners entre les que no tenen pressupost i les que en tenen és amplíssima. Així, tot i que la mitjana de pressupost estigui als 19.000€, talment es pot veure a la taula 45, s'ha de tenir en compte que hi ha moltes situacions diferents i que el pressupost mig està sobreestimat per la presència d'associacions molt grans. Així, la mediana se situa al voltant dels 3.000€, doncs la meitat de les associacions ha d'actuar amb 3.000€ o menys. La distribució de pressupostos es pot veure de forma més detallada en el gràfic 12.

Taula 45. Pressupost en valors absoluts, euros

N Vàlids	Mitjana	Mediana	Desv. típ.	Mínim	Màxim
90	18.921€	3.000€	41.865€	0€	200.000€

Gràfic 12. Pressupost aproximat anual total de l'associació en intervals

En aquest gràfic s'observa que hi ha una altíssima proporció d'associacions sense pressupost (14%). Per la resta, sembla que hi ha tres modes pressupostaris per a les associacions: les que tenen menys de 1.000€ anuals (20%), les que tenen entre 2.500 i 4.999€ anuals (19%) i finalment les que disposen d'un pressupost anual mig entre els 10.000 i els 49.999€. Són poquíssimes associacions les que se situen per sobre dels 5.000€ de pressupost. Així, el 61% de les associacions disposa de menys de 5.000€ l'any per desenvolupar les seves activitats diàries.

Mirant una mica en més detall la procedència dels pressupostos (taula 46), podem comprovar com en termes mitjos el 50% del pressupost ve d'activitats específiques en la que es recullen fons o de donacions personals, fons que són de per sí inestables i variables. Les quotes dels socis només representen un 14% de mitja dels ingressos de les associacions, no tant perquè són pocs ingressos com perquè moltes de les associacions no tenen quotes per a socis, talment es pot veure a la taula 47. És de destacar també la baixa proporció mitja que representen les ajudes d'organismes públics, essent entre aquests l'ajuntament i la Generalitat les que tenen una proporció major en el pressupost.

Taula 46. Fonts del pressupost en percentatges

	Mitjana (%)	N total
Ingressos de diferents fonts		
Procedents d'activitats o campanyes de recollida de fons	25	85
Donacions personals	25	86
Quotes dels socis	14	86
Ingressos per la venda de béns o serveis	13	86
Patrocini empreses	5	85
Finançament a càrrec de la federació o organització mare	2	86
Ajudes d'ens públics		
Ajuda o subvenció de l'Ajuntament	4	85
Ajuda o subvenció del Govern autonòmic	7	85
Ajuda o subvenció del Govern nacional	1	86
Ajuda o subvenció de la Junta de districte	0,5	86
Ajuda o subvenció del Govern de país d'origen	0,5	86
Ajuda o subvenció de la Unió Europea	0	86
Altres fonts	3	86

Taula 47. Quants membres paguen?

	N	%
Quasi tots els membres	24	25
Alguns membres	11	12
Molt pocs o ningú	11	12
No tenen quota de socis	50	52
Total	96	100

Per a les organitzacions, més enllà de les eines disponibles i dels recursos econòmics de què disposin, també és important veure fins a quin punt tenen una estructura interna que els faciliti la presa de decisions i l'organització de les seves activitats. Òbviament l'estructura organitzativa està directament relacionada amb el grau de formalització de l'entitat i la mida de la mateixa, tot i que també en funció de la cultura de grup i el perfil dels seus membres. En qualsevol cas, és interessant veure en termes mitjos com aquestes s'organitzen.

Així, talment es pot veure a la taula 48, la gran majoria de les associacions entrevistades disposa d'un consell directiu (85%) i d'una assemblea general (82%), mentre que la resta o bé funciona de forma assembleària o bé són tan petites que no requereixen de junta per funcionar. A la taula 49 veiem que el consell directiu es reuneix a raó d'un cop per mes o varies vegades l'any en la majoria de casos, mentre que l'assemblea general es reuneix en la gran majoria de casos una vegada l'any. Finalment, la quantitat de membres que assisteixen normalment al del consell directiu és d'entre 6 i 7 membres, quelcom que indica que es tracta de consells directius relativament petits, essent una mica menys de la meitat dels mateixos dones.

Taula 48. L'associació té...

	Consell directiu		Assemblea General	
	N	%	N	%
No	15	18	18	15
Sí	85	82	82	85
Total	100	100	100	100

Taula 49. Periodicitat de reunió de...

	Consell directiu		Assemblea General	
	N	%	N	%
Setmanalment	16	19	4	5
Mensualment	35	42	3	4
Vàries vegades l'any	28	34	25	33
Una vegada l'any	3	4	39	51
Menys freqüentment	1	1	6	8
Total	83	100	77	100

Taula 50. Nombre mig de...

	N	Mitjana	Desv.estàndar
Membres del consell directiu	85	6,8	3,8
Dones al consell directiu	85	2,9	1,9

De nou, tot i que com es pot veure a la taula 50 més o menys el 50% de les persones del consell directiu són dones, és interessant veure fins a quin punt les

dones ocupen la presidència de les mateixes, creuant aquesta informació amb l'origen de l'associació, talment havíem fet en relació al conjunt dels membres de l'entitat. Així, podem veure a la taula 51 com entre les associacions llatinoamericanes només el 25% dels casos tenen com a presidenta una dona, malgrat tenir una composició dels membres molt equilibrada en quant al sexe. Per a la resta de procedències tenim massa pocs casos com per assegurar que hi ha una proporció diferencial en quant al gènere; tot i així, podria semblar que les associacions d'orígens barrejats, tenen una major tendència a situar com a presidenta una dona.

Taula 51. Sexe del president de l'associació

	Home	Dona	Total
Europa Est	0 (0)	100 (2)	100 (2)
Mixtes	33 (2)	67 (4)	100 (6)
Llatinoamericanes	75 (52)	25 (17)	100 (69)
Africans	90 (9)	10 (1)	100 (10)
Musulmanes	100 (1)	0 (3)	100 (1)
Altres	63 (5)	37,5 (3)	100 (8)
Total	72 (69)	28 (27)	100 (96)

Els números són percentatge del nombre total d'associacions per a cada categoria. Les N entre parèntesi.

3.4. Àrees i activitats d'actuació

Una vegada revisat en detall el perfil general de les associacions i els recursos que tenen disponibles, és hora de mirar quin tipus d'activitats i serveis ofereixen, quelcom que abordarem tot seguit distingint entre àmbit d'actuació, activitats general i, finalment, aquelles de naturalesa més política.

En primer lloc, ens podem preguntar: com s'implanten les associacions en el territori? Quin és el seu abast territorial? On focalitzen o orienten les seves activitats? Talment podem apreciar a la taula 52, gairebé la meitat de les associacions entrevistades desenvolupen les seves activitats tant a Barcelona com a Catalunya, mentre que en molt poca mesura s'orienten a la resta de l'estat. D'altra banda, un 15% d'aquestes té una vocació més cosmopolita i actua tant en el conjunt de l'estat com a d'altres països. Probablement es tracti de tipus d'associacions diferents: o bé tenen com a referent la comunitat autònoma i s'obvia la resta de l'estat; o bé el seu focus és fonamentalment internacional i, per tant, es veuen en clau de major representativitat general, quelcom que les porta a crear connexions a d'altres punts de l'estat. Aquestes dades contrasten amb les recollides en el projecte pilot desenvolupat a Madrid, que mostren gairebé les proporcions invertides: gran part de les associacions de la ciutat de Madrid (40%) actuaven a nivell internacional, mentre que el 27% es limitava a la

ciutat i la comunitat de Madrid. Alhora, en aquell estudi un 21% deia actuar a nivell municipal, quelcom que només és del 16% en el cas de Barcelona.

Taula 52. Àmbit d'actuació de l'associació

	N
Només una part de la ciutat	4
Al municipi de Barcelona en general	16
A Barcelona i Catalunya	49
A Barcelona, Catalunya i a d'altres parts de l'estat	3
Al conjunt de l'estat i a d'altres països	15
Només a Catalunya i a d'altres països	4
Altres combinacions	9
Total	100

Així, les activitats que organitzen les associacions són força locals. Però quins són els àmbits temàtics que desenvolupen? A la taula 53 es pot apreciar com les àrees d'actuació de les organitzacions són molt diverses i difícils de resumir en grans blocs, donat que abracen des de temàtiques socials i polítiques fins a les educatives i culturals. Tanmateix, hi ha tres categories que sobresurten sobre la resta: en primera instància un 16% de les associacions treballa fonamentalment sobre temàtiques que afecten al col·lectiu particular que aquest representa. Una proporció igual d'associacions diuen treballar en àrees relacionades amb la immigració en general. I, finalment, també són rellevants aquelles que es dediquen a temes culturals i d'oci, en els quals se centren el 15% de les entitats entrevistades⁶⁹.

⁶⁹ Entre aquestes hi ha principalment les associacions que promouen el folklore i la cultura dels seus països d'origen.

Taula 53. Àrees d'actuació prioritàries de les associacions

	N	%
Temes ètnics o relacionats amb el col·lectiu	15	16
Temes relacionats amb la immigració	15	16
Cultura, música, teatre	14	15
Drets humans	7	7
Caritat	5	5
Educació	5	5
Cooperació Internacional	4	4
Temes relacionats amb discriminació	3	3
Activitats religioses	3	3
Dones	3	3
Hobbies	2	2
Recerca	2	2
Pau	2	2
Ajuda humanitària	2	2
Salut	1	1
Esports	1	1
Joves i nens	1	1
Desenvolupament local o comunitari	1	1
Política	1	1
Representació d'empresaris o comerciants	1	1
Formació i representació dels treballadors	1	1
Altres	7	7
Total	96	100

Concretament, més enllà de l'àrea d'actuació, podem analitzar quin tipus d'activitat desenvolupen en major mesura les associacions, quelcom que queda reflectit a la taula 54. En aquesta destaca fonamentalment les activitats que busquen la integració local i social dels membres de l'associació (20% dels casos entrevistats). També són importants les activitats recreatives (16%) i la prestació de serveis als membres (11%). S'observa, per tant, que les associacions se centren sobretot en promoure una integració amb l'entorn i en satisfer les necessitats de socialització i d'altres necessitats bàsiques dels seus socis.

Destaca també el baix percentatge d'associacions que centren les seves activitats en la captació de membres i recaptació de fons, activitats més pròpies d'estadis inicials en el desenvolupament d'una organització. Tanmateix, la freqüència amb la que organitzen activitats relacionades amb temàtiques més generals, no és massa elevada, tal i com es pot apreciar a la taula 55. En aquesta es pot veure com la periodicitat d'activitats genèriques no arriba a ser ni tan sols mensual. És molt probable que, en la línia del que hem vista anteriorment a la taula 53, la majoria de les

associacions se centrin no tant en organitzar activitats com a oferir serveis per als seus membres.

Taula 54. Activitat principal a la que es dediquen les associacions

	N	%
Integració local o social	18	20
Activitats d'oci o recreatives	14	16
Serveis als membres	10	11
Representació d'Interessos	8	9
Defensa de causes concretes	8	9
Auto-ajuda o ajuda mútua	6	7
Serveis a altres persones o org.	6	7
Activitats de lobby	3	3
Mobilització de membres	2	2
Relacions interpersonals	2	2
Captació de membres o donants	2	2
Promoció del voluntariat	2	2
Activitats de consultoria	1	1
Recaptació de fons	1	1
Altres	6	7
Total	89	100

Taula 55. Freqüència amb la que han organitzat activitats en els darrers 12 mesos

	Setmana -lment	Mensual- ment	2-5 vegades any	Anual- ment	Menor freqüènci a o mai	Total
Activitats educatives	19 (18)	9 (9)	21 (20)	7 (7)	44 (43)	100 (97)
Activitats esportives, recreatives	14 (14)	7 (7)	10 (10)	10 (10)	58 (56)	100 (97)
Activitats culturals	12 (12)	19 (19)	36 (36)	15 (15)	17 (17)	100 (99)
Activitats intel·lectuals	12 (12)	19 (19)	34 (34)	8 (8)	26 (26)	100 (99)
Activitats religioses	9 (9)	1 (1)	5 (5)	6 (6)	78 (76)	100 (97)
Activitats socials	3 (3)	20 (20)	45 (44)	15 (15)	16 (16)	100 (98)
Activitats polítiques	1 (1)	7 (7)	14 (14)	19 (18)	59 (57)	100 (97)

Els números són percentatge del nombre total d'associacions per a cada categoria. Les N entre parèntesi.

En aquest sentit, i mirant concretament quins són els serveis que les entitats ofereixen i que estan detallats a la taula 56, destaquen sobretot l'assistència personal en el procés immigratori, així com la representació legal als immigrants i la informació genèrica sobre les lleis del país de recepció. Clarament són tres activitats relacionades amb les necessitats més immediates de les persones novingudes i s'ofereixen tant als socis com a persones que formalment no són membres de l'entitat. Molt rellevant també és el suport en la recerca de feina. En menor mesura hi ha les ajudes que no són orientatives sinó que són més directament materials (espècies, financera, vivenda, etc.). És obvi que el servei de traducció es procuri de forma escassa, donat que la

majoria de les entrevistades usa de forma regular el castellà o el català en les seves activitats de manera que no els cal aquest tipus de servei.

Taula 56. Tipus de serveis oferts per l'associació

	Setmanal- ment	Mensual- ment	2-5 vegades any	Anual- ment	Menor freqüència o mai	Total
Ajuda en relació al procés d'immigració (assistència legal, administrativa, etc)	32 (31)	17 (17)	6 (6)	4 (4)	41 (40)	100 (98)
Representació legal als immigrants	29 (28)	7 (7)	5 (5)	4 (4)	55 (53)	100 (97)
Informació sobre lleis i institucions espanyoles	27 (26)	19 (18)	12 (12)	6 (6)	36 (35)	100 (97)
En la recerca de feina	27 (26)	14 (14)	16 (16)	5 (5)	38 (37)	100 (98)
Accés del sistema de benestar: serveis de salut, educació, etc.	21 (21)	11 (11)	11 (11)	8 (8)	48 (47)	100 (98)
En temes de vivenda	17 (17)	9 (9)	7 (7)	3 (3)	63 (62)	100 (98)
Serveis traducció i interpretació	12 (12)	4 (4)	3 (3)	4 (4)	76 (74)	100 (97)
Suport en espècies (menjar, allotjament, roba)	11 (11)	5 (5)	7 (7)	11 (11)	65 (64)	100 (98)
Suport financer	8 (8)	1 (1)	7 (7)	2 (2)	82 (80)	100 (98)

Els números són percentatge del nombre total d'associacions per a cada categoria. Les N entre parèntesi.

De les tres taules anteriors també es pot deduir que no es porten a terme massa activitats polítiques i, probablement, les que s'organitzin aniran molt relacionades amb temàtiques del col·lectiu de l'entitat o temes relacionats de forma general amb la immigració; per acabar de confirmar aquesta intuïció, mirarem amb major detall els diferents tipus d'accions polítiques que es van contrastar amb les associacions entrevistades.

Talment s'intuïa, molt poques associacions fan alguna de les activitats de naturalesa política especificades a la taula 57 independentment del tipus d'activitat de que es tracti; és a dir, siguin de major o menor confrontació política (des d'ocupacions o tancaments, boicots, fins a la recollida de signatures). Cal destacar, encara que només es faci de forma puntual (realitzant-se tan sols d'una a tres vegades l'any), que gairebé un 40% de les associacions ha col·laborat o participat en manifestacions o ha fet escrits a les autoritats. Alhora, al voltant d'una quarta part de les mateixes participa en la implementació de programes socials, fa conferències o comunicats de premsa i ha participat alguna vegada en programes de radio i/o TV locals.

Taula 57. Freqüència d'activitats de caràcter polític en els darrers 12 mesos.

	Mai	1-3 vegades	4-6 vegades	7 vegades o més	Total
Organitzar o participar en "ocupacions" o "tancaments"	93 (93)	5 (5)	5 (0)	1 (1)	100 (99)
Actes de boicot (productes, institucions o països)	93 (93)	5 (5)	1 (1)	1 (1)	100(100)
Recollida de signatures	75 (73)	19 (18)	6 (6)	0 (0)	100 (97)
Participar en programes radio, TV nacionals	67 (66)	20 (20)	7 (7)	5 (5)	100 (98)
Distribució de fulls volants o notes informatives per influenciar l'opinió pública	51 (51)	18 (18)	9 (9)	21 (21)	100 (99)
Col·laborar en organització de manifestacions en actes públics	49 (49)	37 (37)	10 (10)	3 (3)	100 (99)
Conferències o comunicats premsa	47 (47)	28 (28)	17 (17)	8 (8)	100(100)
Gestió/implementació programes socials	46 (46)	25 (25)	14 (14)	14 (14)	100 (99)
Escrits a les autoritats	35 (35)	36 (36)	11 (11)	18 (18)	100(100)
Participar en programes radio, TV locals	35 (34)	28 (28)	17 (17)	21 (21)	100(100)

Els números són percentatge del nombre total d'associacions per a cada categoria. Les N entre parèntesi.

Sembla per tant que el tipus d'activitat, la major o menor confrontació política que aquesta comporta per exemple, o els canals per dur-la a terme, no explica el major desenvolupament d'unes activitats polítiques sobre les altres, sinó que en general es fan molt poques activitats polítiques. Això també es pot veure a la taula següent, en la qual s'indiquen les mitjanes per a cada tipus d'activitat política: activitats de mobilització, relacionades amb la premsa o activitats de pressió. La taula aporta majors evidències en la línia ja apuntada, donat que la mitjana d'entitats que desenvolupen algun dels tres tipus d'activitats és molt baixa. Es pot comprovar com la mitjana d'associacions, comptabilitzada en una escala de 0 i 1, no arriba ni al 40% en el cas de major activisme, és a dir, en relació als escrits a les autoritats. A més, la desviació per aquest cas és altíssima, quelcom que ens obliga a ser encara més cautelosos a l'hora de parlar de la seva importància.

Taula 58. Activitats mitjanes en actes de mobilització, premsa i lobby (0-1), darrers 12 mesos

Tipus	Activitats	N	Mitjana	Desviació típica
Mobilització	Firmes, manifestacions, boicot, ocupacions	96	0,09	0,13
Premsa	Conferències de premsa, escrits a l'opinió pública, participació en programes TV / ràdio	97	0,29	0,26
Lobby	Escrits a les autoritats	100	0,37	0,36

Si destriem la taula anterior en funció de l'origen de les entitats, quelcom que s'aprecia a la taula 59, tampoc ens enduem massa sorpreses però sí alguna diferència significativa, sobretot comparant les llatinoamericanes i les africanes que són de les

que tenim més casos per analitzar. En aquests dos casos es comprova com les llatinoamericanes realitzen activitats fonamentalment de lobby i activitats relacionades amb la premsa, però són molt minoritàries les activitats de mobilització; mentre que les entitats d'origen africà són molt més actives en totes les categories. Més de la meitat d'aquestes (53%) fan activitats de lobby; una tercera part es relacionen amb la premsa; i altres mitjans de comunicació i una part important també participen en actes de mobilització.

Taula 59. Activitats mitjanes en actes de mobilització, premsa i lobby (0-1), darrers 12 mesos, segon origen de l'entitat

		Lobby	Premsa	Mobilització
Mixtes	Mitjana	0,33 (7)	0,25 (7)	0,06 (7)
	Desv. típ.	0,33	0,14	0,08
Llatinoamericanes	Mitjana	0,31 (72)	0,28 (70)	0,09 (72)
	Desv. típ.	0,33	0,26	0,13
Africanes	Mitjana	0,53 (10)	0,32 (10)	0,16 (10)
	Desv. típ.	0,45	0,25	0,13
Europa Est	Mitjana	0,67 (2)	0,42 (2)	0,13 (2)
	Desv. típ.	0,47	0,12	0,18
Musulmanes	Mitjana	1,0 (1)	0,83 (1)	0,17 (1)
	Desv. típ.	.	.	.
Altres	Mitjana	0,58 (8)	0,42 (7)	0,10 (6)
	Desv. típ.	0,39	0,36	0,08
Total	Mitjana	0,37 (100)	0,30 (97)	0,09 (96)
	Desv. típ.	0,36	0,26	0,13

Les N entre parèntesi.

Ampliant una mica el marge temporal i incloent un rang de dos anys, una part rellevant de les associacions diu haver participat en alguna activitat de protesta o manifestacions (58%), tal i com queda reflectit a la taula 60. La majoria d'aquestes mobilitzacions foren contra l'agressió o discriminació racial⁷⁰ (42%) i, en consonància amb el que hem vingut dient fins ara, hi ha força associacions que s'han mobilitzat per temes relacionats amb la immigració (37%) i els drets de ciutadania (30%), o fins i tot per temes relacionats més concretament amb el col·lectiu específic de l'entitat (22%). Per a la resta de temàtiques, el percentatge d'entitats que s'ha mobilitzat ha estat menor.

⁷⁰ Part d'aquestes respostes és reflex de la mobilització extraordinària que hi va haver després de l'agressió, l'octubre de 2007, a una noia equatoriana al metro de Barcelona. El treball de camp es va desenvolupar en els mesos de major mobilització per aquest fet. Això pot explicar en part les diferències amb l'estudi pilot desenvolupat a Madrid, en el qual només el 24% de les associacions es va mobilitzar per temes de discriminació o agressió racial. Per a la resta de categories més rellevants, l'estudi pilot de Madrid i el treball que s'ha desenvolupat a Barcelona mostren unes pautes similars en el tipus de temàtiques que mobilitzen les associacions.

Taula 60. Participació en actes de protesta o mobilitzacions, darrers 2 anys

	Sí	No	Total
Contra agressions o discriminacions racials	42% (42)	57% (57)	100% (99)
Polítiques d'immigració	37% (37)	62% (62)	100% (99)
Pels drets de ciutadania	30% (30)	69% (69)	100% (99)
Sobre la guerra/defensa	23% (23)	76% (76)	100% (99)
Defensa de les tradicions culturals i de vida del col·lectius minoritaris	22% (22)	76% (76)	100% (99)
Pobresa	17% (17)	82% (82)	100% (99)
Vivenda	16% (16)	83% (83)	100% (99)
Treball/atur	16% (16)	83% (83)	100% (99)
Política internacional	15% (15)	84% (84)	100% (99)
Qualitat educativa	14% (14)	85% (85)	100% (99)
Desenvolupament polític a d'altres països	10% (10)	89% (89)	100% (99)
Lluita contra les drogues	8% (8)	91% (91)	100% (99)
Persones sense sostre	8% (8)	91% (91)	100% (99)
Actuació policial	7% (7)	92% (92)	100% (99)
Lluita contra el crim al veïnat	6% (6)	93% (93)	100% (99)
Drets religiosos	5% (5)	94% (94)	100% (99)
Asil	4% (4)	95% (95)	100% (99)

En consonància amb el que hem trobat anteriorment són escasses també les peticions de l'organització per a què els seus socis facin alguna activitat de caràcter polític com les que es mostren a la taula 61. Tan sols de vegades les associacions demanen als socis firmar peticions (30%), participar en manifestacions (28%), escriure cartes a la premsa (24%) i contactar amb càrrecs polítics (23%). Contràriament, és molt rar que se'ls demani participar en actes de major compromís com una vaga, actes de boicot o fins i tot participar en activitats electorals.

Taula 61. Demanar als afiliats/socis individuals realitzar alguna de les següents activitats

	Mai	Rarament	De vegades	Regularment	Total
Boicotejar determinats productes o organitzacions	93	1	4	2	100
Treballar en la campanya d'algun candidat o partit	93	1	5	1	100
Participar en una vaga	83	4	8	5	100
Contactar amb càrrecs polítics en nom de l'organització	57	7	23	13	100
Firmar una petició	55	8	30	7	100
Escriure cartes a diaris o revistes	51	15	24	10	100
Participar en manifestacions o en "sentades"	48	11	28	13	100

Podem mirar una mica en major detall les activitats electorals que desenvolupen les diferents organitzacions a la taula 62. Només un 14% de les entitats entrevistades, han organitzat o col·laborat en algun acte per incentivar la participació

electoral; el percentatge és una mica major (28%), quan es tracta d'eleccions locals. És un percentatge que no s'ha de menystenir en cap cas, donada la naturalesa de l'acte i la limitació legal del dret a votar per als immigrants.

Taula 62. Incentivació de la participació en eleccions generals i locals segons regió d'origen

	Eleccions generals		Eleccions locals		Total
	Sí	No	Sí	No	
Mixta	43 (3)	57 (4)	43 (3)	57 (4)	100 (7)
Llatinoamericans	7 (5)	93 (67)	24 (17)	76 (55)	100 (72)
Africans	30 (3)	70 (7)	50 (5)	50 (5)	100 (10)
Europa Est	50 (1)	50 (1)	50 (1)	50 (1)	100 (2)
Altres	13 (1)	88 (7)	13 (1)	88 (7)	100 (8)
Musulmans	100 (1)	0 (0)	100 (1)	0 (0)	100 (1)
Total	14 (14)	86 (86)	28 (28)	72 (72)	100 (100)

Els números són percentatge del nombre total d'associacions per a cada categoria. Les N entre parèntesi.

Si mirem específicament l'origen de les associacions, veiem a la taula 62 que en general són les mixtes⁷¹ i les africanes les més propenses a mobilitzar-se en campanyes electorals, fonamentalment a l'àmbit local, tot i que aquestes dades s'han de prendre amb cautela degut als pocs casos disponibles per a les associacions d'aquests orígens. Amb major solidesa podem dir que el 24% de les associacions llatinoamericanes que han incentivat la participació a l'àmbit local és una dada rellevant que no es pot menystenir.

Taula 63. Presentació de candidats propis en algun tipus d'elecció

	Sí	No	Total
Presentació de candidats a alguna convocatòria electoral	11 (11)	89 (89)	100 (100)
El candidat ha sortit elegit	18 (2)	82 (9)	100 (11)

Els números són percentatge del nombre total d'associacions per a cada categoria. Les N entre parèntesi.

Encara en menor mesura les associacions (només un 11% d'aquestes) tenen un candidat propi que es presenti a les eleccions, tot i que un 18% dels candidats que s'han presentat han sortit elegits. En la majoria de casos, els candidats es presentaren sota les sigles d'Iniciativa per Catalunya, talment es veu a la taula 64, encara que gairebé un 34% ho feren sota les del PSC. Tanmateix, només en aquest segon cas i en el cas d'ERC, el candidat en qüestió fou elegit.

⁷¹ En aquesta categoria s'inclouen tant les formades per persones de diferent origen com aquelles que inclouen alguna persona autòctona entre els seus membres.

Taula 64. Candidatures i membres elegits segons partits

	Candidats		Elegits	
	N	%	N	%
CIU	1	8,3	0	0
ERC	1	8,3	1	50
ICV-EUIA	6	50	0	0
PSC	4	33,3	1	50
Total	12	100	2	100

És difícil valorar la importància d'aquestes dades amb N tant petites i quan en general es tracta d'individus amb drets polítics limitats. Però també podem considerar activitats polítiques els contactes que aquestes associacions han tingut amb polítics, estiguin aquests en alguna executiva governamental o en partits de diferents àmbits territorials. Això es pot apreciar a la taula 65. Tot i que es fa difícil navegar per una taula tan llarga⁷², el que es pot apreciar és el menor grau de contacte polític a nivell estatal, alhora que el contacte es fa més aviat amb els regidors i els polítics dels diferents nivells institucionals que no pas amb els partits o representants a les cambres. D'altra banda, i amb consonància amb el que dèiem anteriorment, són majoritaris els contactes amb polítics del PSC i d'ICV-EUiA que amb altres forces polítiques.

⁷² Més endavant es presenten algunes taules de resum d'aquests indicadors (vegeu taula 43).

Taula 65. Contactes amb executives, polítics i partits a diferents àmbits territorials

	Sense contacte	Contacte ocasional	Contacte Regular	NS/ NC	Total
Àmbit Municipal					
Comissió de Govern de l'Ajuntament de Barcelona o algun dels seus membres	68	18	13	1	100
Regidors ajuntament del PP	83	9	7	1	100
Regidors ajuntament del PSC	55	30	15	0	100
Regidors ajuntament d'ICV-EUiA	62	23	14	1	100
Regidors ajuntament d'ERC	75	16	9	0	100
Regidors ajuntament de CIU	76	16	7	1	100
PP (àmbit municipal)	84	7	7	2	100
PSC (àmbit municipal)	52	29	18	1	100
ICV-EUiA (àmbit municipal)	64	24	11	1	100
ERC (àmbit municipal)	71	16	12	1	100
CIU (àmbit municipal)	77	14	8	1	100
Àmbit Autonòmic					
Govern de la Generalitat de Catalunya o algun dels seus membres	66	21	10	3	100
Diputats del PP	90	5	5		100
Diputats del PSC	66	21	13	0	100
Diputats d'ICV-EUiA	73	16	11	0	100
Diputats d'ERC	78	13	9	0	100
Diputats de CIU	84	10	6	0	100
Diputats de Ciutadans	92	4	3	1	100
PP (àmbit autonòmic)	90	5	4	1	100
PSC (àmbit autonòmic)	73	17	9	1	100
ICV-EUiA (àmbit autonòmic)	77	13	9	1	100
ERC (àmbit autonòmic)	83	10	6	1	100
CIU (àmbit autonòmic)	86	8	5	1	100
CIUTADANS (àmbit autonòmic)	93	4	2	1	100
Àmbit estatal					
Contacte amb el govern central o algun dels seus membres	88	10	1	1	100
Diputats o senadors del PP	96	2	2	0	100
Diputats o senadors del PSC/PSOE	85	10	5	0	100
Diputats o senadors d'ICV-EUiA	87	9	4	0	100
Diputats o senadors d'ERC	95	4	1	0	100
Diputats o senadors de CIU	92	6	2	0	100
Diputats o senadors de Ciutadans	97	2	1	0	100
PP (àmbit estatal)	95	2	3	0	100
PSOE/PSC (àmbit estatal)	85	9	6	0	100
ICV-EUiA (àmbit estatal)	84	11	5	0	100
ERC (àmbit estatal)	91	6	3	0	100
CIU (àmbit estatal)	92	5	3	0	100
CIUTADANS (àmbit estatal)	95	2	2	1	100

Els números són el nombre total d'associacions per a cada categoria (N).

És també important valorar fins a quin punt coneixen i tenen contactes amb els diferents nivells administratius i serveis que ofereixen les institucions del país. De nou,

a la taula 66, es poden veure algunes tendències generals, aquesta vegada no discriminant-se tant en quant als nivells administratius sinó sobretot en funció del servei de que es tracti. Així, un 31% de les associacions entrevistades ha tingut algun contacte amb el Gabinet Tècnic d'Immigració de l'Ajuntament de Barcelona o, en menor mesura, amb les àrees de l'Ajuntament que poden tractar algunes de les seves necessitats, talment la de Benestar o la d'Acció Social. El SAIER és un servei que coneixen com a mínim un 19% de les entitats entrevistades, mentre que els altres serveis i institucions municipals no són tan contactades per les associacions. És rellevant el 25% de les entitats que tenen algun contacte amb la Secretaria per la Immigració a nivell de Generalitat de Catalunya, tenint un 21% d'aquestes un contacte regular –quelcom que no es dona amb cap altra institució–; o el 19% que diuen tenir algun contacte amb el Ministeri de Treball a nivell estatal.

Taula 66. Contactes amb els diferents nivells de l'administració

	Sense contacte	Contacte ocasional	Contacte Regular	NS/NC	Total
Àmbit Municipal					
Contacte amb el Gabinet tècnic d'Immigració de l'Ajuntament de Barcelona	43	31	18	8	100
Àrea de Benestar i Cohesió Social, Ajt. Barcelona	66	18	9	7	100
Àrea d'Acció Social i Ciutadania, Ajt. Barcelona	60	20	16	4	100
SAIER – Servei d'Atenció a Immigrants i Estrangers i Refugiats, Ajt. Barcelona	62	19	10	8	99
CIB, Centre Interreligiós de Barcelona	75	9	6	9	99
CAL, Centres d'Acollida Lingüística	72	14	5	8	99
Escoles del districte	78	7	14	1	100
Polícia municipal	76	14	10	0	100
Centres de Salut del districte	80	8	12	0	100
Àmbit provincial					
Servei de Polítiques de Diversitat i de Ciutadania	74	15	6	5	100
Àmbit Autonòmic					
Conselleria d'Acció Social i Ciutadania (Secretaria per la Immigració)	53	25	21	1	100
Conselleria de Treball	77	14	7	2	100
Conselleria d'Educació	78	14	6	2	100
Àmbit estatal					
Ministeri de Treball i Assumptes Socials	78	19	2	1	100
Ministeri de l'Interior	80	16	3	1	100
Ministeri d'Educació, Cultura i Esport	73	8	1	2	84

Els números són el nombre total d'associacions per a cada categoria (N).

Finalment, ampliant el focus a institucions no estatals, presents tant al seu país d'origen com a nivell internacional, es pot apreciar com entre un 20% i un 28% de les associacions han tingut contactes ocasionals amb algunes institucions internacionals,

essent les europees les menys contactades. Aquí es pot apreciar com també es dona un contacte regular important respecte els sindicats (20%) i amb alguna administració del país d'origen (24%).

Taula 67. Contactes amb altres institucions i organitzacions

	Sense contacte	Contacte ocasional	Contacte Regular	NS/ NC	Total
Contacte amb sindicats autonòmics o estatals	52	28	20	0	100
Contacte amb les institucions europees	77	20	2	1	100
Contacte amb l'administració del país d'origen	48	28	24	0	100
Contacte amb els partits polítics del país d'origen	61	24	15	0	100

Els números són el nombre total d'associacions per a cada categoria (N).

Com que les taules anteriors són força extenses, s'han fet les mitjanes entre el 0 i 1 per veure fins a quin punt hi ha majors o menors contactes amb els partits i polítics en funció de les clivelles més rellevants per a la política catalana i també un resum a nivell de contacte amb les administracions. Com es pot veure a la taula 68, hi ha un major contacte amb partits i polítics d'esquerra, tot i que en aquest cas s'han de fer dos matisos: el primer és que són precisament els partits que governen, de manera que en aquest cas no es pot distingir entre aquells contactes que es fan per afinitat ideològica o perquè en realitat són necessaris per altres motius. El segon matís és que igualment es tracta d'una mitjana baixeta: només el 17% de les associacions diuen haver tingut algun contacte, ocasional o regular, amb aquest tipus de partits.

Taula 68. Mitjana de contactes amb partits i administracions públiques (0-1)

	N	Mitjana	Desviació Standard
Contactes amb polítics i partits d'esquerra (ICV, PSC, ERC)	100	0,17	0,21
Contactes amb polítics i partits de dretes (CiU, PP)	100	0,09	0,20
Contactes amb polítics i partits de lògica nacional catalana (ERC, CiU, IC)	100	0,11	0,21
Contactes amb polítics i partits de lògica estatal (PP, PSC)	100	0,06	0,16
Contactes amb les administracions públiques	100	0,17	0,20

El mateix tipus de matís serveix per als contactes amb els partits que fan política en clau catalana, per als quals la mitjana d'associacions que han tingut algun tipus de contacte és de l'11%. De qualsevol manera, tant en aquest com en el segon cas, la mitjana és significativament diferent i superior respecte els polítics de la banda contrària. Finalment, per als contactes amb les administracions, veiem que també són

minoritaris i, com en la resta de situacions, les desviacions són tan àmplies que els resultats s'han de prendre amb cautela.

Una altra manera de mesurar la centralitat de l'associació o els seus contactes amb diferents institucions fou preguntar-los directament amb qui havien mantingut reunions i si podrien organitzar-les per iniciativa pròpia. Amb això el que es pretenia era poder comparar, talment hem fet anteriorment amb la mobilització, la capacitat potencial i real de contacte amb les autoritats i amb d'altres personalitats. Així, en les dues properes taules es pot veure, en la primera columna, si les associacions han contactat o no amb l'autoritat o personalitat en qüestió, quelcom que hauria de ser paral·lel a la informació obtinguda en les taules anteriors tot i que a nivell una mica més específic (ja que es tracta de personalitats i no d'institucions). Aquesta dada, però, no ens dona cap mena de pista de qui ha estat la iniciativa del contacte o la intensitat del mateix, quelcom que s'intenta captar en les dues següents columnes. Així, la segona columna recull la capacitat potencial que té l'associació d'organitzar la reunió amb l'autoritat corresponent. Finalment, la tercera, indica si efectivament aquella reunió s'ha dut a terme o no, és a dir, mesura la capacitat real de contacte amb l'autoritat en qüestió.

Taula 69. Capacitat potencial i real de contacte amb autoritats, darrers dos anys

	Ha contactat		Pot organitzar		Ha organitzat		Total
	Sí	No	Sí	No	Sí	No	
Alcalde o representant gabinet d'alcaldia	44	56	28	72	27	73	100
Delegat del govern o representant	31	69	23	77	20	80	100
Ambaixador o cònsol del país d'origen	59	41	48	52	52	48	100
Autoritat de la pròpia comunitat religiosa a Barcelona / Espanya	9	91	6	94	5	95	100

Els números són el nombre total d'associacions per a cada categoria (N).

Com es pot apreciar a les taules 69 i 70, moltes de les associacions han contactat amb alguna autoritat o personalitat. Així, es pot veure com el 44% de les associacions ha contactat amb alguna persona de l'alcaldia i el 59% de les mateixes ho ha fet amb l'ambaixador o el cònsol del seu país d'origen. Alhora, pel que fa als mitjans de comunicació, es pot apreciar com la majoria de contactes ja realitzats són a nivell local (55% per a la TV i 66% per diaris d'abast local).

En canvi, si mirem la capacitat potencial i real per convocar reunions amb aquestes autoritats o personalitats, els percentatges es redueixen moltíssim, gairebé a la meitat. Curiós és el fet que el percentatge d'associacions amb capacitat potencial no difereixi massa del percentatge d'associacions que tenen poder real per poder arribar i

organitzar alguna trobada. Pot significar o bé que sobreestimen la seva connectivitat o bé que han fet efectiva o han exercit la possibilitat de contacte amb les autoritats que tenien.

Taula 70. Capacitat potencial i real de contacte amb mitjans de comunicació, darrers dos anys

	Ha contactat		Pot organitzar		Ha organitzat		Total
	Sí	No	Sí	No	Sí	No	
Periodista de la TV local	55	45	47	53	40	60	100
Periodista de la TV nacional	25	75	19	81	18	82	100
Periodista de la TV del país d'origen	33	67	29	71	23	77	100
Periodista d'un diari local	66	34	49	51	50	50	100
Periodista d'un diari nacional	35	65	26	74	24	76	100
Periodista d'un diari del país d'origen	47	53	36	64	35	65	100

Els números són el nombre total d'associacions per a cada categoria (N).

En darrer lloc, a les taules 71 i 72, mirarem fins a quin punt les entitats de Barcelona estan participant en els circuits i mecanismes de presa de decisions que existeixen per a la societat civil. Així, veiem com en la gran majoria de casos les entitats no han estat convidades a formar part ni de mecanismes formals de participació ni tampoc en mecanismes informals. Tot i així, un 25% de les associacions ha estat convidada a participar en un consell municipal temàtic i també, amb proporcions una mica superiors, han estat convidats a comitès per resoldre problemes concrets o de consulta en l'àmbit municipal. També a nivell autonòmic, al voltant del 20% d'associacions han estat convidades a formar part de mecanismes informals.

Taula 71. Invitació i participació en processos de presa de decisions en mecanismes formals

	Han estat convidats			Han participat		
	No	Sí	Total	No	Sí	Total
Membre d'un consell de districte	84 (84)	16 (16)	100 (100)	6 (1)	94 (15)	100 (16)
Membres d'un consell municipal temàtic	75 (75)	25 (25)	100 (100)	8 (2)	92 (23)	100 (25)
Membre d'un consell autonòmic temàtic	85 (85)	15 (15)	100 (100)	20 (3)	80 (12)	100 (15)
Membre d'un consell estatal temàtic	92 (92)	8 (8)	100 (100)	0 (0)	100 (8)	100 (8)

Els números són percentatge del nombre total d'associacions per a cada categoria. Les N entre parèntesi.

En general es pot dir que si bé les associacions no són convidades massivament, totes aquelles que són convidades accepten la invitació i participen en els diferents espais que els obren les portes, sobretot en les escales locals i autonòmiques i, en menor mesura, en l'estatal.

Taula 72. Invitació i participació en processos de presa de decisions en mecanismes informals

	Han estat convidats			Han participat		
	No	Sí	Total	No	Sí	Total
Esporàdicament en alguna comissió municipal (per problemes concrets)	74 (74)	26 (26)	100 (100)	8 (2)	92 (23)	100 (25)
Comissió informativa municipal	72 (72)	28 (28)	100 (100)	4 (1)	96 (27)	100 (28)
Esporàdicament en alguna comissió autonòmica (per problemes concrets)	80 (80)	20 (20)	100 (100)	5 (1)	95 (19)	100 (20)
Comissió informativa autonòmica	80 (80)	20 (20)	100 (100)	20 (4)	80 (16)	100 (20)
Esporàdicament en alguna comissió estatal (per problemes concrets)	95 (95)	5 (5)	100 (100)	0 (0)	100 (5)	100 (5)
Comissió informativa estatal	96 (96)	4 (4)	100 (100)	0 (0)	100 (4)	100 (4)

Els números són percentatge del nombre total d'associacions per a cada categoria. Les N entre parèntesi.

3.5. Xarxes interorganitzatives

Finalment, resta explorar les xarxes interorganitzatives en les quals operen les associacions d'immigrants de Barcelona, així com la inserció en plataformes o xarxes d'entitats més àmplies. En primer lloc, revisarem fins a quin punt les associacions de Barcelona estan aïllades o formen part de federacions majors que lis puguin servir de marc i de suport en les activitats quotidianes. En segon lloc, mirarem quines són les associacions amb les que les entitats entrevistades tenen major contacte, és a dir, amb quines col·laboren i treballen habitualment. En tercer lloc, revisarem amb quines associacions autòctones tenen contacte i col·laboren més les entitats entrevistades. Finalment, farem el mateix que l'anterior, però per a les associacions d'immigrants.

Com ja hem comentat anteriorment, no s'han pogut entrevistar totes les associacions detectades del municipi de Barcelona⁷³, pel que és possible que quedin buits en el dibuix de les xarxes. Tanmateix, la quantitat de dades recollides permet una anàlisi aproximada i fiable del que trobaríem en cas d'haver pogut entrevistar i recollir dades del camp sencer.

⁷³ Per exemple, no s'han entrevistat les associacions de persones de la UE-15 o d'Amèrica del Nord, entre d'altres. En la majoria d'aquests casos, i en funció del que s'ha pogut comprovar en l'estudi pilot desenvolupat a Madrid, es tracta d'associacions normalment poc connectades o inserides en el teixit associatiu del seu entorn, és a dir, estan més o menys aïllades i poc connectades amb la resta d'associacions d'estrangers del seu entorn. Més problemàtic és el cas de les associacions d'immigrants que essent centrals en el teixit associatiu no han pogut ser entrevistades pel motiu que sigui – generalment perquè van rebutjar l'entrevista o perquè va ser impossible localitzar-les.

Taula 73. Membre d'alguna federació

	Sí	No	Total
Membre d'una federació autonòmica	61	39	100
Membre d'una federació estatal	23	77	100
Membre d'una federació internacional	16	84	100
Membre d'una xarxa o plataforma d'organitzacions	21	79	100

Els números són el nombre total d'associacions per a cada categoria (N).

Així, en primer lloc, podem veure a la taula 73 com la majoria de les associacions entrevistades forma part d'una federació o confederació d'associacions a nivell autonòmic, és a dir, un 61% de les associacions entrevistades és membre d'una organització autonòmica formal que l'engloba. Podem arribar a sospitar, com comprovarem més endavant, que es tracta de federacions llatinoamericanes, talment FEDELATINA o FASAMCAT, donat que moltes de les associacions entrevistades són d'aquesta regió. En canvi, és estranya la pertinença a una federació de major abast territorial, sigui estatal o internacional. Igualment, també hi ha poca pertinença a associacions informals com plataformes o xarxes de treball col·lectiu.

Taula 74. Associacions amb seu a Barcelona amb les que s'ha tingut major contacte en els darrers 2 anys

	N
Autòctones	
Sos Racisme	9
CCOO, Comissions Obreres	8
ICCI, Institut Català de Cooperació Iberoamericana	6
Càrites	5
UGT, Unió General de Treballadors	4
Origen estranger	
FEDELATINA, Federación Entidades Latinoamericanas de Cataluña	41
FASAMCAT, Federación de Asociaciones Americanas de Cataluña	9
FAEC, Federación de Asociaciones de Ecuatorianos de Catalunya	8
AEC, Asociación de Ecuatorianos de Catalunya	7
FEDEBOL, Federación de Entidades Bolivianas de Cataluña	7
Centre Peruà de Barcelona	6
FEPERCAT, Federación de Entidades Peruanas de Cataluña	5
ASCIB, Associació Socio-Cultural Ibn Batuta	4
CEICAT, Coordinadora d'Entitats d'Immigrants de Catalunya	4
Asociación Cultural Perú Ritmos y Costumbres	4
APBB, Asociación de Profesionales Bolivianos en Barcelona	4
Centro Boliviano Catalán	4
Asociación de Mujeres E'Waiso Ipola	4

En segon lloc, es va preguntar a les associacions amb quines 10 entitats de Barcelona ciutat havien tingut més contacte en els darrers dos anys. Talment es pot veure a la taula 74, les entitats majoritàriament contactades han estat federacions que

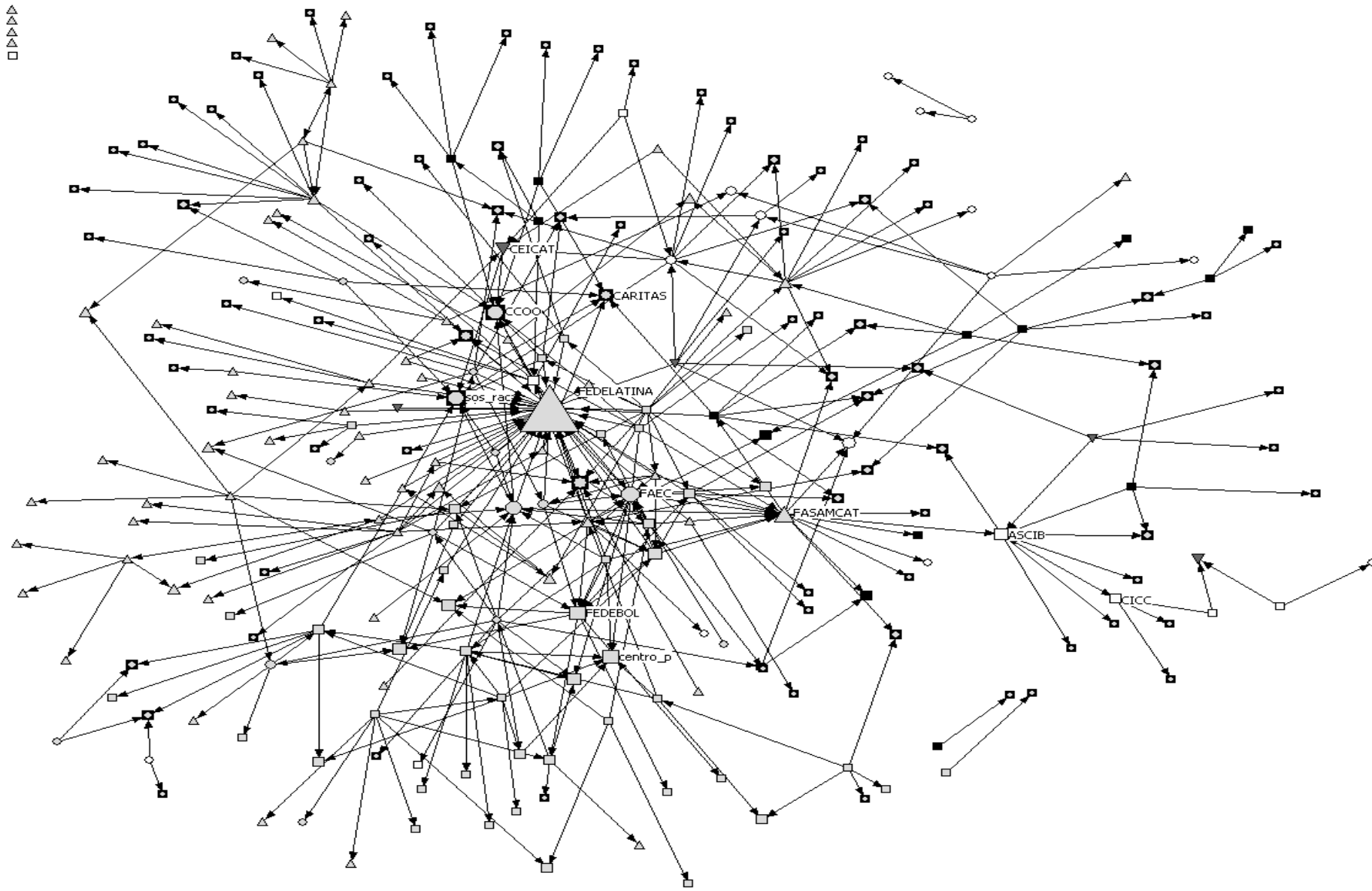
engloben associacions d'origen estranger, i, en la lògica del que tot just hem apuntat en la pàgina anterior, es tracta de federacions llatinoamericanes d'abast autonòmic. Molt i molt rellevant és la rol central que té FEDELATINA per sobre d'altres entitats.

Pel que fa a les associacions autòctones, hi ha un contacte assidu amb els dos sindicats majoritaris, CCOO i UGT, i també amb dues associacions de rellevància ja reconeguda com són Sos Racisme i Càrites. Una altra manera de veure-ho és a través del diagrama de xarxes de la pàgina següent (vegeu xarxa 1), la llegenda del qual (i de la resta de mapes) seria la que segueix⁷⁴:

	Marroquines
	Resta d'Àfrica
	Andines
	Equatorianes
	Resta de llatinoamericanes
	Associacions mixtes
	Resta d'associacions
	Associacions autòctones

⁷⁴ La mida de les figures ve definida pel nombre de vincles “entrants”, és a dir, quantes vegades han estat mencionades per altres associacions. Per tant, la mida indica el “prestigi” o “centralitat” de l’organització en qüestió.

Xarxa 1: Menció espontània de les associacions de Barcelona amb les que les entrevistades han tingut major contacte en els darrers dos anys

En aquest dibuix es pot apreciar com efectivament FEDELATINA se situa amb diferència en el centre de la xarxa associativa de la ciutat, mencionada per la gran majoria de les associacions i federacions llatinoamericanes de Barcelona, però també essent l'entitat de referència d'altres col·lectius d'immigrants entrevistats, com les associacions d'Europa de l'Est o alguna entitat intercultural, talment COCA o l'Associació de Dones Immigrades Yemajà. Alhora, altres associacions que són claus en el diagrama, diuen col·laborar habitualment amb FEDELATINA; és el cas, per exemple, de FASAMCAT o ATIMCA, tres de les associacions que funcionen com a enllaç o pont amb parts de la xarxa que d'altra manera quedarien desconnectades.

En el cas de la primera, FASAMCAT, veiem com aquesta entitat es troba en un punt estratègic o de nexa d'unió de la xarxa, ja que no només té relacions amb entitats fonamentalment llatinoamericanes, sinó que enllaça amb associacions africanes i marroquines de Barcelona a través d'ASCIB, europees de l'est a través d'ASOCROM, filipines a través de KALIPI o l'ACESOP, i paquistanís a través de l'ACESOP. Això és important donat que moltes de les associacions d'aquests orígens són perifèriques a la xarxa, és a dir, estan força desconnectades. Si bé es pot veure en el gràfic que estan completament aïllades una associació marroquina i algunes llatinoamericanes, podem dir que en aquest darrer cas es tracta d'associacions de nova creació, pel que encara no han pogut desenvolupar les relacions de contactes i treball que és fàcil veure en la resta de la xarxa. Efectivament, es tracta d'una xarxa força integrada.

En darrer terme, comprovem també en el gràfic que de les associacions autòctones que espontàniament mencionen les entitats entrevistades són, a més de l'ICCI, dos sindicats, CCOO i UGT, i dues entitats Sos Racisme i Càrites les més articulades amb teixit associatiu immigrant. La resta d'associacions autòctones amb les quals les entitats tenen relació són de caire sectorial, és a dir, es relacionen amb les entitats d'immigrants que treballen les seves mateixes temàtiques o amb el seu mateix col·lectiu.

En qualsevol cas, per veure amb major profunditat quina és la pauta de relació entre les entitats d'immigrants entrevistades i les associacions autòctones presents a la ciutat de Barcelona, tenim una mica més d'informació a la taula 75, on s'indiquen les associacions que han estat esmentades deu vegades o més⁷⁵. En aquesta taula podem veure algunes coses interessants: la primera és que es confirma la rellevància de les entitats esmentades anteriorment, CCOO, UGT, ICCI i Sos Racisme, però també n'apareixen de noves com la Creu Roja, la Fundació Prahú o Intermón-Oxfam. En segon lloc, apareixen també els partits polítics,

⁷⁵ En aquest cas, la pregunta no suscitava la menció espontània de noms, sinó que es facilitava un llistat força complet de 83 organitzacions autòctones de diversos tipus (sindicats, partits polítics, ONGs, ecologistes, pacifistes, assistencials, educatives, etc.).

amb els quals, i proporcionalment, es tenen més contactes que no pas es col·labora; és a dir, les associacions diuen haver tingut contactes amb gairebé tots els partits polítics, principalment d'esquerres, però hi col·laboren amb molta menor mesura, exceptuant el PSC.

Taula 75. Contactes i col·laboració amb les associacions autòctones en els darrers dos anys

	Contacte		Col·laboració	
	N	%	N	%
Sindicats				
CCOO	45	5,5	20	4,8
UGT	40	4,9	19	4,6
USO	7	0,9	2	0,5
CGT	6	0,7	3	0,7
Partits polítics				
PSC	44	5,4	23	5,6
ICV	36	4,4	11	2,7
ERC	28	3,4	6	1,4
CIU	19	2,3	3	0,7
PPC	8	1,0	2	0,5
Ciudadans	7	0,9	2	0,5
Associacions				
ICCI	36	4,4	23	5,6
SOS Racisme	21	2,6	21	5,1
Creu Roja	20	2,5	12	2,9
Fundació PRAHU	20	2,5	12	2,9
Intermon-Oxfam	19	2,3	12	2,9
Càrites	16	2,0	14	3,4
FAVB	14	1,7	10	2,4
Pere Tarrés	13	1,6	11	2,7
Amics UNESCO	11	1,3	10	2,4
ACSAR	11	1,3	7	1,7
Associació de Veïns	11	1,3	6	1,4
Amnistia Internacional	10	1,2	4	1,0
CEAR	10	1,2	9	2,2
Total⁷⁶	816	100	414	100

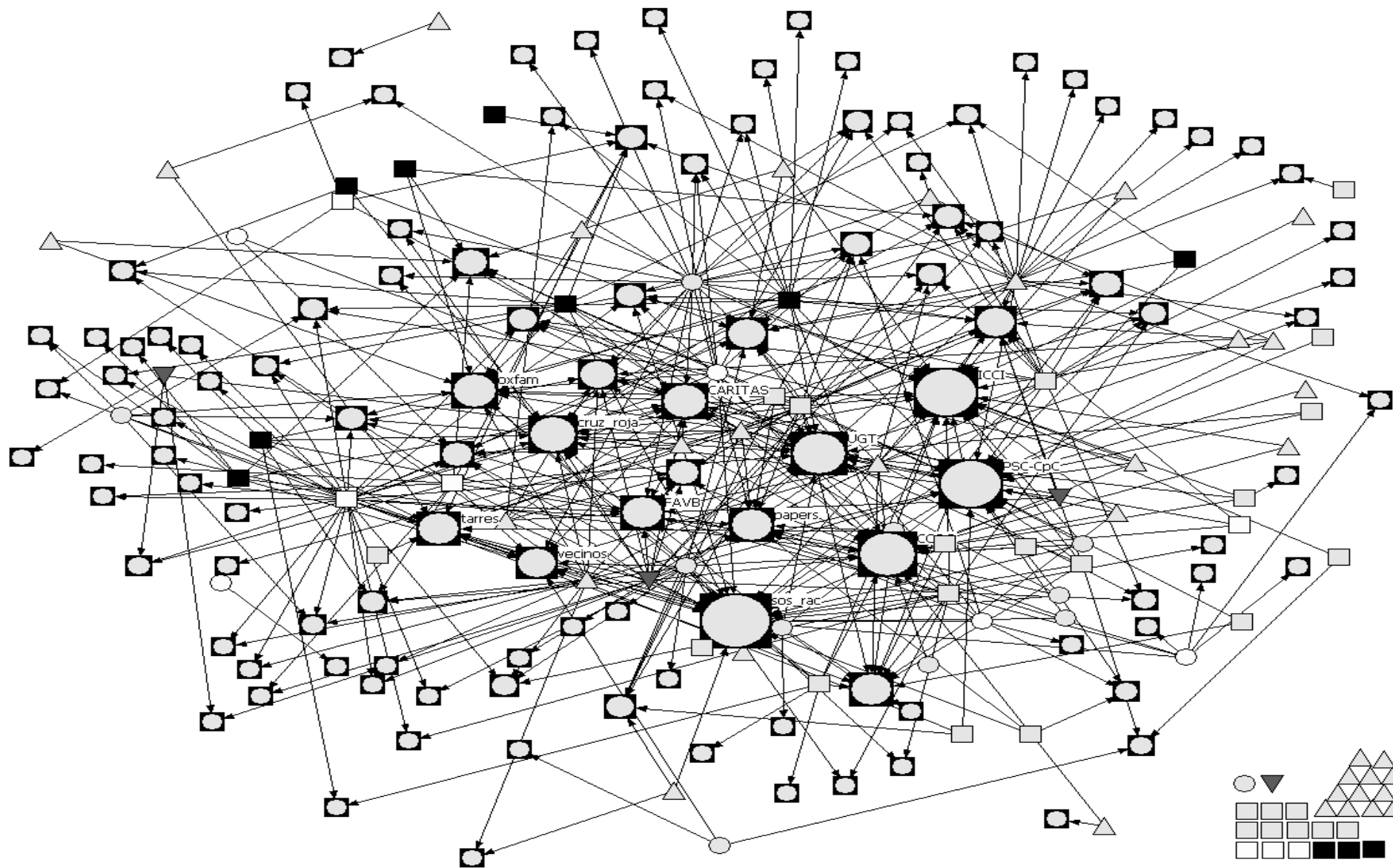
A la xarxa 2 podem veure la centralitat d'algunes de les associacions esmentades; l'important d'observar en aquest cas és que les principals associacions detectades, els sindicats UGT i CCOO, Càrites, Creu Roja i Intermón-Oxfam, són esmentades com a col·laboradores per associacions d'immigrants de qualsevol origen. Això indica que aquestes associacions funcionen com a transmissors d'informació i cohesió de la xarxa. Contràriament, hi ha algunes entitats autòctones que només són mencionades per un col·lectiu determinat i, finalment, també podem veure com hi ha un gruix important d'associacions que no tenen contacte amb cap entitat autòctona, essent aquests casos majoritàriament associacions

⁷⁶ El total indica el nombre total de mencions de les associacions entrevistades.

l·latinoamericanes i la majoria d'elles amb una història relativament llarga en el país, quelcom que no explica aquest relatiu aïllament⁷⁷.

⁷⁷ En aquest cas, totes les associacions d'immigrants tenen la mateixa mida perquè només podien mencionar associacions autòctones, de manera que la mida, en el cas de les entitats d'immigrants no fa referència al nombre de mencions rebudes.

Xarxa 2: Associacions autòctones barcelonines amb les que les entrevistades han col·laborat en els darrers dos anys

Finalment, veurem quines són les pautes de treball i col·laboració entre el propi col·lectiu immigrant. A la taula 76 podem veure les associacions immigrants mencionades deu vegades o més; seguim constatant la rellevància de FEDELATINA com una entitat central per al conjunt d'entitats d'immigrants de Barcelona⁷⁸. Apareixen tanmateix altres associacions llatinoamericanes, com Nous Col·lectius i el CAB i d'altres orígens, com ASCIB o el FCIC.

Taula 76. Contactes i col·laboració amb les associacions d'immigrants en els darrers dos anys

Associacions mencionades	Contacte		Col·laboració	
	N	%	N	%
FEDELATINA	70	8,3	52	9,3
FASAMCAT	26	3,1	16	2,9
NNCC	22	2,6	14	2,5
CAB	19	2,3	10	1,8
ASCIB	18	2,1	8	1,4
FCIC	14	1,7	7	1,2
Mujeres Bolivianas de Catalunya	13	1,5	9	1,6
Sayariy	13	1,5	6	1,1
Dosmundosmil	12	1,4	5	0,9
ATIMCA	12	1,4	4	0,7
FAEC	12	1,4	8	1,4
Casa Bolívia	11	1,3	4	0,7
JPII	11	1,3	7	1,2
Mujeres Latinas Sin Fronteras	11	1,3	6	1,1
AEC	10	1,2	8	1,4
Revista Catalina	10	1,2	5	0,9
CICC	10	1,2	6	1,1
Código Libre	10	1,2	7	1,2
FEDEBOL	10	1,2	5	0,9
Total ⁷⁹	840	100	561	100

Talment en els anteriors casos, hi ha relacions que es veuen més clares dibuixades en el proper gràfic de relacions, que mostra només les col·laboracions entre les associacions d'immigrants. En aquest mapa podem veure com certament FEDELATINA torna a estar en el centre i vinculada fonamentalment amb federacions de col·lectius llatinoamericans i amb alguna associació ja històrica com el Centre Bolivià de Catalunya. FASAMCAT, per la seva banda, no només està centrada en la xarxa, sinó que connecta amb alguns extrems que d'altra manera quedarien aïllats, talment el col·lectiu xinès⁸⁰. També està connectada, per exemple, amb la FCIC, nucli central de moltes associacions africanes o amb les filipines. En aquesta xarxa, queden sobretot aïllades algunes associacions pakistaneses i les ja esmentades

⁷⁸ Tot i que, certament, entre les entitats entrevistades tenim un nombre molt elevat de llatinoamericanes, quelcom que podria atorgar un cert biaix que expliqués la major importància d'aquesta entitat, en realitat la diferència és tan desproporcionada respecte d'altres associacions i federacions llatinoamericanes de Barcelona que les dades mostren una importància real. A més, també s'ha intentat abastar altres col·lectius no llatinoamericans per tal de tenir dades més equilibrades. En qualsevol cas, la realitat barcelonina és la d'una presència altíssima de col·lectius llatinoamericans, talment s'ha mostrat a l'inici de l'informe.

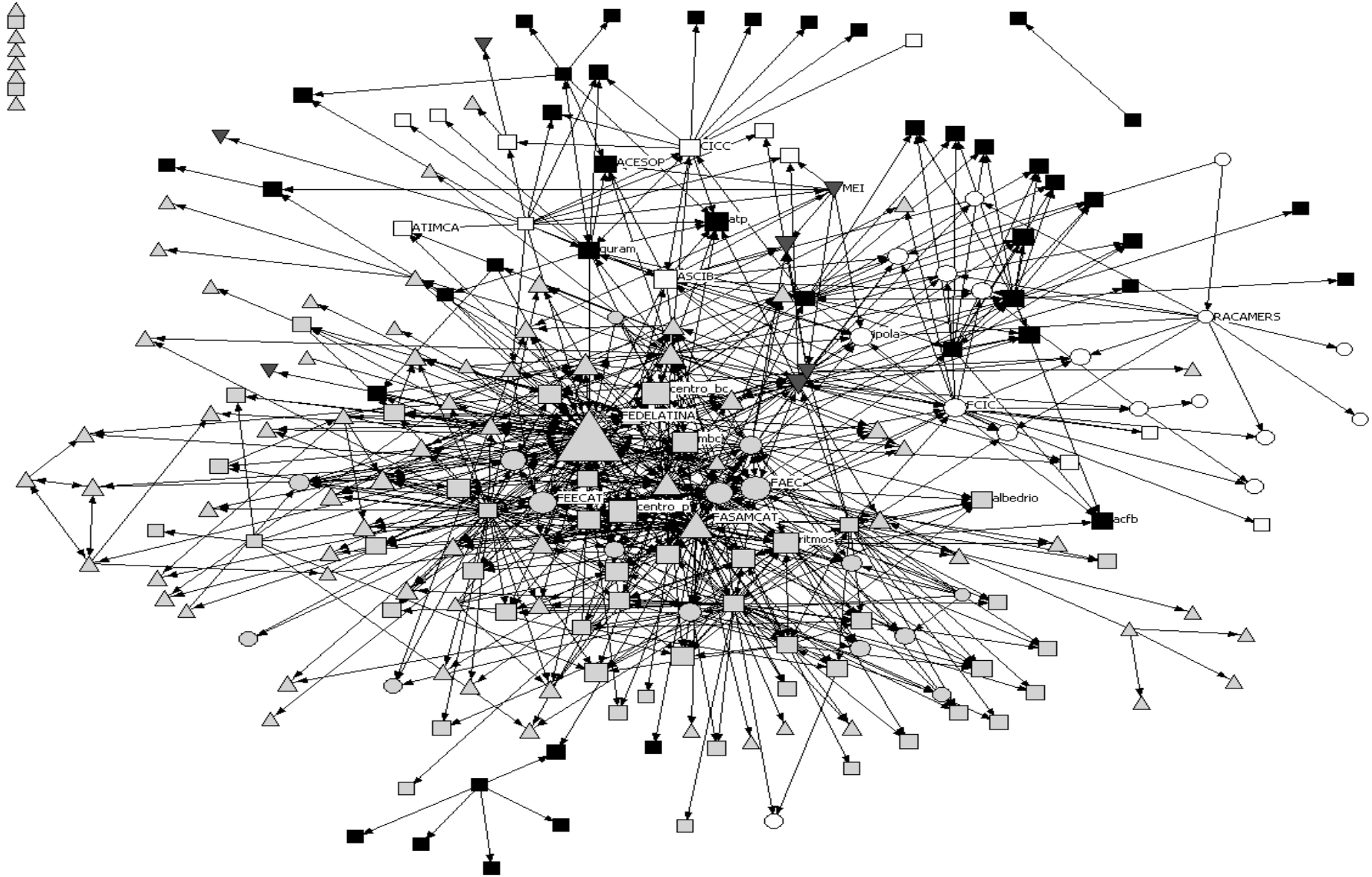
⁷⁹ El total indica el nombre total de mencions de les associacions entrevistades.

⁸⁰ Les associacions d'aquest col·lectiu es troben a la part inferior del gràfic dibuixats mitjançant quadrats negres.

l·latinoamericanes, la majoria de les quals són de nova creació. Rellevants per al col·lectiu marroquí i que també té contacte amb el pakistanès, és el CICC i l'ASCIB, associacions que alhora col·laboren amb el CAB, que és l·latinoamericana. Però l'associació més central que té contactes amb entitats de tots els orígens és CEICAT, qui estableix un pont fort entre diferents col·lectius d'immigrants.

En qualsevol cas, podem dir que la xarxa associativa d'immigrants de Barcelona és molt densa i compacta i que hi ha pocs casos que quedin aïllats en aquest dibuix general. Alhora, com hem pogut comprovar en els gràfics anteriors, també tenen punts de contacte amb associacions autòctones, fonamentalment els sindicats, probablement per temes laborals, i les d'assistència com Càrites o de defensa dels drets dels immigrants com Sos Racisme. Encara són estranyes les col·laboracions culturals o de col·laboració conjunta per a temes més específics no relacionats amb el col·lectiu en qüestió.

Xarxa 3: Associacions d'immigrants barcelonines amb les que han col·laborat les entrevistes en els darrers dos anys

Aquest capítol s'ha centrat en la descripció de les característiques principals del teixit associatiu immigrant partint de l'enquesta realitzada a 100 associacions d'immigrants de la ciutat de Barcelona. Hem fet un repàs als recursos econòmics, socials i polítics a disposició de les associacions, i també hem analitzat la naturalesa de les xarxes interorganitzatives de contacte i cooperació que han establert les associacions d'immigrants.

En general hem vist que es tracta d'una xarxa associativa relativament jove però també lleugerament consolidada, donant-se un pic en el nombre d'associacions fundades entre el 2002 i el 2004. Es tracta d'associacions fonamentalment llatinoamericanes, responent en certa mesura, al nombre d'aquest col·lectiu d'immigrants a la ciutat. Són associacions que, per altra banda s'autoidentifiquen com associacions d'immigrants o associacions de persones d'un col·lectiu ètnic o geogràfic concret i que es dediquen fonamentalment, amb els pocs recursos que tenen a la seva disposició, a prestar serveis d'acollida i orientació als nousvinguts.

Hem vist també que tenen pocs contactes amb les administracions i els polítics, però probablement en tindrien més si se'ls facilités els espais i les vies per incidir en l'espai públic de la ciutat.

Finalment, hem vist que la xarxa associativa de Barcelona és densa, multidireccional i diversa, existint associacions clau que permeten la connexió entre col·lectius de diferents orígens, deixant poques associacions aïllades, i el treball amb associacions autòctones, fonamentalment d'assistència i sindicals.

Amb tot, tenim un mapa de les associacions, si bé certament precari, ric i en vies de consolidació, quelcom que pot facilitar la difícil tasca d'integrar-se en un país nou. Tot seguit, a les conclusions, es posaran en relació aquestes dades amb les de la resta de capítols de l'informe.

4. CONCLUSIONS

Aquest informe ha aportat una primera aproximació a un aspecte de la nova realitat multicultural que caracteritza la societat catalana fins al moment poc estudiat: la integració cívica i política dels immigrants a la ciutat de Barcelona. Entenem per integració cívica i política dels immigrants el desenvolupament d'actituds i comportaments cívics i polítics similars als de la resta de la població. L'anàlisi s'ha estructurat en tres capítols elaborats sobre noves dades i amb una aproximació multinivell. En primer lloc s'ha analitzat el context de la immigració a la ciutat de Barcelona, mirant tant els aspectes sociodemogràfics a partir de dades del padró municipal i del cens d'habitants, talment les estructures i polítiques municipals. En segon lloc s'han estudiat les actituds i comportaments polítics dels immigrants a partir d'una enquesta realitzada cara a cara a una mostra de 1.045 individus estratificada per origen amb quatre grups: individus autòctons, marroquins, equatorians i andins (incloent colombians, peruans i bolivians). En tercer lloc s'ha estudiat el teixit associatiu dels immigrants de la ciutat de Barcelona i, de manera més aprofundida, hem entrevistat 100 d'aquestes associacions, analitzant les seves característiques, recursos, àrees d'actuació i pautes de relació amb la resta d'entitats.

Una primera anàlisi desenvolupada en el capítol 1 d'aquest informe ha recollit de forma descriptiva els fluxos migratoris a la ciutat de Barcelona. Les característiques sociodemogràfiques de les persones nouvingudes pertanyents als diferents col·lectius analitzats ens permeten contextualitzar les dades sobre la seva integració cívica i política obtingudes en les dues enquestes esmentades. A grans trets hem vist com la població d'origen estranger a la ciutat de Barcelona està creixent de forma rellevant, compensant el creixement negatiu de la població autòctona des de la dècada dels anys 90. Els fluxos d'arribada segons col·lectius difereixen lleugerament, essent el grup originari del Marroc el que presenta una història migratòria més arrelada, mentre els fluxos procedents d'Equador i els països andins són un fenomen més recent, sobretot tenint en compte l'impacte de la darrera onada d'arribada dels originaris de Bolívia. Les dades del padró apunten a la relativa joventut dels nouvinguts, l'edat dels quals oscil·la entre 25 i 64 anys. Això concorda, d'una banda, amb les edats de les persones entrevistades a Barcelona en l'enquesta

d'individus, i també amb el perfil dels membres de les associacions analitzades⁸¹. Addicionalment, la distribució dels immigrants en els diferents barris de Barcelona no és aleatòria ni distribuïda de forma homogènia, sinó que, com es conegut, es concentren en determinats barris, talment Ciutat Vella.

L'anàlisi de la gestió d'aquesta diversitat també aporta dades significatives. Tot i que el discurs de la integració és una aproximació generalment acceptada a l'hora de parlar d'immigració, l'Ajuntament de Barcelona prefereix usar "primera acollida": aquesta referència parteix del supòsit implícit que després d'un cert temps inicial, els immigrants haurien de poder normalitzar les seves activitats, demandes i necessitats a través dels circuits generals que l'administració municipal ha establert pel conjunt de la població. Si bé això respon a una visió transversal i per tant més general de la gestió de la immigració, també la fa menys visible. Igualment, detectàvem l'existència de necessitats que s'han anat cobrint amb programes i serveis concrets per donar respostes a problemes específics no abordats des de l'aproximació genèrica o transversal del consistori. A més, els processos d'integració i consecució de la ciutadania, no són homogenis per a tots els col·lectius, quelcom que requereix que l'abordatge de les necessitats dels nouvinguts sigui adaptat. Significa que alguns serveis i programes que desenvolupa l'Ajuntament pel conjunt del municipi i a nivell de barri es van adaptant a les necessitats detectades, essent en alguns moments insuficients, pel que acaben essent les associacions de persones d'origen estranger les que presten molts d'aquests primers serveis d'acollida, com veurem més endavant.

L'enquesta a individus d'origen immigrant presentada en el Capítol 2 ens ha permès conèixer dades sobre els processos migratoris i les característiques sociodemogràfiques de la població immigrada amb molt més detall i riquesa que el disponible a través de les estadístiques oficials. A més, una gran part del qüestionari s'ha centrat en diferents aspectes de les actituds i comportaments cívico-polítics dels immigrants, aspectes que s'han pogut comparar amb el grup d'autòctons per detectar possibles diferències significatives.

Respecte als detalls del procés migratori les dades mostren que la motivació més assenyalada pels entrevistats per emigrar és la laboral. El motiu familiar és el

⁸¹ En general, el perfil dels membres de les associacions entrevistades és similar al dels immigrants presents a la ciutat: la majoria dels socis de les associacions fa temps que estan vivint al país, són relativament joves i hi ha una proporció equilibrada d'homes i dones, sobretot si mirem les associacions llatinoamericanes, mentre que les associacions d'altres orígens tenen un perfil lleugerament més masculí.

que s'esmenta en segon lloc entre els procedents del Marroc i de l'Equador i els estudis el segon motiu que apunten els andins. En general s'opta per viatjar en solitari, tot i que en la gran majoria de casos els que emigren tenen ja persones conegudes residint a Espanya abans de realitzar el seu viatge, sobretot els que venen d'Amèrica Llatina. Aquests processos migratoris es reflecteixen en la composició de les llars dels immigrants: mentre que els equatorians són els que viuen en llars més homogènies, els marroquins són el grup que més sovint comparteixen casa amb persones de diferents nacionalitats.

Respecte les actituds i el comportament cívico-polític dels immigrants, l'aspecte central de la recerca, les dades mostrades ens han aportat una visió multidimensional i, per tant, complexa i a vegades fins i tot paradoxal de la integració política d'aquests col·lectius. Hem concretat la idea d'integració cívico-política a través de l'anàlisi de quatre aspectes específics: el grau d'implicació política, la confiança en les institucions polítiques, la participació política i el capital social. Hem mirat també algunes actituds relacionades amb el grau d'acceptació mútua dels diferents col·lectius.

Els col·lectius d'origen estranger es troben més interessats per la política estatal que per la política d'àmbit local o català però, exceptuant el grup del Marroc, el seu àmbit preferent d'interès polític se situa al seu propi país d'origen. Els nivells d'interès d'alguns grups d'immigrants superen el dels autòctons (marroquins per a la política local, peruans per a la política espanyola).

Les dades sobre la ubicació a l'eix esquerra-dreta dibuixen uns col·lectius d'immigrants en posicions més centrades en comparació amb el grup d'autòctons. Al mateix temps, s'aprecia com un gruix important dels seus integrants té dificultats per ubicar-se en aquest eix, el qual no cal recordar que és, juntament amb el nacional, l'eix bàsic de la política catalana. Aquesta darrera dada reflecteix la menor familiaritat dels immigrants amb aquesta dimensió del conflicte polític a Catalunya, el que s'explica possiblement tant per l'arribada recent d'aquests, per l'absència de dret de vot reconegut a la major part d'aquestes persones, així com per la limitada rellevància de l'eix esquerra-dreta als països d'origen.

De les dades que fan referència a la confiança en diferents institucions cal destacar la valoració positiva que, en general, realitzen els integrants dels col·lectius d'immigrants de les institucions de Barcelona, Catalunya i Espanya, mostrant gairebé sempre nivells de confiança superiors que els detectats entre els autòctons.

Fixant-nos amb les dades sobre les actituds cap els altres grups, no s'aprecien problemes significatius d'acceptació entre els col·lectius, destacant un grau d'acceptació lleugerament més elevat entre els autòctons i els integrants del col·lectiu d'andins, és a dir, colombians, peruans i bolivians. El col·lectiu procedent de l'Equador mostra un nivell de confiança interpersonal sensiblement inferior al detectat en la resta de grups.

Pel que respecta a la participació política constatem nivells similars de participació política no electoral en els col·lectius d'origen estranger i en el dels autòctons. S'aprecia, això sí, certa tendència a l'especialització en funció del tipus de participació, ja que mentre en els grups d'immigrants la participació de contacte és superior que en el dels autòctons, els immigrants presenten nivells inferiors de protesta i, sobretot, de participació en partits. Les dades sobre la participació dels enquestats en el teixit associatiu ens mostren que, en general, els membres dels col·lectius d'immigrants mantenen una relació més feble amb la xarxa associativa en comparació amb els autòctons. Els clubs esportius, els grups culturals i les associacions religioses són especialment rellevants per proporcionar als immigrants amb experiències associatives i cert capital social, tot i que sempre amb nivells inferiors als autòctons. A més a més, són pocs immigrants els que coneixen les entitats d'immigrants presents a la ciutat.

Com que se sap que, freqüentment, les diferències entre col·lectius en els nivells d'implicació, confiança i participació poden explicar-se per diferències de les seves respectives característiques sociodemogràfiques, recursos organitzatius, i actituds polítiques, es van realitzar algunes anàlisi multivariants. Quan introduïm aquests controls, les diferències entre grups solen reduir-se, tot i que en alguns casos, com és el de la confiança política, la capacitat explicativa de l'origen segueix essent rellevant i, per tant, és una variable necessària per comprendre actituds i comportaments polítics, però en la tendència contrària del que hauria semblat en un principi. Les variables relacionades amb el capital social (associacionisme i confiança interpersonal) semblen ser els factors explicatius mes importants a l'hora d'entendre les actituds i la participació política dels individus entrevistats.

L'enquesta a associacions d'immigrants és el centre d'anàlisi del tercer capítol. L'objectiu principal de l'estudi a associacions a Barcelona era analitzar els recursos organitzatius que els diferents col·lectius d'immigrants poden mobilitzar per a la seva integració social i cívico-política, veient fins a quin punt les associacions presten uns serveis necessaris als nouvinguts i mirant, finalment, els intercanvis i col·laboracions entre les diferents entitats, tant autòctones com d'immigrants.

En el primer capítol de l'informe veïem com el consistori de la ciutat no distingeix entre subvencions, reservant-ne una part per als col·lectius de persones d'origen estranger, sinó que es tracta de força subvencions però genèriques. Això podria explicar la sobredimensió dels cens inicial d'associacions detectades a Barcelona; tanmateix, el nombre és molt menor quan es detecten aquelles que estan compostes específicament per persones d'origen estranger⁸². Potser la generalitat de les ajudes explica la relativa escassetat dels recursos financers de les associacions d'immigrants, per a l'adjudicació dels quals es demanen requisits de constància temporal d'activitats i de solidesa de projectes que són molt més fàcils de complir per part de les associacions autòctones.

Així, en general es constata que les associacions d'immigrants no són massa grans, sinó que tenen aproximadament una trentena de membres. D'altra banda, la majoria de les associacions treballen amb un pressupost anual de 3.000€ o menys, essent les fonts d'ingressos fonamentals les donacions personals i les activitats específiques de recollida de fons. Curiosament, només el 25% de les associacions tenen quotes per a socis. Això mostra com no solament els ingressos són escassos, sinó que les fonts d'aquests tampoc són estables, quelcom que es tradueix en la precarietat en la resta de recursos disponibles. Per exemple, només de forma minoritària es compta amb personal remunerat; només el 20% de les associacions tenen sèus pròpies, mentre que gairebé una tercera part d'aquestes depenen de la cessió de locals públics que, en molts casos, comparteixen amb d'altres associacions⁸³. Alhora, encara hi ha al voltant d'un 40% d'aquestes sense telèfons o ordinadors personals per desenvolupar les seves tasques quotidianes. La precarietat és, per tant, força estesa.

Tampoc es tracta d'associacions integrades políticament o més connectades amb les administracions o que participen en espais oberts per l'Ajuntament per a tal fi. D'una banda, hem mirat els contactes amb diferents nivells administratiu i polític: en tots els casos, els contactes són força escassos, essent una mica majors si mirem les administracions local i autonòmica i els polítics que estan en els governs d'aquests dos nivells administratiu. Tanmateix, si ens centrem en els mecanismes de participació col·lectiva, és a dir, la participació en els diferents consells sectorials

⁸² Curiosament, veïem moltes associacions amb noms molt i molt específics que acaben fent referència no només a un país d'origen, sinó també a un poble o ètnia específica. Són poques les entitats que en el seu nom apunten a representar el col·lectiu immigrant en general, malgrat moltes d'elles s'autodefineixen així.

⁸³ Aquí es nota l'equilibri que intenta fer el consistori a l'hora de compensar la manca de recursos econòmics suficients amb la cessió d'espais per a l'organització d'activitats.

a nivell municipal, autonòmic i estatal, veiem com si bé en la majoria de casos les associacions no han estat convidades a participar, en el cas de les que ho han estat, són la majoria les que han acabat participant. Això ens mostra com en la majoria de casos s'aprofiten les oportunitats per entrar en espais de decisió pública.

Les dates d'arribada dels diferents col·lectius que es comentaven amunt també són indicatives del naixement de les associacions de persones d'origen estranger a la ciutat: la majoria de les associacions van ser fundades entre l'any 2002 i el 2004, és a dir, es tracta d'una xarxa associativa lleugerament consolidada, donat que en els darrers anys només estan creixent les associacions de col·lectius llatinoamericans, mentre que la fundació d'associacions de la resta d'origens geogràfics està en lleuger declivi des de meitats de la dècada. Tanmateix, la proporció d'associacions presents a la ciutat no solament guarda relació amb la història migratòria dels diferents col·lectius i amb el nombre de persones del col·lectiu en qüestió, talment passa en general amb les llatinoamericanes, sinó que també respon a les necessitats que tenen els propis col·lectius de suplir carències de diversos tipus; així per exemple, els italians, la segona comunitat en nombre d'immigrants a Barcelona, compta amb relativament poques associacions, mentre que els filipins, un col·lectiu amb menor presència a la ciutat i amb una tradició immigratòria igualment llarga, té un teixit associatiu proporcionalment major al nombre d'individus presents a la ciutat, probablement degut a les necessitats d'assistència i recolzament d'aquest col·lectiu.

Vèiem en aquest sentit com les activitats que majoritàriament desenvolupen les associacions entrevistades estan relacionades amb temes vinculats amb els immigrants i amb el col·lectiu específic que representen. Però més que activitats específiques, les associacions es dediquen a oferir serveis diferents als seus socis: assistència personal en el procés immigratori, representació legal als immigrants, informació genèrica sobre les lleis del país de recepció, etc. Per tant, veiem que desenvolupen tasques fonamentalment de primera acollida i, en segona instància, activitats de manteniment de la identitat o de la cultura pròpia. Encara es fan poques tasques d'integració sociopolítica, quelcom que explica les poques activitats polítiques que organitzen les associacions d'immigrants.

D'altra banda, també hem analitzat la relació de les associacions entrevistades amb el teixit associatiu de la ciutat. En aquest sentit, la gran majoria d'associacions entrevistades forma part de federacions majors, alhora que observem també un mapa associatiu dens, i molt interconnectat, tant entre associacions del mateix origen com entre associacions de col·lectius diferents: en aquest darrer cas

és clau el rol jugat per algunes federacions i associacions centrals, sense les quals existiria una major segregació segons l'origen dels col·lectius. Així, s'observen molt poques associacions aïllades⁸⁴ i en cas d'observar-se es tracta, normalment, d'associacions relativament noves que no han tingut temps d'integrar-se en el teixit associatiu. Per altra banda, si bé els contactes amb les associacions autòctones són nombrosos i diversos, les col·laboracions mostren una pauta simptomàtica: en general es tenen contactes amb associacions o bé assistencials o bé amb sindicats, en consonància amb les funcions que desenvolupen les associacions analitzades.

En definitiva, el present estudi aporta dades empíriques que permeten realitzar una valoració optimista i positiva sobre la capacitat dels col·lectius immigrants estudiats per a integrar-se en la vida cívica i política de la ciutat de Barcelona. No hem trobat, pràcticament en cap de les dimensions analitzades, situacions de greu exclusió cívica o política de la població d'origen immigrant. Els nivells moderadament inferiors de participació política d'aquests col·lectius es deuen, fonamentalment, a diferències en la seva composició demogràfica –majoritàriament en el nivell d'estudis– i els seus recursos socials –el seu capital social. Per altra banda, en alguns casos ens trobem que alguns col·lectius d'immigrants mostren majors nivells d'interès per la política local i major confiança en les institucions municipals. Igualment, encara que és cert que les associacions d'immigrants mostren una precarietat de recursos que s'hauria de contribuir a pal·liar des de les autoritats públiques, és molt positiu que el teixit associatiu immigrant a la ciutat de Barcelona estigui ben interconnectat amb el teixit organitzatiu autòcton i entre les pròpies associacions d'immigrants, amb pocs casos d'aïllament preocupant. Per finalitzar, i en relació a aquesta última qüestió, sí cal destacar la poques oportunitats que les associacions d'immigrants –llevat d'unes poques de major grandària– disposen per tenir veu en els processos de presa de decisions. En aquest sentit, les autoritats municipals poden facilitar la major integració cívico-política dels immigrants augmentant els espais en els quals, tant de forma individual com a través de les seves associacions, aquests puguin contribuir a conformar l'espai públic barceloní.

⁸⁴ Cal tenir en compte que no s'han inclòs associacions d'immigrants de països UE-15 o d'un nivell de desenvolupament econòmic similar, associacions que normalment tenen pautes de relació amb la resta del teixit gairebé inexistents.

5. ANNEXOS

Variables utilitzades a les regressions:

Variables dependents	Variable	Descripció de la variable
	Interès política local	0 = poc+gens interès 1 = bastant+molt interès
	Confiança govern municipal	0 = gens de confiança 10 = molta confiança
	Participació dimensió contacte	0 = no 1 = si
	Participació dimensió activitats de partit	0 = no 1 = si
	Participació dimensió protesta	0 = no 1 = si
	Participació dimensió consum polític	0 = no 1 = si
<hr/>		
Variables independents		
Sociodemogràfiques, condicions de residència i col·lectius d'origen	Estudis universitaris	0 = no 1 = sí
	Estudis secundaris	0 = no 1 = sí
	Gènere	0 = home 1 = dona
	Anys transcorreguts des de l'arribada a Espanya (per a immigrants)	Quantitativa
	Immigrants amb la nacionalitat espanyola	0 = no 1 = sí
	Assistència a cerimònies religioses	0 = ateu/agnòstic 1 = molt religiós, assistència diària
	Grup: Equatorià	0 = resta 1 = Equatorià
	Grup: Marroquí	0 = resta 1 = Marroquí
	Grup: Andins	0 = resta 1 = Andí
	<hr/>	
Capital social	Numero d'organitzacions en les que està implicat (membre actual o participa)	Quantitativa
	% associacions en les quals com a mínim la meitat dels membres són immigrants	Quantitativa
	Confiança social	Min =0 Max=1
<hr/>		
Percepció de discriminació	Percepció de discriminació per origen	0 = no 1 = sí
	Discriminació per origen en els darrers 12 mesos	0 = no 1 = sí

6. REFERÈNCIES CITADES

- Alund, Alexandra, and Carl Ulrich Schierup. 1991. *Paradoxes of Multiculturalism*. Avebury:Aldershot.
- Anduiza, Eva i Bosch, Agustí. 2004. *Comportamiento político y electoral*. Barcelona: Editorial Ariel.
- Berger, Maria, Christian Galonska, and Ruud Koopmans. 2004. "Political Integration by a Detour? Ethnic Communities and Social Capital of Migrants in Berlin." *Journal of Ethnic and Migration Studies* 30(3): 491-507.
- Bloemraad, Irene. 2006. "Becoming a Citizen in the United States and Canada: Structured Mobilization and Immigrant Political Incorporation." *Social Forces* 85(2): 667-95.
- Fennema, Meindert, and Jean Tillie. 1999. "Political Participation and Political Trust in Amsterdam. Civic Communities and Ethnic Networks." *Journal of Ethnic and Migration Studies* 25(5): 703-26.
- Fennema, Meindert, and Jean Tillie. 2001. "Civic Community, Political Participation and Political Trust of Ethnic Groups." *Connections* 24(1): 26-41.
- Fennema, Meindert. 2004. "The Concept and Measurement of Ethnic Community." *Journal of Ethnic and Migration Studies* 30(3): 429-47.
- Glazer, Nathan. 1997. *We Are All Multiculturalists Now*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Ireland, Patrick. 1994. *The Policy Challenge of Ethnic Diversity*. Cambridge, MA: Harvard University Press.
- Ireland, Patrick. 2000. "Reaping What They Sow: Institutions and Immigrant Political Participation in Western Europe." In *Challenging Immigration and Ethnic Relations Politics. Comparative European Perspectives*, ed. Ruud Koopmans and Paul Statham. Oxford: Oxford University Press.
- Jacobs, Dirk, and Jean Tillie. 2004. "Introduction: Social Capital and Political Integration of Migrants." *Journal of Ethnic and Migration Studies* 30(3): 419-27.
- Knoke, David. 1986. "Associations and Interest Groups." *Annual Review of Sociology* 12: 1-21.
- Koopmans, Ruud, and Paul Statham. 1999. "Challenging the Liberal Nation-State? Postnationalism, Multiculturalism, and the Collective Claims-Making of Migrants and Ethnic Minorities in Britain and Germany." *American Journal of Sociology* 105(3): 652-96.
- Koopmans, Ruud, and Paul Statham. 2000. "Migration and Ethnic Relations As a Field of Political Contention: An Opportunity Structure Approach." In *Challenging Immigration and Ethnic Relations Politics*, ed. Ruud Koopmans and Paul Statham. Oxford: Oxford University Press.
- Koopmans, Ruud, Paul Statham, Marco G. Giugni, and Florence Passy. 2005. *Contested Citizenship. Immigration and Cultural Diversity in Europe*. Minneapolis: University of Minnesota Press.
- Kymlicka, Will. 1995. *Multicultural Citizenship*. Oxford: Oxford University Press.
- Morales, Laura & Mª Paz Ortega. 2006. "Las asociaciones de la población inmigrante

- en el municipio de Madrid. Un informe sobre sus perfiles organizativos, relación con la política y redes interorganizativas." Working paper available at: <http://www.um.es/capsocinmig/Documentos/Docu1.pdf>
- Portes, Alejandro i József Böröcz. 1989. "contemporary immigration: Theoretical perspectives on its determinants and modes of incorporation". *International Migration Review* 23(3): 606-630.
- Portes, Alejandro, and J. Sensenbrenner. 1993. "Emdeddedness and Immigration: Notes on Social Determinants of Economic Action." *American Journal of Sociology* 98(6): 1320-50.
- Portes, Alejandro, and Rubén G. Rumbaut. 2006. *Immigrant America. A Portrait*. 3rd ed. Berkeley: University of California Press.
- Putnam, Robert. 1993. *Making Democracy Work. Civic traditions in Modern Italy*. Princeton: Princeton University Press.
- Putnam, Robert. 2000. *Bowling alone. The Collapse and Revival of American Community*. New York: Simon and Schuster.
- San Martin, Josep. 2008. "Capital social, expectatives i ideologia de la població immigrada" en *Les condicions de vida de la població immigrada a Catalunya*, Ajenjo et al. Barcelona: Col·lecció polítiques 63, fundació Jaume Bofill.
- Soysal, Yasemin. 1994. *Limits of Citizenship: Migrants and Postnational Membership in Europe*. Chicago: University of Chicago Press.
- Tarrow, Sidney. 1994. *Power in movement: Social movements, collective action and mass politics in the modern state*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Taylor, Charles. 1994. *Multiculturalism*. Princeton: Princeton University Press.
- Teorell, Jan, Mariano Torcal, i José Ramón Montero. 2007. "Political Participation: Mapping the Terrain." en *Citizenship and Involvement in European Democracies: A Comparative Analysis*, ed. Jan W. van Deth, José Ramón Montero, i Anders Westholm. London: Routledge.
- Tillie, Jean. 2004. "Social Capital of Organisations and Their Members: Explaining the Political Integration of Immigrants in Amsterdam." *Journal of Ethnic and Migration Studies* 30(3): 529-41.
- Togeby, Lise. 1999. "Migrants At the Polls: An Analysis of Immigrant and Refugee Participation in Danish Local Elections." *Journal of Ethnic and Migration Studies* 25(4): 665-84.
- Torcal, Mariano, José Ramón Montero i Jan Teorell. 2006. "La participación política en España: Modos y niveles en perspectiva comparada" en *Ciudadanos, asociaciones y participación en España*. Centro de Investigaciones Sociológicas.
- Verba, Sidney et al. 1973. "The modes of Participation. Continuities in Research". *Comparative Political Studies* 6(2): 235-250.
- Verba, Sidney i Norman Nie. 1972. *Participation in America: Political Democracy and Social Equality*. New York: Harper & Row.
- Verba, Sidney, Norman Nie i Jae-on Kim. 1971. *The modes of Democratic Participation: A Cross-National comparison*. Beverly Hills: Sage.
- Verba, Sidney, Norman Nie i Jae-on Kim. 1978. *Participation and Political Equality. A seven-Nation comparison*. New York: Cambridge University Press.
- Wimmer, Andreas. 2004. "Does Ethnicity Matter? Social Categories and Personal

Networks in Three Swiss Immigrant Neighborhoods." *Ethnic and Racial Studies* 27(1): 1-36.